LIITE 2 Maaseudun kehittämisen sekä maa- ja elintarviketalouden tavoitteet

Sisällys:

Yhteiskunnallinen vaikuttavuus

1. ELY-keskusten keskeiset painotukset kiteytetysti vuodelle 2023
2. Edistetään vastuullisen ja uudistuvan ruokajärjestelmän kilpailukykyä. Tähän kuuluvat myös huoltovarmuuden vahvistaminen, häiriötilanteisiin ennalta varautuminen ja häiriötilanteiden kestävyyden parantaminen.
3. Monipuolistetaan maaseudun elinkeinoja, parannetaan kilpailukykyä ja luodaan uutta yrittäjyyttä. Lisätään maaseudun elinvoimaa ja elämänlaatua, ml. Leader-toiminta, yhteistyö, verkostoituminen.
4. Uudistuva ja kestävä luonnonvaratalous lisää hyvinvointia ja korvaa uusiutumattomien raaka-aineiden ja energian käyttöä.

Toiminnallinen tuloksellisuus

5. Elintarviketalouden toimeenpanotehtävien tavoitteet
6. Maatalouden toimeenpanotehtävien tavoitteet
7. Maaseudun kehittämisen toimeenpanotehtävien tavoitteet
8. CAP-viestinnän tavoitteet
9. Petostentorjunta
10. CAP-suunnitelman määrälliset tavoitteet
11. Asiakastyytyväisyys

Henkilöstövoimavarojen kehittäminen ja hallinta

12. Riittävän henkilöstöresurssin, laadun ja osaamisen varmistaminen maaseudun kehittämisen sekä maa- ja elintarviketalouden tehtävissä vuonna 2023
13. Toimintamenomäärärahojen riittävyys maatalouden, maaseudun kehittämisen ja elintarviketurvallisuuden tehtävissä vuonna 2023

	1. ELY-keskusten keskeiset painotukset kiteytetysti vuodelle 2023
ELY	
UUD	• Suomen CAP27-suunnitelman viestiminen ja koulutus alueen toimijoille • Alueellisen kehittämissuunnitelman toimeenpano yhteistyössä alueen sidosryhmien kanssa • Edellisten ohjelmakausien loppuun toteuttaminen ja sulkeminen • Edistetään alueellista ruokahuoltoa etenkin maatilojen kilpailukykyä parantamalla • Edistetään ympäristö- ja ilmastotavoitteita lisäämällä energiaomavaraisuutta ja tukemalla uusiutuvaa energiaa
VAR	Vuosi 2023 on uuden CAP27-kauden toimeenpanon ensimmäinen vuosi ja sen vuoksi kaikinpuolinen uuden kauden käynnistämiseen liittyvät tehtävät ovat toiminnan keskiössä. Viranomaisen tiedotusvastuun kasvattaminen ja alueviestijäverkoston toiminnan yhteensovittaminen alueellisten tarpeiden kanssa ovat tärkeitä. Toimintaympäristön poikkeuksellinen tilanne jatkuu vuonna 2023, minkä vuoksi ELY-keskus osaltaan turvaa ja edistää toimialan toimintaedellytyksiä ja laajemminkin huoltovarmuutta. ELY-keskus kehittää jatkuvasti kykyään reagoida nopeisiin toimintaympäristön muutoksiin mm. tukeutuen tiiviisiin sidosryhmäsuhteisiin, joiden ylläpito hakee uusia muotoja pandemia-ajan jälkeen. Koronapandemian aikana olemme kehittäneet toimintatapojamme merkittävästi mm. sähköisten työtapojen vakiinnuttua. Panostukset elintarviketurvallisuuden sekä kasvi- ja eläinterveyden hyvän tilan ylläpitämiseksi ovat yhä tärkeämpiä toimintaympäristön muuttuessa haasteellisemmaksi. Viljelijätukien hallinnossa panostamme viljelijöiden ja sidosryhmien koulutukseen, henkilöstön osaamiseen, uusien hallintoprosessien käyttöönottoon. Erityinen huomio on monitoroinnin käynnistämisessä ja ympäristösopimusten hallinnollisissa tarkastuksissa. Viljelijätukien hallinto- ja valvontatehtävät toteutetaan hallitusti laatuvaatimukset ja aikataulut huomioiden siten, että viljelijöiden ja muun asiakaskunnan odotukset täytetään vähintään kohtuullisesti. Saaristomeri on maakunnan toimijoiden yhteinen ja keskeinen strateginen painopiste. Saaristomeren tilan kohentamistyötä jatketaan kasvi- ja kotieläintalouden tuotanto- ja menettelytapoja kehittämällä sekä edistämällä maan rakennetta ja vesitaloutta, hiilineutraaliutta, ravinteiden kierrätystä ja ilmastonmuutokseen sopeutumista.

	Vihreän siirtymän rahoituksen käynnistäminen ohjelmakaudella etupainotteisesti on keskeinen tavoitteemme ohjelman kokonaistoteuman varmistamiseksi.
SAT	Vuonna 2023 keskeisenä tavoitteena on CAP27-suunnitelman tehokkaan, strategisen ja asiakaslähtöisen toimeenpanon käynnistäminen kokonaisuudessaan. Keskeisenä tavoitteena on myös ohjelmakauden 2014–2020 sekä siirtymäkauden 21–22 käynnissä olevien toimenpiteiden maksaminen ja sulkemiseen liittyvät toimet. Strategiset painopisteet ovat Satakunnan Älykäs maaseutu -suunnitelman mukaiset. Päämääränä on elinvoimainen ja älykkäästi toimiva satakuntalainen maaseutu. Suunnitelman mukaiset toimenpiteet kohdistuvat neljään kehittämiskokonaisuuteen: 1) Uudistuva yrittäjyys, 2) Vastuullinen ruokaketju, 3) Edelläkävijyys bio- ja kiertotaloudessa sekä 4) Hyvä elämä Satakunnassa.
HÄM	• Omavaraisen ja elinvoimaisen maaseudun turvaaminen • Uuden ohjelmakauden aktiivinen käynnistäminen • Hämeen alueellisen maaseutusuunnitelman toteuttaminen tuloksellisesti ja vaikuttavasti • Maatalouden investointien ja sukupolvenvaihdosten aktivointi • Viestintä uuden kauden mahdollisuuksista • Turvataan energiamurroksen siirtymävaihetta kasvattamalla kotimaisen uusiutuvan energian tuotantoa ja tarjontaa
PIR	1. CAP27-suunnitelman toimeenpanon aloittaminen 2. Pirkanmaan alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman tavoitteiden edistämisen aloittaminen 3. Ruokaviraston valtuuttamien valvontojen ja tarkastusten suorittaminen 4. Ohjelmakauden 2014–2020 ja siirtymäkauden 2021–2022 toimien jatkaminen maksatuksen, jatkotoimien, seurannan ja hankkeiden lopetuksen osalta sekä v. 2022 valvontojen päättäminen
KAS	Vuoden 2023 pääpaino on uuden CAP-kauden täysipainoisessa käynnistämisessä alueella. Ohjelmaviestintä, -markkinointi ja -koulutukset ovat keskeisiä toimenpiteitä ensimmäisenä ohjelmavuonna. Ohjelmaviestinnässä keskitytään viljelijätukien, maaseudun yritystukien sekä maatalouden investointitukien markkinointiin. Myös viestintää maaseuturahoituksen vaikuttavuudesta lisätään. Haastavassa energiamarkkinatilanteessa viestintää fokusoidaan myös toimijoiden energian säästö- ja investointimahdollisuuksiin. Alueviestintämalli rakennetaan ja sidostahot sitoutetaan mukaan CAP27-kauden viestintään. Kumppanuustoiminnan ja viestinnän avulla varmistetaan, että toimijoilla on ajantasaiset tiedot uuden kauden rahoitusmahdollisuuksista sekä meneillään olevasta kehittämistoiminnasta. Maaseudun kehittämisen keskeisenä tavoitteena on maaseudun elinvoiman vahvistaminen ja kestävä uudistaminen. Uuden ohjelmakauden alkaessa keskitytään yrittäjyyden vahvistamiseen ml. maa-, puutarha- ja metsätalous. Ohjelmarahoitusta kohdennetaan erityisesti yritysrahoitukseen sekä yritysten tarpeita tukevaan kehittämiseen. Uusien yritysten perustamista sekä olemassa olevien yritysten kilpailukyvyn kehittymistä tuetaan. Maatiloja aktivoidaan kehittämään toimintaansa ja hyödyntämään uuden kauden rahoitusmahdollisuuksia. Bio- ja kiertotalous ovat keskeisiä painopisteitä ja niiden kehittämisessä hyödynnetään alueen vahvaa osaamista. Elinkeinollisilla hankkeilla on keskeinen rooli alueellisen kehittämissuunnitelman tavoitteisiin pääsemisessä. Ohjelman täysimääräistä ja tasapainoista toteutumista seurataan. Kohdennettuja teemahakuja ohjelman ympäristö- ja ilmastotoimenpiteisiin valmistellaan. Päättyneellä ohjelmakaudella rahoitettujen hankkeiden toimintaa seurataan aktiivisesti mm.

	osallistumalla ohjausryhmätyöhön sekä varmistamalla investointien eteneminen ja niiden pysyvyys. Maksatuksien sujuva toiminta varmistaa osaltaan hankkeiden lopettamista ja ohjelmakauden sulkemista. Sisäisessä kehittämissä keskitytään resurssien vahvistamiseen toimivien prosessien, tehtäväjakojen ja osaamisen syventämisen kautta. Teknisen avun käyttöä tehostetaan heti uuden ohjelmakauden alussa. Toimeenpanossa hyödynnetään myös muiden ELY-keskusten asiantuntemusta. Viiden ELY-keskuksen Järvi-Suomen ympäristö- ja ilmasto-ohjelma tarjoaa uusia mahdollisuuksia sekä ohjelman toimeenpanossa että asiantuntijayhteistyössä.
ESA	Tulevana vuonna alkaa ohjelmakausi 2023–27. Uuden kauden CAP-27 ohjelman toteutuksen aloitus ja ohjelman tarjoamien mahdollisuuksien omaksuminen ja sisällön jalkauttaminen tulee olemaan vuoden keskeisin tehtävä. Ohjelmakauden käytännön toiminta mm. viestinnän osalta aloitetaan jo vuoden 2022 puolella. Covid-19 pandemiasta ja Venäjän hyökkäyssodasta kertyneiden kokemusten ja myötä ruokaketjun toimivuuteen ja turvallisuuteen kiinnitetään ELY-keskuksen toiminnassa aiempaa enemmän huomiota. Pandemiavuosien jälkeen paluu normaaliin ja hieman normaaliakin suurempaan valvontavelvoitteeseen tullee vaatimaan panostusta mm. uusien määräaikaisten valvojien rekrytointiin ja perehdyttämiseen. Painotukset vuonna 2023 1.1. Uuden CAP-27 ohjelmakauden ja alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman omaksuminen ELY-keskuksessa ja ”jalkauttaminen” Etelä-Savossa. Uusi ohjelmakausi alkaa 1.1.2023, ohjelmakauden aiemmasta poikkeavat sisällöt, painotukset ja toimenpiteet on sisäistettävä oman henkilöstön keskuudessa. Ennen kaikkea ohjelman sisältö ja mahdollisuudet on välitettävä alueen viljelijöille, yrittäjille, kehittämistoimijoille ja asukkaille. 1.2. Toteutetaan maatalouden ja elintarviketurvallisuuden valvontasuunnitelmat täysimääräisesti - Ruokaviraston maatalouden, maaseudun kehittämiseen ja elintarviketurvallisuuteen liittyvät valvonnat suoritetaan annettujen määräaikojen puitteissa. - Pelto- ja eläinvalvontojen tilakäynnit suoritetaan asetettuihin määräaikoihin mennessä. - Tarkastus- ja valvontaprosessit suoritetaan asiakaskeskeisesti, laadukkaasti ja tehokkaasti. - Monitorointimenetelmän opiskelu ja osallistuminen sen kehittämiseen ovat tärkeä osa tulevan vuoden toimintaa. 1.3. Edistetään maatilojen ja maaseudun yritysten kilpailukykyä - Tuetaan maatilojen rakennekehitystä ja maaseudun yritystoiminnan monipuolistumista CAP-27:n ja alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman mukaisesti ja ohjelman kehittämis- ja rahoitusmahdollisuuksia hyödyntäen - Tiedotetaan laajasti ja monipuolisesti viljelijöitä ja maaseudun muita yrittäjiä kehittämistoimista, tukimahdollisuuksista ja parhaista käytännöistä.

	1.4. Kehitetään maaseudun palveluita, elinkeinoja ja toimintamahdollisuuksia - Tuetaan uusiutuvan energian käyttöönottoa lisääviä biokaasu-, metsäbio- ja aurinkoenergiahankkeita. - Yhteistyössä alueen Leader-ryhmien kanssa tuetaan maaseudun palvelurakenteen innovatiivista uudistamista. - Edistetään maaseudun tietoliikenneyhteyksien parantamista yhteistyössä maakuntaliiton kanssa. Edistetään sähköisten palveluiden monipuolista käyttöön ottamista. - Edistetään maaseudun vetovoimaisuutta erityisesti monipaikkaisten asukkaiden tarpeet huomioon ottavalla tavoin. 1.5. Parannetaan ympäristöä ja edistetään monimuotoisuutta Järvi-Suomen maaseudun ympäristö- ja ilmasto-ohjelmassa (JÄSMY) määriteltyjä toimenpiteitä toteutetaan maaseutuohjelman ja mm. rakennerahastojen tuella yhdessä neljän naapuri ELY-keskuksen kanssa. Ohjelman toteutusta edistämään on palkattu koordinaattori maaseutuohjelman teknisellä tuella. Koordinaattori on palkattu Etelä-Savon ELY-keskukseen ja Etelä-Savo vastaa hallinnollisista tehtävistä. JÄSMY-ohjelman toteuttaminen muodostaa myös tärkeän osan alueellisen maaseutuohjelman toteutuksesta ja on keskeinen osa myös uuden ohjelmakauden toteutusta. JÄSMY-ohjelman puitteissa järjestetään ideahaku, johon teemat nostetaan JÄSMY- ja CAP27-ohjelmasta. Ideahakuun osallistuvat myös rakennerahastotoimijat Järvi-Suomen alueelta. 1.6. pidetään yllä ja kehitetään valmiutta maatilojen toimintaa ja elintarviketuotantoa uhkaavien kriisien torjumiseksi - ELY-keskus osallistuu aktiivisesti elintarviketuotantoa uhkaavien kriisien torjumiseksi tarvittavan verkoston toimintaan, tarvittaessa koollekutsujana ja koordinaattorina. Verkostossa ovat mukana YT-alueet, ProAgria Etelä-Savo, TE-toimisto, MTK-Etelä-Savo ja asiantuntijajäseniä tarpeen mukaan mm. alueen oppilaitoksista ja kehittämishankkeiden toteuttajia.
POS	ELY-keskus varmistaa, että uuden rahoituskauden käynnistyminen alueella toteutuu valtakunnallisen aikataulun mukaisesti. Sitä toteutetaan ja toimeenpannaan vaikuttavasti alueen kehittämistä tukien ja asiakkaiden odotukset täyttäen sekä noudattaen EU- ja kansallisia säädöksiä. Varmistetaan aiemman ohjelmakauden (ml. siirtymäkausi ja elpymisrahoitus) toteuttaminen loppuun saakka suunnitellusti. ELY-keskus varmistaa omalta osaltaan sen, että viljelijätuet maksetaan oikein ja ajallaan. ELY-keskus edistää ruoan turvallisuutta ja laatua valvomalla ruokaketjua. Hoidetaan päättyneen ohjelmakauden ja siirtymäkauden sulkemistoimet ohjeistuksen mukaisesti. Pohjois-Savon alueellinen suunnitelman visio vuoteen 2027: Pohjois-Savo on eurooppalaisittain tunnettu, alueelliseen tuotantoon pohjautuva, vetovoimainen ruokamaakunta. Ilmasto- ja ympäristötavoitteet on liitetty osaksi elinkeinojen kehittämistä taloudellinen ja sosiaalinen kestävyys huomioiden. Uudistumiskykyinen ja innovatiivinen maaseutuyrittäjyys sekä kehittyvä biotalous ovat keskeinen osa elinvoimaista maaseutua. Tutkimus- ja koulutusosaaminen vahvistavat

	elinvoimaisuutta. Alueellisen suunnitelman kehittämiskohteet ja valitut strategiset painopisteet Pohjois-Savon maaseudun kehittämissuunnitelman strategiset painopisteet on johdettu kolmesta keskeisimmästä kehittämiskohteesta, joita ovat 1. kestävä ja kehittyvä ruokajärjestelmä 2. ympäristö ja ilmasto 3. elinvoimainen maaseutu Kaikkia painopisteitä läpileikkaavina teemoina ovat digitalisaation edistäminen, uudet innovaatiot sekä osaamisen parantaminen. Painopiste toiminnassa siirtyy rahoituksen ja valvonnan osalta uuden rahoituskauden aktiiviseen käynnistämiseen ja toteuttamiseen. Maksatuksen osalta vuosi 2023 painottuu vielä päättyneen kauden ja siirtymäkauden toimiin. Uuden rahoituskauden toimenpiteiden haltuunotto ja tiedotus asiakkaille ovat keskiössä. Nopea liikkeellelähtö mahdollistaa rahavarojen tehokkaan ja tuloksellisen käytön. Päättyneen ohjelmakauden (ml. siirtymäkausi) osalta hoidamme ohjelmakauden loppuun maksatusten, pysyvyysseurannan ja muiden osa-alueiden osalta. Toteutamme uutta alueellista suunnitelmaa CAP-kauden käynnistyessä. Jatkamme yhteistyötä Järvi-Suomen alueella yhteistyössä neljän muun ELY-keskuksen kanssa. Painopisteenä erityisesti ympäristöön liittyvät tehtävät Järvi-Suomen maaseudun ympäristö- ja ilmasto-ohjelman mukaisesti.
POK	• Varmistetaan sujuva siirtyminen uudelle ohjelmakaudelle ja nopea toimeenpanon käynnistäminen ilman viiveitä sekä panostetaan uuden ohjelman viestintään sekä hoidetaan vanhan ohjelmakauden sulkeminen. • Tuetaan maaseudun ja maatilayritysten vihreää siirtymää ja ratkaistaan ympäristö- ja ilmastohaasteita kaikilla ELYn käytettävissä olevilla keinoilla. • Edistetään ratkaisuja maatilojen kustannusten nousun aiheuttaman kannattavuuskriisin helpottamiseksi ja kehitetään kustannustehokkuutta ja tuottavuutta jatkuvuuden turvaamiseksi. • Huoltovarmuuden turvaaminen erityisesti elintarvike- ja energiasektorilla. • Kehitetään ja hyödynnetään yhteistyötä eri alueiden, toimijoiden ja rahoitusvälineiden välillä kehittämistoiminnan vaikuttavuuden tehostamiseksi (mm. Järvi-Suomi yhteistyö ympäristö- ja ilmastotavoitteiden toimeenpanossa). • Varmistetaan oman toiminnan osalta viljelijätukien käsittelyn ja valvontatoiminnan sujuva toimeenpano siten että tuet tulevat maksuun oikein ja ajallaan (haasteet uuden ohjelmakauden käynnistämisessä mm. monitorointi). • Panostetaan jatkuvasti ELYn oman toiminnan kehittämiseen tavoitteena tehokkuuden ja laadun parantaminen. • Tehostetaan ja uudistetaan maaseuturahastoviestintää Leader-ryhmien ja YT-alueen kanssa yhteistyössä.

KES	• kehitämme edelleen biotalouden mahdollisuuksia alueen elinvoiman lisäämiseksi • edistämme vastuullisen ja uudistuvan ruokajärjestelmän kilpailukykyä ja alan yritysten vientiedellytyksiä tukemalla maatalouden ja elintarvikealan yritysten investointeja ja kehittämistä sekä varmistamalla elintarvikeketjun turvallisuutta ja vastuullisuutta. kehitämme ruokajärjestelmän häiriötilanteiden kestävyyttä ja niihin varautumista. • monipuolistamme maaseudun elinkeinoja tukemalla yritysten investointeja ja uusien yritysten syntymistä • lisäämme maaseudun elinvoimaa ja elämänlaatua yhteistyössä Leader-ryhmien ja muiden alueellisten toimijoiden kanssa • edistämme ilmastonmuutoksen hillintää ja siihen sopeutumista maaseudulla ja maataloudessa hyödyntäen mm. Järvi-Suomen maaseudun ympäristö- ja ilmasto-ohjelmaa • viestimme maaseutuohjelman tuloksista ja vaikuttavuudesta yhteistyössä Leader-ryhmien kanssa • panostamme uuden ohjelmakauden toimeenpanon käynnistämiseen sekä edistämme siirtymäkauden käynnissä olevien hankkeiden toimintaa. Alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman painopisteinä ovat maakunnan metsävarojen kestävä ja monipuolinen hyödyntäminen, ruokaketjun kehittäminen pellolta pöytään, riittävien ja hyvälaatuisten vesivarojen varmistaminen sekä maaseudun vetovoiman vahvistaminen elinkeinojen ja asumisen näkökulmasta.
EPO	1. CAP27 kauden toimeenpanon sujuva käynnistäminen - henkilöstön CAP osaamiseen panostaminen ja CAP verkostojen yhteistyön tiivistäminen (YTA alueet, Leader-ryhmät) - alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman 2023–2027 toimien käynnistäminen ml. viestintä ja koulutus 2. Uudistuvien valvontamenetelmien hallittu käyttöönotto
POH	• CAP-suunnitelman tehokas toteuttaminen alueella • Huoltovarmuuden vahvistaminen ja häiriötilanteiden kestävyyden parantaminen • Vastuullisen ruokajärjestelmän kilpailukyvyn edistäminen, elintarvikevienti sekä elintarviketurvallisuuden turvaaminen • Uudistuva ja kestävä luonnonvaratalous; uusiutuvan energian käytön edistäminen • Hyvinvoivan ja elinvoimaisen maaseudun kehittäminen monipaikkaisesti • Maaseudulla toimivien yritysten toimintaedellytysten ja kilpailukyvyn parantaminen • Osaamisen, soveltavan tutkimuksen, innovaatioiden ja digitalisaation edistäminen
POP	ELY-keskuksen maaseutusuunnitelman tavoitteiden saavuttamisen varmistavia kehittämisen painopisteitä ovat 1) aktiivinen maatalous ja ruuan tuotanto, 2) ympäristö- ja ilmastoviisas maatalous ja maaseutu sekä 3) uudistuva ja monipuolinen maaseutu. Painopisteiden kuvauksissa on kerrottu keskeiset toimet, joiden avulla painopisteille asetetut tavoitteet saavutetaan. Painopisteiden lopussa esitetään, millaisiin toimiin rahoitusta suunnataan vuodesta 2023 alkaen. Kannattavasti kasvava maatalous ja elintarvikejalostus • Maatalous kehittyy kannattavasti vahvistamalla sen vahvoja osa-alueita ja lisäämällä monipuolisuutta markkinakysyntään pohjautuen • Lisäämme elintarvikejalostusta ja yrittäjyyttä sekä uusia kumppanuuksia • Edistämme ruokaketjun huoltovarmuutta

	Resurssitehokkaampi ja ympäristömyönteisempi maaseutu • Ilmastonmuutoksen hallintaan ja fossiilivapauteen liittyvät toimet sisältyvät vahvasti tekemiseemme • Uudet ympäristömyönteiset ratkaisut tukevat vesien suojelua ja luonnon monimuotoisuutta • Teemme sektorirajat ylittävää yhteistyötä ja ilmastoviisaita toimia, jotka perustuvat uusimpaan tietoon Kilpailukykyinen, pito- ja vetovoimainen maaseutu • Monipuolistuvalla maaseudulla kehittyy kannattavaa liiketoimintaa ja työpaikkoja • Maaseutu mahdollistaa hyvän elämän • Maaseutualueilla on vetovoimaa- yrittäminen sekä työskentely maaseudulla on houkutteleva vaihtoehto Vuoden 2023 keskeisimmät toiminnalliset painotukset ovat uuden rahoituskauden käynnistäminen sekä edellisen kauden päättämisestä huolehtiminen.
KAI	1. CAP-27 toimeenpanon käynnistämisen varmistaminen kouluttautumalla ja kouluttamalla 2. Viestintä 3. Maatalouden ja maaseudun kehittäminen huomioiden läpileikkaavasti ilmasto- ja ympäristöasiat 4. Valvontojen täysimääräinen toteuttaminen
LAP	1. Uuden ohjelmakauden sujuva käynnistäminen ja aktiivinen viestintä yhteistyössä alueverkoston kanssa. Vuodelle 2023 varatun rahoituskehyksen täysimääräinen sitominen. 2. Keskeisten Lapin ELY-keskuksen ja Leader-ryhmien yhteisten Lapin maaseudun elinvoimaa lisäävien ja maaseudun palveluita parantavien hankkeiden käynnistäminen (ympäristönhoidon aktivointihanke, laajakaistan aktivointihanke) 3. Aiempaa tiiviimpi rahastoyhteistyö mm. vihreän siirtymän teemoissa. 4. Elintarvikealan yritysyhteistyön vahvistaminen ja jalostusasteen nostaminen (alkutuotannossa mukana myös kauppakunnostaminen). 5. Älykäs kylä -teemaan liittyvien toimenpiteiden käynnistäminen: aktivointihanke kv-toimintaan kohderyhmänä nuoret. 6. Ennakointi, varautuminen ja uudet mahdollisuudet maatiloilla (maaseudun vesihuoltohankkeet, uusiutuvan energian investoinnit, varavoimajärjestelmät).

	2. Edistetään vastuullisen ja uudistuvan ruokajärjestelmän kilpailukykyä. Tähän kuuluvat myös huoltovarmuuden vahvistaminen, häiriötilanteisiin ennalta varautuminen ja häiriötilanteiden kestävyyden parantaminen.
ELY	**ELY-keskuksen sanallinen, tiivis kuvaus toimenpiteistä**
UUD	Uudenmaan alkutuotanto on tärkeä osa kotimaista elintarvikehuoltoa ja huoltovarmuutta. Uudenmaan alueellisen kehittämissuunnitelman tärkein tavoite on turvata kotimainen vastuullinen ja kannattava ruuantuotanto. Tavoitteena on hyvinvoiva ja motivoitunut yrittäjä ja taloudellisesti kannattava tila, jossa maa- ja metsätaloutta harjoitetaan kestävällä tavalla eläinten hyvinvointi, ympäristö ja sosiaaliset näkökohdat huomioiden. Kehittämisen keskiössä on tuotantoa kehittävien ja kilpailukykyä parantavien investointien tukeminen, nuorten viljelijöiden sekä tilanpidon jatkuvuuden edistäminen, osaamisen parantaminen ja aidon yhteistyön kannustaminen. Uudenmaan ELY-keskus osallistuu vuosittain yhdessä alueen yhteistyökumppaneiden (MPK, HVK, tuottajat, kunnat) kanssa maatilojen varautumiskoulutusten suunnitteluun ja toteuttamiseen. Tavoitteena on alueen maatilojen tietoisuuden lisääminen riskien ja häiriötilanteiden aikana sekä samalla huoltovarmuuden tukeminen. Peruskurssin jälkeisen jatkokurssin tavoitteena on koulutukseen osallistuvan viljelijän oman maatilan varautumissuunnitelma. Koulutusta järjestetään sekä suomen-, että ruotsinkielellä.
VAR	Maa- ja puutarhatalouden hallinnon ja valvonnan täysimääräisen suorittamisen avulla ELY-keskus osaltaan varmistaa ja edistää korkeatasoista ruokajärjestelmää ja toimialan häiriötilanteisiin varautumista. Myös hanketoteutus tukee elintarvikeketjun laatutyötä. Maatalouden ympäristöasioiden, kotieläinten hyvinvoinnin ja tuotantohygienian edistämisellä parannetaan myös kilpailukykyä ja maatalouden asemaa ruokaketjussa. Lisäksi pyritään edelleen lisäämään luomutuotannon osuutta ja erilaisiin laatujärjestelmiin sitoutuneiden tilojen määrää. Pellolta pöytään -strategia huomioidaan ruokaketjutehtävissä ja laajemminkin ELY-keskuksen toiminnassa. Uuden strategian tavoitteet alkavat näkyä vielä vahvemmin uuden CAP-kauden käynnistyessä. ELY-keskuksen omaa toimintaa kehitetään entistä enemmän strategian tavoitteita edistäväksi. Alueellinen yhteistyö erityisesti tuottajaorganisaatioiden kanssa toimialueen erityispiirteiden ja vahvuuksien tukemiseksi on keskeisessä asemassa. Odotamme uuden rahoituskauden säädöksiltä ja valintakriteereiltä entistä parempia mahdollisuuksia kohdentaa rahoitusta ruokaketjun laatutyötä tukeviin hankkeisiin, alueemme monipuolisen ruuantuotannon investointeihin maatiloilla ja elintarvikkeita jalostavissa yrityksissä. Valmius- ja varautumistehtävissä keskeisinä ovat alkutuotannon häiriötilanteiden kestävyyden parantaminen ja ennakolta varautuminen. ELY-keskuksella on asiassa johtava rooli maakunnassa ja se on tehnyt tarvittavat suunnitelmat ja kartoitukset.

	Alkuotannon toimintaedellytyksiä koskevia asioita käsitellään kattavasti ja ajantasaisesti maakunnan yhteisessä Maatalouden huoltovarmuus -ryhmässä.
SAT	Satakunnan ruokaketjun kilpailukyvyn kehittäminen perustuu vastuulliseen ja kestävään tuotannon sekä yritystoiminnan kasvuun, uusien ratkaisuiden luomiseen ja niihin liittyvän osaamisen lisäämiseen. Monipuolisen viljelyn, erikoiskasvituotannon, lihan- ja maidontuotannon sekä jalostavan teollisuuden kehittyminen luo uusia työpaikkoja, vahvistaa huoltovarmuutta, ruuan turvallisuutta ja maaseutualuiden elinvoimaisuutta. Satakuntalaisen ruuan tuotannon vahvistaminen ja tuotantopanosten saatavuuden turvaaminen lisäävät merkittävästi koko Suomen ruokahuollon toimintavarmuutta ja omavaraisuutta. Ensi vuonna käynnissä olevilla toimenpiteillä edistetään mm. kotimaisen viljan siementuotantoa, kasvituotannon satotasojen nostamista sekä vastuullisen kotieläintuotannon ja luomutuotannon edistämistä. Nopeasti muuttuvaan toimintaympäristöön reagointi edellyttää uudenlaisen osaamisen sekä toimintamallien kehittämistä yhteistyössä alkutuotannon, kehittämisorganisaatioiden, oppilaitosten, jalostavan teollisuuden ja kaupan toimijoiden kesken. Satakuntalainen ruokaketju tarjoaa uusia ratkaisuja myös ilmastonmuutoksen hillintään, energian tuotantoon sekä palveluihin liittyvään liiketoiminnan kehittämiseen. Tulevat toimenpiteet kohdistuvat mm. alkutuottajien ammatillisen osaamisen kehittämiseen ja kehittämishankkeilla edistetään myös biodiversiteetin huomioimista alkutuotannossa sekä hiili- ja vesiviisaan tuotannon kehittämistä. ELY-keskus varautuu ruokaketjun häiriötilanteisiin pitämällä yllä yhteistä tilannekuvaa maaseutuhallinnon YT-alueiden, MTK:n, ProAgria Länsi-Suomen sekä muiden ruokaketjun keskeisten sidosryhmien kanssa. ELY-keskus osallistuu aktiivisesti myös HVK:n alueelliseen ELVAR-toimintaan, AVI:n valmiustoimikuntaan sekä varautumista edistäviin kehittämishankkeisiin. Tavoitteena on edesauttaa mahdollisimman nopeaa yhteistä reagointia mahdollisiin häiriötilanteisiin.
HÄM	Suomen ruoantuotannon kilpailuetuina ovat mm. vastuullisuus, turvallisuus, puhtaus ja jäljitettävyys. Edistetään ruokajärjestelmän kilpailukykyä alan osaamista kasvattamalla, jalostusarvoa lisäämällä ja kustannustehokkuutta parantamalla sekä aktivoimalla maatalouden ja elintarviketeollisuuden uudistumista, investointeja, yhteistyötä, kansainvälistymistä sekä sukupolvenvaihdoksia. Edistetään markkinalähtöistä luomutuotantoa sekä lähiruokaa. Uuden EU:n kasvinterveysasetuksen mukaisesti vastuu kasvinterveyttä edistävistä toimista on siirtynyt entistä enemmän alan toimijoille itselleen. Tämän tukemiseksi tehdään valvonnan lisäksi neuvontaa ja muita muutoksessa auttavia toimenpiteitä. Tuetaan CAP-suunnitelman toimenpitein hankkeita, joilla voidaan parantaa erityisesti kotieläintalouden edellytyksiä, koska teollisuuden raaka-aineiden turvaamisen lisäksi ilmastonmuutoksen torjunta edellyttää orgaanisten lannoitteiden ja nurmiviljelyn lisäämistä Etelä-Suomessa. Ylläpidetään peltojen tuotantokykyä ympäristökorvausjärjestelmän ja rakennetukien mahdollistamin toimenpitein. Edistetään hämäläisen ympäristön hyvän tilan säilymistä ja parantamista aktivoimalla viljelijöitä ympäristökorvausjärjestelmän sitoumuksiin ja -sopimuksiin.

	Ruokaketjun aluetaloudellinen merkitys on suuri Hämeen ELY-keskuksen alueella, jolloin CAP-suunnitelman kehittämistoimenpitein maatalouden toimintaedellytykset pyritään pitämään alueella vähintään nykytasolla elintarvikeyritysten raaka-aineiden turvaamiseksi. Hämeen alueellinen ruokastrategia 2030 on valmistunut ja rahoitusta kohdennetaan käytettävissä olevilla tukivälineillä sen toteuttamiseen. Linkki strategiaan: https://kasvuahameessa.fi/wp-content/uploads/2021/06/Hameen-ruokastrategia-2030_final.pdf. Lisäksi osallistutaan ruokastrategian koordinointiin molemmissa maakunnissa. Hämeen alueellisessa maaseutusuunnitelmassa yhtenä neljästä päätavoitteesta on monimuotoinen, uudistuva, yhteistyötä tekevä, kestävä ja avoin ruokajärjestelmä. Ruokajärjestelmän kehittämiseen käynnistetään uusia kehittämishankkeita heti uuden ohjelmakauden alussa. Uusissa hankkeissa painotetaan ruokajärjestelmän resilienssiä, huoltovarmuutta ja ruokaturvaa. Alueella on myös meneillään merkittäviä elintarvikeyritysten hankkeita, joiden vaikutus heijastuu laajalle alueelle. (Fazer, Viking Malt, Transfarm) Hyödynnetään Vähähiilinen ruokajärjestelmä -hakuteemassa vuonna 2022 käynnistyneiden valtakunnallisten kehittämishankkeiden osaamista ja verkostoja ruokajärjestelmän kilpailukyvyn edistämisessä sekä kehitettäessä ruokajärjestelmää kohti ilmasto- ja hiilineutraalisuustavoitteiden saavuttamista. Osallistutaan maaseutuhallinnon valmiutta kohottaviin harjoituksiin sekä pidetään yllä henkilöstön osaamista myös poikkeusoloissa.
PIR	Pirkanmaan ELY-keskus edistää, varmistaa ja toteuttaa: - Kokonaiskestävän ruokajärjestelmän huoltovarmuuden ja kilpailukyvyn paranemista, turvallisen ja ravitsevan ruoan riittävyyttä, maatalouden rakenteen kehittymistä, tuottavuuden paranemista ja elintarvikeomavaraisuusasteen säilymistä korkeana panostamalla alkutuottajien osaamistason kehittämiseen, innostamalla nuoria sukupolvenvaihdoksiin ja yrittäjyyteen sekä rahoittamalla toimia, joissa etsitään alkutuotannon mahdollisuuksia hyödynnettäväksi ilmastonmuutoksen ratkaisuissa ja maatalouden kannattavuusongelman parantamiseksi. Toimenpiteet: neuvonta-, aktivointi- ja koulutustoimenpiteet, alkutuotannolle kohdennettavat yhteistyö- ja yritysryhmähankkeet, investoinnit, ympäristösopimukset sekä oppilaitosyhteistyö mukaan lukien uuden tutkimustiedon jalkauttaminen. - Suomalaisen ruoan kysynnän ja viennin arvon kasvamista sekä kuluttaja- ja markkinalähtöisen ruokajärjestelmän toimimista kannattavasti, oikeudenmukaisesti ja vastuullisesti panostamalla elintarvikkeiden jalostusasteen nostamiseen ja lähiruokaketjujen kehittämiseen, luomutuotannon kasvattamiseen ja pirkanmaalaisen ruokakulttuurin ja siihen liittyvän kuluttajaviestinnän edistämiseen. Lisäksi elintarvikealan kansainvälistymistä ja elintarvikeviennin myönteistä kehitystä edistetään ohjaamalla alan yrityksiä Food from Finland -elintarvikealan kasvuohjelmaan yhteistyössä Team Finland -verkoston kanssa. Toimenpiteet: Neuvonta-, aktivointi- ja tiedonvälityshankkeet, yhteistyö- ja yritysryhmähankkeet, lähi- ja luomuruuan myyntikanavat sekä niihin liittyvä brändäys ja muut menekinedistämistoimet.

	- Eläintautien, kasvintuhoojien ja niihin liittyvien riskien hallintaa sekä eläinten hyvinvoinnin korkeaa tasoa ja mikrobilääkeresistenssin hallintaa Ruokaviraston valtuuttamien tarkastusten ja toimijoille suunnattujen koulutusten avulla sekä aktivoimalla viljelijöitä eläinten hyvinvointikorvauksen mukaisiin toimiin. Häiriötilanteiden kestävyyden parantaminen, häiriötilanteisiin varautuminen ennakolta sekä huoltovarmuuden vahvistaminen: - Maaseutuyksikössä on laadittu toiminnan jatkuvuussuunnitelmat valvonta- ja tarkastustoimien sekä maksatuksen osalta. ELY-keskus on toiminut häiriötilanteessa koronavuosien ajan ja prosessit on todettu toimiviksi. Tilanne on tuonut esiin myös maaseutuhallinnon toiminnan kehittämiskohteita, kuten kaikkien prosessien sähköistämisen tarpeellisuuden. Toimivat sähköiset järjestelmät ja henkilöstön etätyömahdollisuus ovat olleet ratkaisevia tekijöitä asioiden sujumisessa. - Pirkanmaalla toimii ELY-keskuksen ja alueen YT-alueiden edustajista koostuva alkutuotannon valmiusryhmä. Ryhmä mm. koordinoi ja suunnittele viljelijöiden valmiuskoulutuksia. Maanpuolustuskoulutusyhdistys (MPK) on toteuttanut koulutukset yhteistyössä ELY-keskuksen ja kuntien YT-alueiden kanssa. Koulutuksissa viljelijöitä on aktivoitu laatimaan viljelyalueitaan koskevia poikkeusolojen suunnitelmia. Suunnitelmia on tehty tällä hetkellä 27 kpl, ja niiden käytännön soveltamiseen on myös varauduttu. - Huoltovarmuuden näkökulma huomioidaan laajasti läpileikkaavana teemana kehittämissuunnitelman toimissa.
KAS	Ruoka-alan kehittäminen nähdään alueella entistä keskeisempänä. Yrittäjiä ja yrittäjyydestä kiinnostuneita aktivoidaan hyödyntämään erilaisia kehittämispalveluja. Lähi- ja luomuruoan sekä luonnontuotealan jalostusta edistetään aktivoimalla yrityksiä kehittämään toimintaansa, osaamistaan ja vastuullisuuttaan. Ruokajärjestelmän sisäistä ja sektorirajat ylittävää yhteistyötä syvennetään esim. ruokamatkailussa. Erilaiset yhteistyötavat, teknologian ja alustatalouden kehittyminen, digitaalisuus sekä monikanavaisuus luovat menestymismahdollisuuksia sekä kotimaassa että kansainvälisesti. Alueen yrittäjiä ja toimijoita osallistetaan markkinalähtöisen ja kokonaiskestävän ruokajärjestelmän sekä kiertotalouden kehittämiseen. Yrityksiä rohkaistaan myös osallistumaan valtakunnallisten hankkeiden toimintaan sekä tuottajaorganisaatioiden perustamiseen. Uudistumista tukevat myös meneillään olevat ruoka-alan kehittämishankkeet (Uudet askelmerkit elintarvikealalle tai Yrittäjyyttä luonnosta). Yrityksiä ja muita toimijoita aktivoidaan kehittämään kiertotaloutta ja vastuullisuutta myös Järvi-Suomen maaseudun ympäristö- ja ilmasto-ohjelman puitteissa. Kaakkois-Suomen luonnonmukaisen tuotannon toimintasuunnitelman toteutumista seurataan osallistumalla aktiivisesti ohjausryhmätyöhön. Suunnitelman etenemisestä viestitään aktiivisesti. Paikallisten raaka-aineiden ja elintarviketuotteiden käyttöä alueen ruokapalveluissa ja ammattikeittiöissä edistetään mm. sidosryhmäyhteistyön ja hankerahoituksen keinoin. Maa- ja puutarhatilojen kannattavuutta ja kilpailukykyä markkinoilla kehitetään paremmaksi mm. tukemalla yrityksiä osaamisen kehittämisessä ja kokeiluissa sekä lisäämällä tutkimuksen soveltamista käytäntöön. Maa- ja puutarhatalouteen suunnataan kehittämistoimia tilojen kannattavuuden parantamiseksi. Yrityksiä kannustetaan tehokkuutta ja tuottavuutta parantaviin

	investointeihin ja älymaatalouden haltuunottoon. Maatiloja kannustetaan yhteistyöhön sekä osaamisen syventämiseen. Maatalousyrittäjien hyvinvointiin kiinnitetään huomiota. Alkutuotannon vihreää siirtymää edistetään. Markkinalähtöisen erikoismaatalouden (mm. kasvikset, erikoiskasvit) kehittymistä alueella edistetään. Alkutuotannon huoltovarmuutta parannetaan sekä osaamisen kehittämisen (mm. Neuvo -toimenpide) että investointitukien kautta. Esim. kierrätyslannoitteiden käyttö ja palkokasveja sisältävä viljelykierto vähentävät tilojen riippuvuutta tuontipanoksista. Uusiutuvan energian käyttöä maatiloilla edistetään. Yhteistyössä yhteistoiminta-alueiden kanssa järjestetään viljelijöille koulutusta uuden kauden tukijärjestelmistä. Viljelijöiden varautumiskoulutusta jatketaan. Vastuullisessa ja uudistuvassa ruokajärjestelmässä tulee ottaa huomioon myös ilmastotavoitteet. Ilmastotavoitteiden toteuttamisen tulee kuitenkin olla myös taloudellisesti kannattavaa, jotta ruokajärjestelmä säilyy kilpailukykyisenä. Ilmasto- ja ympäristötoimenpiteiden tulee luoda ekologista, taloudellista ja sosiaalista lisäarvoa koko ruokajärjestelmään. Näin ruokajärjestelmä on myös kestävämpi vastaamaan erilaisiin häiriötilanteisiin. Yrityksiä kannustetaan jalostusarvoa ja kilpailukykyä parantaviin sekä ilmastomuutosta hillitseviin ja energiatehokkuutta edistäviin investointeihin. Yrityksiä myös aktivoidaan häiriötilanteisiin varautumiseen ja muutosjoustavuuteen.
ESA	- Järvi-Suomen ilmasto- ja ympäristöohjelman myötä on käynnistymässä viiden ELY:n alueella rahoitusyhteistyö, jossa ovat mukana myös yhteistyöalueen rakennerahastotoimijat (ELY:t/maakuntaliitot). Käytännössä rahoitusyhteistyö alkaa yhteisellä ideahaulla, jossa yläteemana tullee olemaan nykytilanteesta aiheutuva kestävyysmurros ja vastuullinen ruokaketju. Haun valmistelu käynnistyy Webinaarilla vuoden 2022 syksyllä. Ideahaku saataneen maaliin alkukeväällä 2023 ja sen jälkeen ideat ohjautuvat parhaiten sopiviin rahoituskanaviin työstettäväksi. Merkittäviä kestävyysmurroksen teemoja tulevat olemaan mm. kestävät ja toimivat energiaratkaisut sekä kestävä ja kannattava ravinnetalous/maan kasvukunto. - Vastuullinen elintarvikeketju ja maaseutuyrittäjyys on yksi Etelä-Savon alueellisen maaseutuohjelman painopiste. vastuullisuus korostuu myös Järvi-Suomiyhteistyössä. Lisäksi ELY-keskus on tilaajana ruokaketjun vastuullisuudesta tehtävässä opinnäytetyössä, jota tekee MP-yksikön maaseutuasiantuntija. -- ELY-keskus osallistuu aktiivisesti elintarviketuotantoa uhkaavien kriisien torjumiseksi tarvittavan verkoston toimintaan, tarvittaessa koollekutsujana ja koordinaattorina. Verkostossa ovat mukana YT-alueet, ProAgria Etelä-Savo, TE-toimisto, MTK-Etelä-Savo ja asiantuntijajäseniä tarpeen mukaan mm. alueen oppilaitoksista ja kehittämishankkeiden toteuttajia. - Huolimatta melko niukasta vakituisen henkilöstön määrästä ELY-keskuksen kaikkiin maaseututehtäviin yritetään osoittaa sijainen, joka tarpeen tullen voi hoitaa mahdollisesti sairastuvan henkilön tehtävät. Sijaisuus saattaa joissain tehtävissä edellyttää perehdytysjaksoa. Sijaisuusjärjestelyjä vaikeuttaa määräaikaisten työsuhteiden runsas määrä. - Maksatus- ja tarkastusyksikön tehtävissä koko yksikön henkilöstö pystyy hoitamaan tarvittaessa ja melko lyhyen perehtymisen jälkeen maatiloille ja maaseutuyrityksille maksettavat investointi- ja muut ELY-keskuksen toimesta maksettavat maksut.

POS	Pohjois-Savon alueellisen suunnitelman ensimmäinen painopiste on kestävä ja kehittyvä ruokajärjestelmä. Tavoitteena on alkutuotannon liiketaloudellisen kannattavuuden parantaminen ja alkutuotannon jatkuvuuden turvaaminen. Edellytyksenä jatkuvuudelle on se, että tuotanto on kestävää ja kehittyvää sekä viljelijöiden osaamisen vahvistaminen vastaamaan kehittämishaasteisiin ja tuotantotavoitteisiin. Osaaminen ja ammattimaisuus elintarvikealalla kasvaa ja yritysten kehittymismahdollisuudet paranevat. Yhteistyö ruokajärjestelmän eri toimijoiden välillä syvenee. Uuden tiedon, tuotekehitysosaamisen ja teknologian saatavuus sekä tuotekehitysprosessien kokonaisuus paranee. Pohjoissavolaisia tuotteita saadaan kotimaisille ja kansainvälisille markkinoille. Tavoitteisiin päästään toteuttamalla mm. seuraavia toimenpiteitä: •Tukemalla maatilojen kannattavuutta lisääviä investointeja. • Monipuolistamalla maataloutta erikoiskasvien, kasvihuonetuotannon ja avomaan vihannesviljelyllä sekä panostamalla luomuviljelyn vahvistamiseen. • Aktivoimalla uusien viljelykiertoja monipuolistavien ja hiilensidontaa lisäävien kasvilajien viljelyyn ja markkinoiden luomiseen. • Edistämällä eläinten hyvinvointia parantavia investointeja ja kehittämistoimia. • Panostamalla kaikissa tuotantomuodoissa ympäristö- ja ilmastokestävyyteen. • Tukemalla karjanlannan ja nurmen käytön monipuolistamista ja tilojen välisen yhteistyön lisäämistä esim. biokaasun tuotannossa. • Tukemalla peltomaan kasvukuntoa parantavia investointeja. • Säilyttämällä keskeiset viljelyalueet viljelyssä ja ruuantuotannossa. • Edistämällä tilusjärjestelyjä maatilojen peltorakenteen parantamiseksi. • Kehittämällä maatalousyrittäjien johtamis-, varautumis- ja riskienhallintaosaamiskoulusta. • Tukemalla työympäristöä ja tuotantohygieniaa edistäviä investointeja ja kehittämistoimia. • Varmistamalla ammattitaitoisen työvoiman saatavuus maatilayrityksille. • Tukemalla maatilojen omistajavaihdoksia aloitustuella ja tuotantotoiminnan kehittämisinvestoinneilla. • Kannustamalla nuoria ryhtymään maatalouden harjoittajiksi ja yrittäjiksi maaseudulle. • Lisäämällä kuluttajaluottamusta ja -kysyntää viestimällä tuotannon vahvuuksista, mm. eläinten hyvinvoinnista ja luonnon monimuotoisuudesta. • Edistämällä ruoka- ja matkailusektorin toimijoiden yhteistyötä sekä näiden alojen tuote- ja palvelumuotoilua. • Edistämällä arvonlisäystä elintarvikeketjussa • Tukemalla tuottajaorganisaatioiden ja muiden verkostojen syntyä. Maatalousvalvonnasta huolehditaan suunnitelmien mukaisesti. Perehdytään ja toteutetaan monitorointia. Rahoitetaan investoinneilla kehittyviä tiloja uudistumaan yleisen kysyntäkehityksen vaatimalla tavalla, erityisesti alueelle tärkeillä maito-, liha-, ja marjatiloilla. Tilatason kannattavuuden parantaminen eri keinoin on hyvin tärkeää, koska kustannuskriisin vaikutukset ovat voimistuneet edelleen. ELY-keskus vastaa kasvinterveyden valvonnasta Ruokaviraston ohjauksessa. Toteutetaan tehtyjen suunnitelmien mukaisesti valvontaa. Koko ruokaketjussa korostuu aiempaan verrattuna huoltovarmuus ja ruokaturva kokonaisuudessaan. Painotamme kaikissa toimissamme ruoantuotantoa alueella. Fossiiliriippuvuutta vähennetään edelleen vahvasti. Haasteellinen kustannustilanne ja epävarma maailmantilanne edellyttävät tarvittaessa joustavaa toimintaa ja nopeaa reagointia mahdollisiin muutoksiin.
POK	• Alueen taloudellisesti merkittävimpien elintarviketuotannon toimialojen - erityisesti nurmitalouteen perustuvan nautakarjatalouden - kannattavuutta, kilpailukykyä ja kehittymistä tukevia toimenpiteitä edistetään hyödyntämällä tehokkaasti maatalouden rakennetukia.

	• Elintarvikeketjun huoltovarmuutta ja kriisinkestävyyttä vahvistavia toimenpiteitä tuetaan. Osallistutaan mm. viljelijöiden valmius- ja varautumiskoulutuksen järjestämiseen. Tuetaan maatilojen ja yritysten toiminnan jatkuvuutta varmistavia toimenpiteitä. • Edistetään peltojen aktiiviviljelyä pellon käytön monipuolistamisella ja esim. kokeilumaatalouden avulla (tavoitteena mm. marjojen, vihannesten, palkokasvien ja energian tuotannon kehittäminen). • Luomutuotannon ja jalostuksen edistäminen tavoitteena luomutuotteiden markkinoiden kehittyminen. • Kilpailukykyä edistetään myös tukijärjestelmän tehokkaalla toimeenpanolla ja tilusrakenteen kehittämisellä. • Aktivoidaan käytettävissä olevin keinoin jatkuvuutta turvaavia sukupolven- ja omistajanvaihdoksia sekä uusien yrittäjien ja toimijoiden saamista toimialalle. • Tuetaan kaikin keinoin maatiloja harjoittamaan vastuullista sekä ympäristö- ja ilmastotavoitteita tukevaa tuotantoa haasteellisten tavoitteiden saavuttamisessa. Aktivoidaan maatalousyrittäjiä hyödyntämään ympäristö- ja ilmastotoimenpiteisiin kohdennettuja investointitukia. • Edistetään digitalisaation ja innovaatiotoiminnan mahdollisuuksien hyödyntämistä maatilojen tuotannon ja menetelmien uudistamisessa ja kehittämisessä sekä uuden teknologian käyttöönotossa tavoitteena tuottavuuden kehittäminen ja vastuullinen elintarviketuotanto. Myös maatalouden tukijärjestelmät edellyttävät digitaalisten sovellusten käytön osaamista ja teknisiä valmiuksia. • Edistetään maatilojen ympäristösitoumusten tekemistä (mm. valkoposkihanhien aiheuttamien tuhojen korvaaminen hanhipeltotoimenpiteen avulla). Huoltovarmuuden perusta on kannattavassa maataloustuotannossa.
KES	Parannetaan maatilojen kilpailukykyä ja kannattavuutta rahoittamalla investointeja ja sukupolvenvaihdoksia. Kehitetään edelleen tukihallinnon ja valvontatehtävien sujuvuutta sekä varmistetaan ruuan turvallisuutta valvontatoimilla ja jakamalla tietoa elintarvikeketjun toimijoille. Parannetaan viljelijöiden asemaa ruokaketjussa edistämällä mm. lähiruuan tuotantoa ja käyttöä sekä vahvistamalla maatalousyrittäjien osaamista. Edistetään rahoitettujen hankkeiden kautta kotimaisen lähi- ja luomuruuan käyttöä, ruokaketjun kansainvälisyyttä/ruokavientiä sekä ruokamatkailua. Tuetaan ravinteiden kierrätystä edistäviä investointeja ja edistetään biokaasulaitosten syntymistä. ELY-keskuksessa toimii Kestävä elinvoima -tiimi, joka tekee yhteistyötä vastuualueiden välillä ja sidosryhmien kanssa maakunnassa. Tiimi toimii aktiivisena aluekehittäjänä edistäen ekosysteemien syntymistä ja tarvittaessa perustaen teemaryhmiä. Vastuullisen ja uudistuvan ruokajärjestelmän kehittämistä käsitellään Kestävä elinvoima -tiimin yhtenä teemana. Tiimin työssä otetaan huomioon ruokajärjestelmän kokonaiskestävyys ja sitä tarkastellaan yhteistyössä ELY-keskuksen eri vastuualueiden kesken. Parannetaan ruokajärjestelmän häiriötilanteiden kestävyyttä ja häiriötilanteisiin varautumista järjestämällä toimijoille koulutusta ja neuvontaa yhteistyössä sidosryhmien (esim. MPK) ja ruokaketjua kehittävien hankkeiden kanssa.

	Edistetään hyvien viljelymenetelmien käyttöä sekä maatalouden vesiensuojelua ja luonnon monimuotoisuutta mm. ympäristösopimusten avulla. Tavoitteena on nostaa alueella ennen kaikkea sellaisen luomutuotannon määrää, josta syntyy luomuelintarvikkeita. Peltojen vesienhallintaa parannetaan yhteistyössä viljelijöiden ja Y-vastuualueen kanssa. Järvi-Suomen maaseudun ympäristö- ja ilmasto-ohjelman tavoitteita edistetään pääosin maaseudun kehittämisohjelman, CAP-suunnitelman ja sen alueellisten maaseudun kehittämissuunnitelmien rahoituksella. Tavoitteena on, että vesistöjen tila säilyy vähintään hyvänä tai paranee vähintään hyvälle tasolle, Järvi-Suomesta tulee hiilineutraali, Järvi-Suomen luonnon monimuotoisuus säilyy tai lisääntyy ja vastuullinen ja kannattava liiketoiminta sekä kestävä asuminen lisääntyvät. Ohjelman toimenpiteillä mm. vähennetään maatalouden ilmasto- ja vesistöpäästöjä sekä lisätään hiilinieluja. Ohjelman koordinaattorin johdolla on järjestetty vuonna 2022 ohjelman tavoitteita tukeva teemahaku ja alueiden välisten hankkeiden aktivointia. Syksyllä 2022 valmistellaan vuodelle 2023 ideahakua, jolla tiivistetään myös rahastojen välistä yhteistyötä. Tehdään yhteistyötä Keski-Suomen ELY-keskuksen ilmastonmuutos- ja kiertotalousasiantuntijan kanssa.
EPO	RUOKAPROVINSSIN KEHITTÄMINEN, kehittämistoiminta Kehittämishanketoiminnassa pyritään parantamaan maatilojen varautumista erilaisissa kriisitilanteissa tuomalla yrittäjille tietoa ja vaihtoehtoja, jotta he pystyvät omalla tilallaan suunnittelemaan ja tekemään tarvittavia toimenpiteitä varautumisen edistämiseksi. Edistetään maatilayritysten varautumista kriittisten tuotantopanosten saatavuusongelmiin ja toimintaympäristössä tapahtuviin muutoksiin. Maatilayrityksen toiminnan kannalta on välttämätöntä turvata maatilalle sähkö, vesi, tietoliikenneyhteydet, varaosat, tuotantopanokset, maksuliikenne ja miettiä maatilan varahenkilöjärjestelmä. Tuotantokustannusten hallinta ja kurissapito kannattavuuden parantamiseksi tulee korostumaan. Tuotanto-osaaminen ja tuottavuuden parantaminen sekä tuotantopanosten kustannustietoisuuden lisääminen vastuullisen tuotantotavan ohella on tärkeää. Kehitetään viljelymenetelmiä ja peltojen satopotentiaaliin kiinnitetään huomiota. Kotieläin- ja kasvinviljelytilojen yhteistyötä kehitetään. Lisäksi pyritään parantamaan kotieläintilojen rehuomavaraisuutta karkearehun käytön optimoinnilla, löytämällä keinoja ostoviljan korvaamiseen nautojen ruokinnassa ja lisätään valkuaisrehun tuotantoa. Lihasioille etsitään käytännön keinoja ja konkreettisia toimenpiteitä rehuhyötysuhteen parantamiseksi. Pyritään tunnistamaan ruokaketjun tulevaisuuden osaamistarpeita, lisätään strategiaosaamista sekä omaa toimijuutta. Kokonaisvaltaista johtamista, markkina-, talous ja liiketoimintaosaamista kehitetään ja tulosjohtamista korostetaan. Kehittämistoiminnassa hyödynnetään maatalouden osaamisverkoston AgriHubin verkostoa ja sen osaamista. Verkoston tavoitteena on edistää tutkimustiedon ja tutkimukseen pohjautuvien ratkaisujen käytäntöön vientiä maatilayritysten kilpailukuvun ja uudistumisen kehittämiseksi. Kokoamalla eri toimijat yhteen parannetaan ratkaisujen siirtymistä maatilayritysten käyttöön ja vahvistetaan niiden toiminta- ja menestymismahdollisuuksia sekä riskien hallintaa muuttuvassa toimintaympäristössä.

	Alueellisessa suunnitelmassa on painopisteissä huomioitu viljelijöiden työhyvinvoinnin ylläpitäminen ja parantaminen. ELY-keskuksen asiantuntijoita on mukana Välitä Viljelijästä verkoston toiminnassa. Asiantuntijat ja tarkastajat voivat kohdata työssään maatalousyrittäjiä, joiden tilanne aiheuttaa huolta. Tavoitteenamme on ohjata asiakasta oikeanlaisen avun piiriin varhaisen välittämisen mallin mukaisesti. Tukea saadaan mallin avulla varhaisessa vaiheessa ja oikea-aikaisesti. Avun piiriin ohjaaminen tehdään aina yhteisymmärryksessä ja vain maatalousyrittäjän suostumuksella. ELY-keskus jakaa Välitä Viljelijästä yhteystietoja apua tarjoavista tahoista/henkilöistä. Viljelijä saa näin yhteystiedot helposti käyttöönsä.
POH	Edistämme vastuullisen ja uudistuvan ruokajärjestelmän kilpailukykyä tukemalla koko ruuantuotannon prosessia. Panostamme erityisesti huoltovarmuuden vahvistamiseen sekä häiriötilanteisiin varautumiseen ennakolta. Alueemme elintarviketuotanto on vahvaa ja monipuolista. Tavoitteena on kannattava ja kestävä ruoantuotanto, puhtaat ja vastuullisesti tuotetut elintarvikkeet sekä jatkojalostukseen, vientiin ja innovaatioihin panostavat elintarvikeyritykset, joilla on osaamista ja osaavaa työvoimaa. Panostamme Suomen CAP-suunnitelman tehokkaaseen täytäntöönpanoon ja tiedotamme sen rahoitusmahdollisuuksista. Myös alueellisessa kehittämissuunnitelmassa korostamme ruuantuotannon kilpailukykyä ja huoltovarmuutta. Tulemme aktiivisesti tiedottamaan uuden kauden rahoitusmahdollisuuksista, jotta tavoitteet toteutuvat ja voidaan osoittaa tuloksia uuden toimeenpanomallin mukaisesti. Maatalouden kustannuskriisin johdosta ruuantuotanto tulee osittain vähenemään alueellamme. Pyrimme tukemaan viljelijöitä hoitamalla perustehtäviämme huolellisesti ja joutuisasti. Asiantuntijoina ohjeistamme asiakkaitamme, tiedotamme eri tukimuodoista ja varmistamme, että käsittelyajat ovat kohtuulliset. Olemme panostaneet elpymisvarojen tehokkaaseen käyttöön ja alueellamme on haettu yritysten elpymisvaroja kappalemääräisesti eniten Suomessa. Myöntämällä investointitukea mm aurinkopaneeleihin autamme yrittäjiämme vähentämään energiakustannuksia ja vahvistamme heidän asemaansa haastavina aikoina. Huoltovarmuudesta ja häiriötilanteisiin varautumisesta huolehdimme aktiivisilla ja ennaltaehkäisevillä toimenpiteillä. Maatilojen kriisivalmiutta kehitetään järjestämällä vuosittain varautumiskoulutuksia viljelijöille yhteistyössä Maanpuolustuskoulutus ry:n kanssa. Juuri alkanut Leader-hanke "Beredskap i Österbotten" (Varautuminen Pohjanmaalla) lisää viljelijöiden tietoa varautumisesta järjestämällä esim. koulutuspäiviä viljelijöille. Pohjanmaan ja Etelä-Pohjanmaan ELY-keskukseen on elokuusta 2022 alkaen palkattu yhteinen valmiuspäällikkö, mikä vahvistaa osaamisemme valmiusasioissa. Pohjanmaan ja Etelä-Pohjanmaan valmiustoimikuntia tullaan lisäksi yhdistämään ja laaditaan yhteinen valmiussuunnitelma. ELY-keskuksella on toimivat sijaisjärjestelyt. Toimiminen kahdessa toimipisteessä ja laaja etätyömahdollisuus tukee ELY-keskuksen toiminnan jatkuvuutta kriisitilanteissa. Molemmissa maakunnissa toimii maatalouden valmiusryhmä, joka kokoontuu säännöllisesti. ELY-keskus osallistuu myös MMM:n, Ruokaviraston ja ELY-keskusten johdon tilannepalavereihin. Tiivis yhteistyö alueen toimijoiden kanssa takaa nopean tilannekuvan maaseudun eri osa-alueilta ja voimme nopeasti ryhtyä toimenpiteisiin häiriötilanteiden korjaamiseksi. ELY-keskuksen henkilöstön tietoisuutta huoltovarmuudesta on lisätty tiedottamalla tästä henkilöstöinfossa ja yksikkökokouksissa.

Maatilojen kehittämistä tuetaan investointituilla ja nuoren viljelijän aloitustuella. Tähän panostetaan järjestämällä koulutus- ja tiedotustilaisuuksia ja tiedottamalla sosiaalisessa mediassa. Teemme tiivistä yhteistyötä Tietolinkki-tiedonvälityshankkeen, YTA-alueiden, tuottaja- ja neuvontajärjestöjen kanssa tiedottamisessa. Tiedotamme aktiivisesti elpymisvaroista ja niihin osoitetut varat on käytetty tehokkaasti. Riippumatta koronapandemiasta, Venäjän hyökkäyssodasta Ukrainaa vastaan ja maatalouden kustannuskriisistä alueemme maatilat investoivat edelleen ahkerasti. Erityisesti investoidaan uusiutuvan energian ratkaisuihin, kuten aurinkopaneeleihin mutta myös biokaasulaitoksiin. On odotettavissa, että investointitahti jatkuu melko kiivaana myös vuonna 2023. Hankkeiden keskimääräisen koon odotetaan tosin pienenevän, kun suurimmat investoinnit jäävät toistaiseksi pois. Lisäksi tuotantopanosten, kuten energian, lannoitteiden ja rehun merkittävä hintojen nousu on pakottanut eräitä viljelijöitä vähentämään tuotantoa tai jopa pitämään taukoa tuotannossa. Tämä on tilanne esim. sika- ja siipikarjatuotannon sekä kasvihuoneviljelyn osalta. Kotimaisten vihannesten saatavuus markkinoilla tulee vähenemään, koska moni kasvihuonetuottaja joutuu pitämään tuotantotauon talven aikana korkeiden sähkökustannusten johdosta. Myös rakennustarvikkeiden ja komponenttien hinnat ovat nousseet ja saatavuus on huonontunut.

Aloitustukea hakeneiden määrä on edelleen liian vähäinen. Yhteistyö alan oppilaitosten kanssa on kuitenkin aktiivista ja maatalousalan opiskelijat kutsutaan vuosittain ELY-keskukseen tutustumaan toimintaamme. Suunnittelemme aktiivista ja uudenlaista tiedottamista siitä, mitä tukimuotoja nuoret viljelijät voivat hakea uudella rahoituskaudella, esimerkiksi TE-liveä käyttäen. Nuorten viljelijöiden aktivointihanke on suunnitteilla Keski-Pohjanmaalla.

Uudistuvan ruokajärjestelmän kilpailukyvyn edistäminen edellyttää osaamista ja innovaatioita. Panostamme osaamisen lisäämiseen erilaisten kehittämishankkeiden avulla. ELY-keskus on mukana Pohjanmaan liiton perustamassa työryhmässä ”Jordbrukets framtid”, jossa painopisteenä on tuottajan asema ruokaketjussa. Yhteistyö elintarvikemarkkinavaltuutetun kanssa on käynnistetty ja kutsumme hänet vierailemaan Keski-Pohjanmaalla vuonna 2023. Keski-Pohjanmaalla elintarvikealan toimijoiden verkoston tavoitteena on kehittää alueellista ruokajärjestelmää.

Tulemme aktiivisesti markkinoimaan Neuvontapalveluita ja varojen riittävyys on jatkossakin hyvin tärkeää. Neuvontapalveluilla annetaan tukea mm maatilojen muutoskestävyydelle, mikä on erityisen tärkeää nyt haastavina aikoina.

Ruokajärjestelmän kilpailukykyä edistetään tukemalla elintarvikealan jalostusyrityksiä, joissa panostetaan uusiin tehokkaisiin ratkaisuihin. Kilpailukykyä parannetaan myös ottamalla käyttöön uusia markkinointikanavia. Yritystuilla ja kehittämishankkeilla tuetaan digitalisaatioon perustuvia ratkaisuja, jotka edistävät ruokajärjestelmän kilpailukykyä. Koulutushankkeissa painottuvat alueellemme tärkeät tuotantosuunnat kasvihuonetuotanto, maidontuotanto, perunanviljely sekä turkisala. Yhteistyöhankkeissa edistetään esim. tutkimuksen ja maataloustuottajien vuorovaikutusta.

Monessa yrityksessä esiintyy osaavan työvoiman pulaa. Rekrytointiongelmat hidastavat yritysten kasvua ja tätä ongelmaa pyritään ratkaisemaan TE-toimiston kanssa. Monen yrityksen, esim. suurten kasvihuoneiden toiminta ja kehitys on täysin riippuvaista ulkomaisesta työvoimasta. Pohjanmaan ELY on rakentanut kansallisen Talent Boost-ohjelman alle ELY-alueen kattavaa Talent

Coastline-ekosysteemin, jota tukevat laajasti viranomaistoimijat, kunnat ja kaupungit, korkeakoulut ja ammatillinen koulutus, yrittäjäjärjestöt, kauppakamari sekä elinkeinoyhtiöt. Ukrainan tilanne on estänyt ukrainalaisia miehiä tulemasta kausityöhön esim. alueen marjatiloille ja perunanviljelyille. Tilannetta on pyritty ratkaisemaan muulla työvoimalla.

“Tulevaisuuden ruoka” on yksi alueen Team Finland-toiminnan kasvun kärkiteemoista. Tavoitteena on tukea elintarvikealan toimijoita hyödyntämällä Team Finland-verkoston palveluita. Yhteistyössä länsirannikon ELY-keskusten kanssa on käynnistetty elintarvikeyritysten viennin koulutusohjelma, jossa tavoitteena on elintarvikeviennin käynnistäminen. Ohjelman avulla sparrataan ja lisätään kiinnostusta vientiin ja tuodaan esiin Team Finlandin toimijoiden palveluja mukaan lukien maaseuturahaston yritysryhmähankkeita ja yritystukimahdollisuuksia viennin käynnistämiseksi ja kasvattamiseksi.

Tavoitteena on luomun pinta-alan lisääminen. Panostamme luomutuotantoon järjestämällä infotilaisuuksia ja rahoittamalla alaan liittyviä hankkeita.

Vastuullisen ruokajärjestelmän edistämiseksi panostamme elintarviketurvallisuuteen. Kasvihuoneviljely on hyvin tärkeässä asemassa ja siksi panostamme virusten ja muiden kasvintuhoojien estämiseen ennaltaehkäisevällä tavalla. Yhteistyö tuottajien ja alan organisaatioiden kanssa on tiivistä ja perustuu luottamukseen. Kasvitautiriskit ovat kasvamassa ja Suomessa ensi kertaa löydetty tomaatin ruskokurttuvirus (ToBRFV) aiheuttaa huolestuneisuutta alueen kasvihuoneviljelijöiden kesken. Asiantuntijamme ovat siksi pitäneet kokouksia asiasta esim. vihannespakkaamoiden kanssa. Näytteidenottoja on myös lisätty. Noudatamme “valvojasta valmentajaksi” periaatetta ja panostamme riskiperusteiseen toimintaan. Turvallisilla elintarvikkeilla parannamme tuottajien ja yritysten vientimahdollisuuksia ja kilpailukykyä. Osallistumme elintarvikeketjun rikollisuuden torjunnan tilannekuvapalavereihin.

Maatalouden huono kannattavuus on haaste monelle maatalousyrittäjälle. Maatalousyrittäjien talousosaamista edistetään esim. hankkeissa Ekonomi-laboratoriet ja KursGården20+. Mika-menestyvä ja ilmastokestävä karjatalous -hankkeen ydintavoitteena on maidon- ja naudanlihantuotannon kannattavuuden kehittäminen sekä ilmastokestävyyden lisääminen yrittäjien johtajuustaitoja vahvistamalla. Alueiden välisessä hankkeessa "Ihmisillä menestykseen-IHME" parannetaan maatilojen henkilöstöjohtamistaitoja. Viljelijöillä, joilla on haasteita jaksamisen kanssa, voivat saada apua "Myötätuulta tuottajalle"- tai "Ta hand om bonden"-palvelun kautta. ÄlyNauta-hankkeessa taas etsitään teknisiä ratkaisuja viljelijöille.

Uudenlaisella tiedottamisella pyrimme korostamaan kotimaisen ruuantuotannon tärkeyttä, esimerkkinä kampanja "7 faktaa maataloudesta".

Eläinten hyvinvoinnin tärkeys tulee korostumaan uuden eläinsuojelulain myötä ja huomioidaan toiminnassa.

Suorittamalla valvonnat ajoissa varmistamme, että tuet voidaan maksaa viljelijöille aikataulun mukaisesti. Tämä edistää maatilojen maksuvalmiutta ja kilpailukykyä. Valvontojen palautekyselyllä seuraamme asiakastyytyväisyyttä. Valvonnoissa hyödynnetään

	digitalisaatiota yhä enemmän, kun pinta-alamonitorointi otetaan käyttöön vuonna 2023. Pinta-alamonitoroinnissa korostuu myös toiminnan tuloksellisuus. On tärkeää, että GT-kuvien tulkintaan on riittävästi resursseja.
POP	Tavoite Kannattavasti kasvava maatalous ja elintarvikejalostus • Maatalous kehittyy kannattavasti vahvistamalla sen vahvoja osa-alueita ja lisäämällä monipuolisuutta markkinakysyntään pohjautuen • Lisäämme elintarvikejalostusta ja yrittäjyyttä sekä uusia kumppanuuksia • Edistämme ruokaketjun huoltovarmuutta 1. Maatalous kehittyy kannattavasti vahvistamalla sen vahvoja osa-alueita ja lisäämällä monipuolisuutta markkinakysyntään pohjautuen Pohjois-Pohjanmaan maatalouden vahvoja osa-alueita ovat nautakarjatalous, perunantuotanto sekä luomuviljely. Pohjois-Pohjanmaalla on potentiaalia kasvattaa ruoantuotantoa ja ympäristöllisiä toimia. Nurmeen perustuva nautakarjatuotanto hyödyntää merkittävässä määrin paikallisia tuotantoresursseja, ja sillä on myös merkittäviä ympäristö- ja aluetalousvaikutuksia. Vahva osaaminen, tuotannon jatkuvaa kehittäminen sekä alueelliset olosuhteet pitävät maakunnan nautakarjatuotannon suhteellisen osuuden valtakunnallisesti merkittävänä. Samoin alueella satsataan perunantuotantoon, viljan viljelyyn ja kehitetään valkuais- ja öljykasvien tuotantoa. Pienempiä tuotantosuuntia kehitetään markkinoiden kasvupotentiaalia hyödyntäen. Luomutuotantoa ja -jalostusta tulee edelleen kehittää ja edistää sen näkyvyyttä maakunnassa. Luomutuotannon markkinalähtöisyyden vahvistaminen on keskeistä. Tähän liittyen laadukkaamman ja erikoistuneemman tuotannon ja tuotteiden kehittämisen sekä jatkojalostustarpeiden potentiaalin selvittäminen on tärkeää. Perustana maataloustuotannon jatkumiselle on kilpailukyvyn parantaminen ja tilojen nykyaikaistaminen. Kannattavuuden varmistajina ja riskinsietokyvyn vahvistajina maatiloilla ovat yrittäjyysosaaminen, huoltovarmuuden kehittäminen, uusiutuvan energian käytön lisääminen, yhteistyö toisten tilojen kanssa, uusimman tiedon hyödyntäminen sekä uusien toimintamallien käyttöönotto. Kannattava, hyvin hoidettu maatila houkuttaa myös tulevia tilanpidon jatkajia. Omistajanvaihdoksia tuleekin edistää kaiken kokoisille tiloille ja vaihdoksiin tulee etsiä uusia joustavia ratkaisuja. Mahdollistamme maatilojen jatkajille uusimman tiedon välittymisen ja tarvittavan tuen yritystoiminnan alkutaipaleelle. Yrittäjiä on tärkeä tukea koulutusten keinoin resurssien ja osaamisen jatkuvan kehittämisen tukemiseksi. Erityisesti talous- ja johtamisosaaminen ovat yritysten kannattavuuden varmistajana ja riskinsietokyvyn kasvattajana keskeisiä. Yrittäjien tietotason nostaminen ja riskien hajauttaminen tuotannossa ovat myös osa varautumista. Maatalous on hyvin tärkeä osa Suomen varautumista ja huoltovarmuutta. Kotieläin- ja kasvinviljelytilojen yhteistyötä tulee edistää. Yhteistyön tavoitteena on parempi kannattavuus ja myös viljelytoiminnan monipuolistaminen markkinakysyntä huomioiden. Tilojen välinen yhteistyö voi tarkoittaa myös esimerkiksi yhteistyötä rehun tai kuivikkeiden tuotannossa, lannan käytössä ja turvepeltojen ympäristömyönteisessä hyödyntämisessä. Yhteistyön edistämisellä tavoitellaankin kannattavuuden lisäksi myös ympäristöhyötyjä. Tilusjärjestelyjä ja yhteistyötä edistämällä voidaan peltoviljelyä

kehittää resurssitehokkaammaksi. Toimiva tilusrakenne vastaa paremmin myös ilmastohaasteisiin. Maatalouden kehittämisessä on tärkeää tunnistaa myös yhteistyön mahdollisuudet toimialarajojen yli, ja tuoda yhteen monipuolista sekä kansainvälistäkin osaamista alueen talouden vahvistamiseksi.
Uusiin teknologioihin, datan keräämiseen ja sen hyödyntämiseen liittyen maatiloille on mahdollista kehittää uusia käytänteitä. Uusien toimintamallien ja hyvien käytänteiden esille tuominen on tärkeää, kuten myös ennakoivan sopeutumiskyvyn rakentaminen yrityksissä. Toimintamallien kehittämisessä huomioidaan maakunnan tuotanto-olosuhteet ja viljelijöiden vahva käytännön tietotaito sekä varmistetaan uusien toimintamallien liiketaloudellinen kannattavuus.

2. Lisäämme elintarvikejalostusta ja yrittäjyyttä sekä uusia kumppanuuksia

Kulutuskäyttäytyminen muuttuu, joka on huomioitava sekä tuotantoa, että tuotantotapoja suunniteltaessa ja kehitettäessä. Ruoan jäljitettävyyden, kestävän tuotantotavan ja tuotannon eettisyyden merkitys kasvavat. Nämä ohjaavat kuluttajia kiinnostumaan uusista tuotantotavoista, kasviperäisistä tuotteita, lähiruuasta ja vaikkapa kotimaisista yrteistä sekä luonnontuotteista. Ruoan terveellisyys, eläinten hyvinvointi ja ilmastovaikutukset sekä muut vastuullisuusasiat ovat arvoja, jotka vaikuttavat kuluttajakäyttäytymiseen.
Elintarviketuotannossa on tärkeää kehittää uusia ja entistä korkeammalle jalostettuja tuotteita. Tuotannon monipuolisuus ja laadun esille tuominen ovat valttejamme. Pohjois-Pohjanmaalla tuotetaan ensiluokkaisia raaka-aineita - niiden jalostusasteen nosto on mahdollisuutemme; samoin kuin eri kuluttajaryhmiä kiinnostavat uudet tuotteet ja niiden kehittäminen. Tuotannon osalta mahdollisuuksiimme kuuluu kilpailukyvyn ja kannattavuuden kehittämisen pitäminen toimien keskiössä. Laadukkailla, vastuullisesti tuotetuilla ja kulutustrendeihin vastaavilla tuotteilla on hyvät mahdollisuudet myös vientikauppaan.

Ruokaketjun toimintaa kehitetään yhteistyössä kaikkien ketjuun kuuluvien tahojen kanssa asiakaslähtöisesti ja kilpailukykyisiä ratkaisuja etsien, esimerkiksi yhteistyön kehittäminen voisi lisätä juuri pienten toimijoiden kilpailukykyä. Yhteistyömuodoissa, niihin liittyvissä sopimusmalleissa kannattavuuden ja hyödyn varmistaminen kaikille osapuolille on tärkeää. Tuotantoyhteistyön kautta tulee etsiä yritysten toimintaa tukevia ratkaisuja, esimerkiksi tuottajien kokoamia tuottajaorganisaatioita.
Yritysten välinen yhteistyö myös tuotekehityksen suhteen lisää mahdollisuuksia tuottaa markkinoille uusia tuotteita ja palveluja esimerkiksi erikoiskasvituotannon osalta. Luotaessa paikallisia kokeiluja, osaamista ja kehittämismahdollisuuksia koko maakunnassa, on tärkeää, että yhteistyöverkosto ulottuu yritysten lisäksi maakunnallisiin TKI-toimijoihin, kehittämisyhtiöihin ja kuntiin. Maatalouden kehittämisessä on tärkeä tunnistaa myös yhteistyön mahdollisuudet toimialarajojen yli, tuoden tällä tavoin yhteen monipuolinen ja myös kansainvälinen osaaminen.

Teknologia on alkanut sulautua kaikkeen tekemiseen. Uusien älykkäiden teknologioiden käyttöä ja digitaalisten ratkaisujen käyttöönottoa maatiloilla ja elintarvikeyrityksissä on tärkeä edistää. Olemassa olevan teknologian hyödyntämismahdollisuuksista kertomisen ja käytön edistämisen lisäksi tarvitaan kehitysprojekteja, joiden avulla testataan uusia, vielä vähän käytettyjä ja huonosti tunnettuja teknologiaratkaisuja sekä kehitetään täysin uudentyyppisiä sovelluksia. Tarvitaan yhteistyötä monen eri sektorin ja toimialan kesken, joten verkostoituminen on tässä keskeistä. Innovatiivisuutta ja teknologian kokeiluja voisi tuoda myös laajemmin osaksi ammatillista jatkuvaa oppimista.

Elintarvikkeiden tuottajien ja jalostajien osaamista julkisten hankintojen sekä tarjoamisen suhteen tulee vahvistaa, lisäten mahdollisuuksiaan myynnin kasvattamiseen esimerkiksi ammattikeittiöille. Lisäksi on tärkeää varmistaa, että myös hankinnasta vastaavilla päättäjillä on vahva ymmärrys lähellä tuotetun ruuan talous- ja ympäristövaikutuksista. Hankinnoista päättävien tahojen ja tuottajien verkostoituminen voi siis tuoda hyötyä sekä ostajalle että myyjälle. Erityisesti pienten tuottajien osalta raaka-ainetuotannon keskittymien avulla yrityksillä on mahdollisuus löytää kannattavampia ratkaisuja mm. logistiikan osalta. Pohjois-Pohjanmaalla on tilaa ja kysyntää uudelle elintarviketuotannolle.

3. Edistämme ruokaketjun huoltovarmuutta

Euroopan turvallisuustilanteen muuttuessa vuonna 2022 ovat erityiseen keskiöön nousseet kysymykset maamme turvallisuustekijöistä, omavaraisuudesta ja huoltovarmuudesta. Olemme tulleet eri tavalla tietoisiksi maamme pitkän itärajan ja Venäjän vaikutuksista näihin seikkoihin. Nostamme reagointikykyä poikkeusoloihin ja kriisitilanteisiin.
Suomi on monella mittarilla katsottuna hyvin rikas maa. Tämä rikkaus, pellot, metsät ja puhtaat vedet ovat osa maa- ja metsätaloutemme perustaa. Pohjois-Pohjanmaan maa- ja metsätalous on monin tavoin tärkeä koko Suomelle ja monissa asioissa edustaa myös kärkeä niin tuotantomäärissä kuin kehityksessä. Kuitenkin Venäjän hyökkäyssodan alettua olemme tulleet entistä tietoisemmiksi ja kokeneet useiden tuotantopanosten puutosta omassa tuotannossamme – esimerkiksi lannoitteiden ja kasvinsuojeluaineiden osalta. Samoin kyberuhkat ja hybridivaikuttamisen riskit ovat lisääntyneet. Tilanteen nopea ratkaisu tulee olemaan haasteellista, mutta muutokseen tarvittavia keinoja voi löytyä tuotantotapojen ja teknologioiden muutoksesta sekä niiden kehityksestä ja energian säästötoimista. Koska maatalouden riippuvuus fossiilisesta energiasta on hyvin korkea, tulemme tarvitsemaan nykyisillä tuotantotavoilla tuotettuja hyödykkeitä joka tapauksessa. Uusia sopeuttamisenkeinoja erityisesti fossiilienergian vähentämiseksi sekä vaihtoehtoisten energiamuotojen kehittämiseksi ja lisäämiseksi tarvitaan.
Ruoantuotanto tarvitsee vettä, energiaa, tuotantopanoksia ja työvoimaa, joten näiden saatavuus nousevat tulevan rahoituksen perimmäisiksi kysymyksiksi huoltovarmuuden edistämisessä. Huoltovarmuutemme kasvattamiseksi meidän on satsattava kaikkiin tuotannon panoksiin, resursseihin, järjestelmiin ja tarkasteltava niiden toimivuutta kaikissa tilanteissa ja turvata niiden saatavuutta sekä etsittävä näille uusia vaihtoehtoja. Erityisesti maatilojen ja elintarviketeollisuuden satsaukset huoltovarmuuden ylläpitämiseen sekä toimintaedellytysten kehittämiseen kriisitilanteissa tulevat olemaan rahoitusprioriteettimme.

Painopisteen rahoituksen suuntaaminen
• Tuemme alueen vahvojen tuotantosuuntien kilpailukyvyn kehittymistä, tuotannon monipuolistamista sekä tuotannon nykyaikaistamista, energiaomavaraisuutta, tuotannon kestävyyttä, eläinten hyvinvointia, bioturvallisuutta sekä luomutuotantoa
• Tuemme maatilojen ja elintarviketuotannon investointeja, monipuolistumista ja kehittymistä omavaraisuuden, ruoan tuotannon ja huoltovarmuuden lisäämiseksi
• Tuemme maatilojen sukupolvenvaihdoksia ja omistajanvaihdoksia ym. muutostilanteita ja edistämme alan kiinnostavuutta työpaikkana
• Tuemme elintarvikeyritysten ja -tuotannon kehittymistä ja uusien yritysten syntymistä sekä vientiä

	• Kehittämisessä huomioimme muun muassa kuluttajakysynnän muutokset, markkinalähtöisyyden ja tuotannon läpinäkyvyyden • Tuemme tilojen välistä yhteistyötä ja tuotantoketjujen muodostumista sekä tuotannon jalostusasteen nostoa • Rahoitamme tuotannon kehittämiseen tähtääviä toimia, uusien teknologioiden käyttöönottoa sekä uusien käytäntöjen kehittämistä, osaamisen lisäämistä, elinikäistä oppimista, osaavan työvoiman saatavuutta ja verkostoitumista.
KAI	Kainuun maataloustuotannon päätuotteet ovat maito ja liha. Maidontuotannon taso on toistaiseksi onnistuutu säilyttämään tuetuilla investoinneilla tilojen vähenemisestä huolimatta. Tuotannon jatkuvuutta turvataan edelleen aloittamisavustusten myöntämisellä ja investointituilla. Osaamisen kehittämistä tuetaan Neuvo 2023 -palveluilla. Tukimahdollisuuksista viestitään aktiivisesti ja rahoitettavat hankkeet valitaan pisteytyksen perusteella. Valion hankintaosuuskuntien siirtyminen sopimustuotantoon rajoittaa edelleen isoja tuotantoinvestointeja, vaikka ylituotanto onkin taittumassa, mikä tuo vähitellen tilaa laajennusinvestoinneille. Maatalouden rajusti kohonneita kustannuksia on paikattu tukipaketilla ja tuottajahintojen nousulla. Maatalouden kannattavuus ja tulevaisuuden näkymät ovat yhä vaikeasti ennustettavia tuleville vuosille, mikä tehnee yrittäjistä varovaisia, etenkin kun esim. rakentaminen on nousseiden hintojen vuoksi kallistunut. Tulevana vuonna kehittämisen pääpaino lienee nykylaajuisen tuotannon ympäristö-, hyvinvointi- ja energia-asioissa. Toki edistämme myös merkittäviä laajennusinvestointeja, jos niitä viriää, sillä lopettavien tilojen tuotanto tulee korvata laajennuksin, jotta kotimainen ruokaturva säilyy. Kainuun ELY-keskus on tehnyt aktiivista sidosryhmäyhteistyötä vuonna 2022 mm. ProAgrian, MTK:n ja osuuspankin kanssa aktivoidakseen tiloja talouden seurantaan ja tarvittavien toimien tekoon ajoissa, jotta taloustilanteet eivät pääsisi kärjistymään. Tiivistynyttä yhteistyötä jatketaan. Maaseututoimijoiden yhteistyöllä on myös päivitetty maataloutta koskeva teemaohjelma CAP27 -toteutusta varten, jota ryhdytään toteuttamaan vuonna 2023. Uusina kehittämisväleinä tulevat CAP27:n myötä käyttöön mm. viljelijäryhmät ja LEADER-ryhmien kautta rahoitettavat maatalouskokeilut. Toivottavasti ne saadaan aktiiviseen käyttöön kehittämään alueemme maataloutta. Maatalouden tuotantotukien hyödyntämismahdollisuuksista järjestetään koulutustilaisuuksia yhdessä YTA-alueiden ja MTK:n kanssa. Tarvittavien tilaisuuksien määrä, ajankohta ja paikat suunnitellaan yhdessä, jahka tukijärjestelmän yksityiskohdat ovat selvillä. Ruokaviraston ohjaamien valvontojen täysimääräisellä tekemisellä ja yrittäjien opastamisella parannetaan ja varmistetaan elintarvikkeiden turvallisuutta, eläinten hyvinvointia ja luonnonmukaisen tuotannon uskottavuutta. Samalla edistetään lähiruoan kilpailukykyä ja käyttöä ja sitä kautta alueen hyvinvointia. Valvonnoista laadittaneen erilliset suunnitelmat, jotka sisältävät tarkastusmäärien ja kohteiden lisäksi niiden vaatimat resurssit, joihin ELY-keskus sitoutuu. Korona sotkenee jatkossa vähemmän resurssisuunnittelua.

	Vuonna 2023 alkaa CAP27:n toteutus asteittain. Se on iso koulutuksellinen haaste ELY-keskukselle, viljelijöille ja muille maaseudun toimijoille, vaikka pääosin asiat ovatkin samantapaisia kuin ennenkin, mutta uusissa yksityiskohdissa on opiskeltavaa ja opetettavaa. Toivottavasti toteutus saadaan isommitta ongelmitta käyntiin mahdollisimman nopeasti.
LAP	1. Lisätään alkutuotannon kilpailukykyä kannattavuutta parantavilla investoinneilla (uusiutuva energia, energiatehokkuus, eläinten hyvinvointi, ympäristö, lannan hyötykäyttö yms.) 2. Edistetään omistajanvaihdoksia, viestitään myös mm. kumppanimaataloudesta. 3. Kannustetaan maatalousyrittäjiä hyödyntämään asiantuntija-apua mm. käyttämään neuvontapalveluita (viestintä, koulutus). 4. Parannetaan maatalousyrittäjien osaamista tarvelähtöisesti, mm. tiedonvälityshankkeilla. 5. Kannustetaan elintarvikeyrityksiä tiiviimpään yhteistyöhön ja yhteiskehittämiseen mm. yritysryhmähankkein. 6. Edistetään nimisuojan hyödyntämistä lappilaisten raaka-aineiden markkinoinnissa. 7. Edistetään elintarvikkeiden jalostusasteen nostoa, lähiruoan käyttöä ja ruoka-alan toimijoiden tietoisuutta paikallisten raaka-aineiden saatavuudesta ja hankintaprosesseista, aktivoidaan kuntia ja yrittäjiä markkinavuoropuheluun. 8. Edistetään omavaraisuutta ja huoltovarmuutta lisääviä investointeja ja yrittäjien verkostoitumista riskeihin varautumisessa. 9. Edistetään luomutuotantoa ja erityisesti luonnontuotepotentiaalin hyödyntämistä. 10. Kehitetään lappilaisten luonnon raaka-aineiden verkostojen rakentamista yhteistyössä kuntien, metsäalan toimijoiden ja luonnontuoteyritysten kesken.

	3. Monipuolistetaan maaseudun elinkeinoja, parannetaan kilpailukykyä ja luodaan uutta yrittäjyyttä. Lisätään maaseudun elinvoimaa ja elämänlaatua, ml. Leader-toiminta, yhteistyö, verkostoituminen.
ELY	**ELY-keskuksen sanallinen, tiivis kuvaus toimenpiteistä**
UUD	Kannattava elinkeinotoiminta ja elinvoimaiset kylät ovat elinvoimaisen maaseudun edellytys. Uudenmaan alueellisen suunnitelman tavoitteena on, että maaseutualueiden elinkeinotoiminta on vireää ja uudistuvaa. Uusia ratkaisuja otetaan käyttöön ja osaaminen on korkealla tasolla. Lähellä tuotetut palvelut ja uudenlaiset paikkariippumattomat yritystoiminnat mahdollistavat lisääntyvät työmahdollisuudet. Maaseudun toimialarakenne on monipuolinen ja sen resursseja hyödynnetään viisaasti. Asukkaat ja järjestöt osallistuvat aktiivisesti asuinympäristönsä kehittämiseen ja kaikki toimijat otetaan huomioon aluetta koskevassa päätöksenteossa. Painopiste maaseuturahoituksessa on yhteistyössä ja voimavarojen yhdistämisessä, järkevien ratkaisujen edistämissä sekä maaseudun yrittäjyyden kannustamisessa ja yritystoiminnan kehittämisessä olemassa olevin välinein. Verkostoitumisen edistämiseksi myös ELY-keskus perustaa alueellisia teemaryhmiä suunnitelman toteuttamisen edistämiseksi. Tarkoitus on olemassa olevien ja uusien verkostojen kautta tiedottaa mahdollisuuksista, aktivoida toimijoita ja edesauttaa yhteistyön syntymistä. Älykkäät kylät -toimenpiteen avulla tähdätään maaseutualueiden laajempaan kehittämiseen juuri verkostojen ja yhteistyön kautta. Toimenpiteeseen kannustetaan etenkin ilmasto- ja ympäristöteeman toimien aktivoimiseksi, mutta myös muiden maaseutualueiden toimintaympäristön strategisesti merkittävien teemojen kehittämiseksi.
VAR	Tavoitteenamme on CAP-suunnitelman nopea jalkauttaminen maakuntaan. ELY-keskuksen roolia aktiivisena tiedottajana kasvatetaan selvästi uuden alueviestijämallin tuella. Viestinnän tueksi perustetaan ohjausryhmä ohjelman toteuttajista. Leader-ryhmien ja ELY-keskuksen yhteistyötä tiivistetään vuonna 2021 pilottiprojektin tuloksena sovitulla tavalla mm. neljännesvuosittaisin yhteistapaamisin. Uutta CAP-kautta koskevat muutokset sekä kaudelle solmittava uusi ELY-Leader-yhteistyösopimus yhtenäisin toteutusaluerajauksin selkeyttävät ELY-keskusten ja Leader-ryhmien työnjakoa ja edistävät asiakastyön yhtenäisyyttä. Leader-toiminnan uudet mahdollisuudet monialaisen maatalouden tukemisessa edellyttävät uudenlaista yhteistyötä ELY-keskuksen rakennetukilinjan kanssa. Kilpailukyvyn kehittämisessä odotetaan korostuvan erityisesti alkavana vuonna panostukset uusiutuvaan energiaan ja energian säästöön. Monet kotieläintuotannon investoinnit liittyvät eläinten hyvinvoinnin parantamiseen, millä on suora yhteys kuluttajien odotuksiin. Panostukset puutarhatalouden kehittämiseen näkyvät koko ruokaketjussa merkittävinä kansallisina markkinaosuuksina sekä tuotteiden laadun ja saatavuuden paranemisena.

	Merkittävänä viljan ja erikoiskasvien tuotannon sekä viljasta riippuvaisen kotieläintuotannon maakuntana näemme tärkeäksi peltojen vesitaloutta parantavien investointien jatkuvuuden. Suosimme säätösalaojitusta ja näemme salaojitusinvestointien merkityksen kannattavan tuotannon edellytyksenä. Peruskuivatushankkeiden siirtyminen rakennetukilain piiriin selkeyttää peruskuivatushankkeiden markkinointia. Vesitalouden parantamisella peltoviljelyssä on selkeä yhteys tavoitteisiimme Saaristomeren tilan parantamiseksi. Luonnon monimuotoisuuden ja vesien suojelun tavoitteisiin pohjautuen edistetään erityisesti saaristoalueilla ympäristönhoitoon pohjautuvaa yrittäjyyttä. Yrittäjiä kannustetaan muutoinkin kestävään luonnonvaroihin ja -tuotteisiin pohjautuvaan liiketoimintaan. Varsinais-Suomen matkailun suunnitelmallisessa edistämisessä pääpaino on vastuullisen, kestävästi kasvavan ja ympärivuotisen maaseutu-, saaristo-, luonto- ja kulttuurimatkailun sekä ruokamatkailun kehittämisessä. Lisätään ruoan ja matkailun yhteistyötä nostamalla ruokamatkailun kehittämisen teemoiksi läpinäkyvyys ja laatu sekä esimerkiksi ruokamatkamuistojen kehittäminen. Varsinais-Suomen Matkailun tiekartta 2.0. työssä ruokamatkailu on yhtenä läpileikkaavana ja keskeisenä teemana. Sen lisäksi huomioon on otettava Suomen ruokamatkailustrategia 2020–2028.
SAT	Satakunnan maaseudun elinvoima ja työpaikat perustuvat monipuoliseen yritystoimintaan alkutuotannosta jalostaviin pk-yrityksiin, teollisuuden alihankintayrityksiin, palvelusektoriin, matkailuun ja elämystalouteen sekä kiertotalouden ympärille rakentuviin yritystoimintoihin. Vastuullisesti kasvava, kestävyyteen perustuva ja uudistuva yritystoiminta sekä toimialarakenteen monipuolistaminen luovat edellytykset maaseutualueiden ja -yritysten kilpailukyvylle. Maaseudun elinvoimaisuudelle on tärkeää edistää uusien työpaikkojen syntymistä, edesauttaa olemassa olevien työpaikkojen säilymistä sekä vahvistaa osaamisen ja kansainvälistymisen lisääntymistä. Nopeasti muuttuvissa globaaleissa toimintaympäristöissä tarvitaan ketterästi ja älykkäästi uudistuvaa satakuntalaista yrittäjyyttä. Erityisesti nuorille yrittäjille ja yrittäjiksi aikoville tulee vahvistaa käsitystä yrittämisen mahdollisuuksista Satakunnassa. Keskeisinä teemoina käynnissä olevissa toimenpiteissä ovat mm. robotisaation edistäminen sekä vihreän kasvun tukeminen maaseutuyrityksissä. Lisäksi panostetaan mm. luontomatkailupalveluita tukevin kehittämistoimenpiteisiin. Satakunnan maaseudulla kohtaavat monipuoliset mahdollisuudet asumiseen, yrittämiseen, työntekoon ja vapaa-ajanviettoon. Monimuotoinen luonto ja elämysmahdollisuudet sekä turvallisuutta ja toimintaa luovat yhteisöt tarjoavat houkuttelevan ympäristön niin nykyisille kuin tulevillekin asukkaille. Nopeat tietoliikenneyhteydet ja niihin perustuvien palveluiden lisääntyminen antavat uusia houkuttelevia mahdollisuuksia myös paikkariippumattoman työnteon ja maaseutuasumisen yhdistämiselle. Työnteon ja ihmisten arjen kansainvälistyminen tuo maaseudulle uusia työntekijöitä ja asukkaita ja antaa samalla nuorille entistä houkuttelevamman mahdollisuuden asettua Satakunnan maaseudulle. Hyvä elämä Satakunnan maaseudulla edellyttää älykkäitä ilmasto- ja ympäristötoimenpiteitä sekä yhteistyöhön perustuvaa toimintaympäristöjen kehittämistä.

	ELY-keskus ja Leader-ryhmät jatkavat aktiivista ja laadukasta yhteistyötä paikallisten kehittämistoimien mahdollistamiseksi. Satakuntalaista maaseudun kehittämistä tehdään laajassa yhteistyössä eri toimijoiden kesken ja ELY-keskus pyrkii myös omalla toiminnallaan verkottamaan toimijoita keskenään ja lisäämään mm. hanketoimijoiden keskinäistä osaamista ja tiedonvaihtoa.
HÄM	Hyödynnetään maaseutuasuminen ja sitä edistävät palvelut -hakuteemassa sekä omistajanvaihdokset -teemassa vuonna 2022 käynnistyneiden valtakunnallisten kehittämishankkeiden toimintaa ja tuloksia. Lisäksi hyödynnetään valtakunnallisten tuottajayhteistyö ja -organisaatioiden perustamiseen sekä kestävän matkailun verkostoyhteistyö -teemoihin liittyviä uusia vuoden 2022 lopulla käynnistyviä kehittämishankkeita. Käynnistetään Hämeen alueellisen maaseutusuunnitelman toteuttaminen avaamalla rahoitushakuja koko ohjelman toimenpiteisiin, jos alueella käytettävissä oleva rahoituskehys sen mahdollistaa. Mahdollista on avata myös vain osa ohjelman toimenpiteistä vuoden 2023 aikana. Rahoitushauista viestitään aktiivisesti. Hanke- ja yritystukien välinen rahoitus tarkennetaan, kun rahoituskehys saadaan selville. Ohjelmakauden alussa panostetaan strategisiin kehittämishankkeisiin, jotka parhaiten toteuttavat CAP-suunnitelmaa ja erityisesti alueellista maaseutusuunnitelmaa. Yritysrahoituksen alueellinen suuntaaminen linjataan laadittavassa asiakirjassa. Yritysrahoituksen eri tukivälineet hyödynnetään. Rahoitusta kohdennetaan alueellisen suunnitelman painopisteisiin, joita ovat luonnonvarojen kestävä käyttö, ruokasektori, maaseudun palvelut sekä asuminen maaseudulla. Pyritään toimimaan aktiivisesti alueiden välisten hankkeiden käynnistämisessä ja rahoittamisessa. Yhteistyötä tehdään muiden ELY-keskusten kanssa hyvien alueiden välisten hankkeiden mahdollistamiseksi. EIP-hankkeita käynnistetään mahdollisuuksien mukaan myös alueellisella rahoituksella. Valtakunnallinen hanketoiminta käynnistetään vuoden 2023 aikana, kun selviää käytettävissä oleva rahoitus ja keskeiset strategiset painopisteet valtakunnallisen kehittämistoiminnan osalta. Valtakunnalliset hankkeet tukevat myös Hämeen alueen maaseudun kehittämistä. Leader-ryhmien kanssa on laadittu yhteistyöasiakirja, jossa on sovittu mm. rahoituksen yhteensovittamisesta ja yhteistyön muodoista. Alueen Leader-ryhmien kanssa jatketaan tiivistä yhteistyötä ja ryhmät huolehtivat oman paikallisen strategiansa tehokkaasta toteuttamisesta, joka on tärkeä osa maaseudun kehittämistä Hämeessä. Uudella ohjelmakaudella jatketaan kehittämisrahoituksen suuntaamista vaikuttavuus -näkökulmaa korostaen sekä hanke- että yritystuissa. Nostetaan yhä enemmän esiin kehittämistoiminnan tuloksellisuutta ja vaikutuksia hankkeiden arvioinneissa ja viestinnässä. Elinkeinoja kehitetään kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti. Hankkeiden tavoitteissa ja erilaisten toimenpiteiden sisällöissä otetaan huomioon laaja-alaisesti niiden ympäristö- ja ilmastovaikutuksia. Yritysten kilpailukykyä kehitetään lisäämällä mm. resurssi- ja energiatehokkuutta, digiosaamista parantamalla sekä lisäämällä yritysten verkostoitumista. Uuden kauden rahoituksella yritysryhmiin panostetaan käytettävissä olevilla resursseilla ja niissä pyritään aidon verkostoitumisen edistämiseen yrityskohtaisen kehittämistyön rinnalla. Yritysten kilpailukykyä pyritään kehittämään käyttämällä kaikkia tukivälineitä olemassa olevan rahoituksen puitteissa.

	Maaseutualueiden ihmisten elämänlaatua ja yhteisöllisyyttä edistetään edelleen erityisesti Leader toimintatavalla. Pyritään lisäämään uudentyyppisiä paikallisia hankkeita ja pilotteja, joilla maaseudun elinvoimaa ja vetovoimaa edistetään. Uutta näkökulmaa yhteisöllisyyteen ja uusien toimijoiden saamista yhä enemmän mukaan paikalliseen kehittämiseen tarvitaan.
PIR	Pirkanmaan ELY-keskus edistää, varmistaa ja toteuttaa: - Maaseutualueiden yritysrakenteen kehittymistä ja monipuolistumista sekä yritysten kilpailukyvyn paranemista sekä osaavan työvoiman tarjontaa, rahoitusta ja yhteistyöverkostoja yrityksille panostamalla yrittäjien osaamistason kehittämiseen, yritysten uudistumiseen ja innovointiin sekä pyrkimällä lisäämään yritysten verkostoitumista ja yhteistyön tekemistä. Lisäksi rahoitetaan toimia, joissa etsitään yritysten mahdollisuuksia hyödyntämiseksi ilmastonmuutoksen ratkaisuissa. Toimenpiteet: Neuvonta, tiedotus- ja koulutushankkeet, yhteistyö- ja yritysryhmähankkeet, yritysten investoinnit, käynnistys- ja kehittämistuet. - Toimintaa tukevaa infrastruktuuria ja laadukkaita palveluja, jotka mahdollistavat hyvän elämän, asumisen ja elinkeinotoiminnan maaseudulla sekä vahvistavat alueellista yhdenvertaisuutta panostamalla palveluiden kehittämiseen ja monipaikkaisuuden tukemiseen maaseudulla. Esimerkiksi digitalisaatiota hyödynnetään palveluissa, työskentelyssä ja elinkeinoelämän ratkaisuissa. Toimenpiteet: Laajakaistainvestoinnit, liikkuvat ja digitaaliset palvelut, yritysinvestoinnit, käynnistys- ja kehittämistuet, tiedonvälitys- ja koulutushankkeet, yhteistyö kuntien ja palveluntuottajien kanssa, Älykkäät kylät -hankkeet. - Yhteisölähtöisen paikallisen kehittämisen sekä alueellisten ja paikallisten toimijoiden yhteistyön vahvistumista panostamalla erityisesti nuorten osallisuuden lisäämiseen kehittämistoiminnassa, tukemalla nuorten yrittäjyyttä, vaikutusmahdollisuuksia ja sukupolvenvaihdoksia. Alueiden kehittämistä kumppanuudessa maaseutu- ja kaupunkitoimijoiden kanssa mm. kohentamalla maaseudun vetovoimaisuutta digitaalisten ja ympäristön kannalta kestävien ratkaisujen avulla sekä käymällä aktiivista vuoropuhelua eri toimijoiden kanssa. Yhteistyöstä Leader-ryhmien kanssa on sovittu ELY-keskuksen ja ryhmien välisessä yhteistyöasiakirjassa. Toimenpiteet: aktivointi- ja yhteistyöhankkeet, yrittäjyyskasvatus ja nuorten osallistaminen, oppilaitosten, korkeakoulujen ja yritysten yhteistyön lisääminen, yrityskummitoiminta ja yhteistyöpisteet. - Päätöksenteon valmistelussa maaseutuun kohdistuvien vaikutusten tunnistamista ja näkyväksi tekemistä mm. osallistumalla Pirkanmaan maakunnan yhteistyöryhmän sihteeristön ja Pirkanmaan alueellisen metsäneuvoston toimintoihin sekä alueen kehittämis- ja yhteistyötilaisuuksiin. Lisäksi maaseutuun kohdistuvia vaikutuksia ja toimien vaikuttavuutta pyritään tuomaan esiin aktiivisilla viestintätoimilla alueviestijämallin mukaisesti.
KAS	Kaakkois-Suomen kehittämisen keskeisenä tavoitteena on monimuotoisten maaseutualueiden elinvoiman säilyttäminen kestävällä ja ilmastomuutoksen huomioivalla tavalla. Haasteina ovat väestökehitys, osaavan työvoiman saatavuus sekä elinkeinotoiminnan monipuolistaminen. Kaakkois-Suomea kehitetään yhdessä sidostahojen ja julkisen rahoituksen tuella kilpailukykyiseksi ja houkuttelevaksi elinympäristöksi ja yritysten sijoituspaikaksi. Maa-, metsä- ja puutarhatalouden toimintaedellytyksiä sekä yritysten tarvelähtöistä kehittämistä rahoitetaan. Palvelujen ja tasapainoisen väestökehityksen turvaamiseksi rahoitetaan erilaisia arjen, työn, vapaa-ajan sekä monipaikkaisuuden huomioivia kehittämisratkaisuja ja digitalisaatioon perustuvia palveluja.

	Maaseudun yrittäjyyttä vahvistetaan tukemalla yritysten toimintaedellytyksiä, kilpailukykyä, osaamista ja yritysyhteistyötä. Alueen maaseutu tarjoaa vetovoimaisen ja toimivan ympäristön maa- ja metsätalousyrittäjyyden lisäksi myös muulle uudistuvalle ja monipuolistuvalle yritystoiminnalle. Kasvua ja kilpailukyvyn kehittymistä vahvistetaan rahoittamalla yritysten tarvelähtöistä kehittämistä sekä investointeja. Uudistuva metsäteollisuus sekä kehittyvä kierto- ja biotalous vahvistavat elinkeinotoimintaa. Alueen sijainti pääkaupunkiseudun läheisyydessä sekä rata- ja satamaverkoston logistisena keskuksena antaa mahdollisuuksia yritystoiminnan monipuolistamiselle ja kansainvälistymiselle. Palveluelinkeinot työllistävät yhä useampia, samoin luontomatkailu ja luonnontuotealan yritykset. Kannustamalla nuoria yrittäjyyteen turvataan samalla yritysten sukupolvenvaihdoksia. Uusien yritysten alkutaipaleen tukeminen eri välinein on tärkeää. Alueen yrityksiä kannustetaan kehittämään toimintaansa, synnyttämään uutta yritystoimintaa ja siten luomaan alueelle uusia työmahdollisuuksia. Uusien, alueen elinkeinotoimintaa monipuolistavien, yritysten perustamista pyritään edistämään. Tätä kautta vahvistetaan maaseudun elinvoimaa, yritysten kilpailukykyä ja luodaan uusia työpaikkoja. Yrittäjiä aktivoidaan yhteistyössä kumppanuusverkoston kanssa hyödyntämään erilaisia rahoitusmahdollisuuksia toimintansa kehittämisessä sekä osallistumaan aktiivisesti alueellisten ja valtakunnallisten hankkeiden kehittämistoimintaan. Yrityspalveluja kehitetään Team Finland -toimijoiden ja seudullisten yrityspalvelujen sekä oppilaitosten ja Leader-ryhmien kanssa. Yritysasiantuntijoiden keskinäistä yhteistyötä tiivistetään. Tavoitteena on entistä tehokkaammin tarjota ratkaisukeskeisiä rahoituspalveluja yrityksille. ELY-keskuksen järjestämät kumppanuusverkostojen tapaamiset sekä osallistuminen verkostotapahtumiin ja yhteistyökokouksiin tukevat osaltaan tiedon jakoa ja yrittäjien aktivointia CAP27 -kauden rahoitushakuihin liittyen. CAP27 -kauden tukivälineistä jaetaan tietoa kumppanuusverkostolle ja suoraan yrityksille koulutuksia ja erilaisia viestintävälineitä hyödyntäen. Tavoitteena on, että yritysrajapinnassa toimivat asiantuntijat tunnistavat toisaalta maaseuturahoituksen mahdollisuudet ja toisaalta osaavat ohjata yrityksiä eri rahoituspalveluihin. Yrittäjien tulee löytää helposti eri rahoitusvälineitä koskeva tieto rahoitushakujen käynnistyessä. Alueen neljän Leader-ryhmien kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä ja tiedonvaihtoa. Yhteistyössä alueen Leader-ryhmien kanssa jaetaan tietoa CAP27-kauden tukivälineistä ja järjestetään näihin liittyviä koulutuksia alueen toimijoille. Säännöllisesti kokoontuvalla, ELY-keskuksen ja Leader-ryhmien yhteisellä YHES-ryhmällä on tärkeä rooli kehittämistoimenpiteiden ja niiden tulosten seurannassa ja yhteensovittamisessa sekä yhteisten prosessien kehittämisessä. Leader-ryhmien kanssa käydään jatkuvaan vuoropuhelua toimenpiteiden yhteensovituksesta yhteistyöasiakirjan pohjalta. Yhteistyöasiakirjaa päivitetään tarvittavin osin alkuvuonna 2023 sen jälkeen, kun kansalliset säädökset on annettu.
ESA	Vuonna 2023 Etelä-Savon ELY-keskus toteuttaa CAP-27 ohjelmaan nojaavaa alueellista maaseutuohjelmaansa, jossa on kolme kärkeä. Pellolta pöytään: Vastuullinen, menestyvä ja muutosjoustava Etelä-Savon ruoka-ala

Kestävän asumisen ja talouden maakunta:
Etelä-Savon maaseutu on vesistöltään puhdas, hiilineutraali, luonnoltaan monimuotoinen ja elinvoimainen alue, jonka toimijat ovat ympäristö- ja ilmastoasioiden ennakkoluulottomia edelläkävijöitä. (JÄSMY)

Yrittävä ja kestävästi kehittyvä, lumovoimainen ja monipaikkainen Etelä-Savo:
Etelä-Savon maaseutu on aktiivinen, lumovoimainen ja houkutteleva asuinseutu, jonka elinvoima perustuu kestävään talouteen, osaavien ihmisten omaehtoiseen toimeentuloon ja yrittäjyyteen sekä vahvaan yhteisöllisyyteen.

Rahoitusta ja hanke- sekä yritystoiminnan aktivointia tehdään mainittujen kärkien mukaisesti. Tulevan vuoden aikana viestinnällä on suuri merkitys, jotta ohjelman toteutus käynnistyy ripeästi. Viestinnässä merkittävä rooli tulee olemaan palkattavalla alueviestijällä. Etelä-Savossa jo ennestäänkin vahvaa ja hyvää yhteistyötä hanketoimijoiden ja yrittäjien sekä ennen kaikkea leaderyhdistysten kanssa tullaan jatkamaan ja kehittämään säännöllisillä tapaamisilla ja matalan kynnyksen palveluasenteella. ELY-keskuksen strategia voidaankin tiivistää lauseeseen "asiakkaan rinnalla ratkaisukeskeisesti".

Aiemmin mainitun Järvi-Suomi yhteistyön myötä alueelle on mahdollista saada aiempaa enemmän alueen ulkopuolisia kehittäjätoimijoita ja näin kehittämistoimien laatu ja kiinnostavuus voivat edelleen parantua. maantieteellinen laaja-alaisuus voi tuoda myös uudenlaista yhteistyötä yrittäjien välillä ja myös kansalaistoimijoiden kesken.

Yhteistyössä Leader-ryhmien kanssa toteutetaan Älykäs kylä -aloitteen mukaisia toimia. ELY-keskuksen painopisteitä ovat mm. digitalisuutta mahdollistavien investointien tukeminen (esim. laajakaistat) digitaalisen osaamisen parantaminen, digitaalisten palveluiden kehittäminen.

Vastuullinen matkailu on yksi yritysten kehittämisen painopiste Etelä-Savossa, jonka kehittymistä tuetaan matkailuyrittäjien verkostoitumista, asiakaslähtöistä osaamista ja innovatiivisuutta tukevilla yritysryhmähankkeilla Aiempien vuosien tapaan suuri osa ELY-keskuksen maaseutuohjelman yritysrahoituksesta kohdistunee matkailuun. Matkailuyritysten hankkeet ovat usein myös kooltaan suuria ja kokonaisrahoituksen kokoon saaminen saattaa kestää kauan. Toisaalta Etelä-Savon matkailun ”lumovoima” on herättänyt viime vuosina myös matkailuyrityksiin sijoittavien henkilöiden ja toimijoiden kiinnostuksen.

Maaseudun elinvoimaisuutta edistetään alueen maaseudun kehittämissuunnitelman mukaisesti monipuolisella hanketoiminnalla yhdessä Leader-ryhmien kanssa painottamalla aktiivista toimintaa rahoitetuissa yhteisissä tiloissa.

Maaseudun nuorten ja alueen monipaikkaisten asukkaiden tarpeisiin kiinnitetään myös hanketoiminnassa huomiota. monipaikkaiset asukkaat muodostavat merkittävän osan maakunnan asukkaista (heinäkuussa maakunnassa asuu noin 85 000 kausiasukasta), Etelä-Savossa laajakaistayhteyksien kattavuus on vajavaista. Yhdessä maakuntaliiton kanssa operaattoreita ja muita laajakaistatoimijoita aktivoidaan hankkeiden toteutukseen. Etelä-Savoon ei saatu elvytysvaroja laajakaistojen toteuttamiseen. Vuosi 2023 mahdollistanee jälleen maaseutuohjelman varoista tapahtuvan tukemisen. Hankkeiden valinnassa pyritään valitsemaan ne

	toimet, jotka edistävät ensisijaisesti yritysten ja alueen asukkaiden (monipaikkaiset asukkaat mukaan lukien) sujuvaa arkea ja myös nuorten verkottumista ja harrastetoimintaa. Elinkeinojen kilpailukyvyn edistämiseksi yritysten toimintaympäristöä kehitetään rahoitusresurssit huomioon ottaen hanketoiminnalla. Yritysinvestointeja vauhditetaan tiedotustilaisuuksin ja yrittäjätapaamisin sekä lisäämällä tiedotus- ja viestintä yhteistyötä Etelä-Savon yrittäjäjärjestön sekä MTK:n kanssa sekä yhteistyötä kuntien elinkeinoviranomaisten ja kehittämisyhtiöiden kanssa. Yritysinvestointien aktivoinnissa hyödynnetään myös koronepidemian johdosta syntyneitä yrityskontakteja. Metsä on Etelä-Savossa vahva strateginen painoala ja energian tuotanto liittyy vahvasti metsätalouden harjoittamiseen alueella. Metsätalouden kannattavuutta ja vaihtoehtoisia energiantuotannon muotoja on selvitetty useiden tiedotus- ja yhteistyöhankkeiden avulla, joissa on tarkasteltu metsän omistusta, monimuotoisuutta, puunkorjuuta haasteellisilla alueilla ja toimialan aluetaloudellista tulevaisuutta. Nykyinen epävarma energiatilanne korostaa Etelä-Savossa metsäenergian lisäämisen painetta metsäbioenergian vastuullista hyödyntämistä edistäviä kehittämis- ja yrityshankkeita tuetaan myös jatkossa. Turpeentuotannon pienentyessä metsäenergian kysyntä on lisääntymässä. Leader-toiminnassa tavoitteena on parantaa maaseudun vetovoimaisuutta ja elämän tasoa. ESAELY osallistuu Leader-ryhmien hallitusten koulutukseen ja ryhmien toiminnan suunnitteluun yhteistyösopimuksen mukaisesti. Leader-yhteistyötä ELY-keskuksen kanssa tukee yhteinen alueviestijä ja maaseutukuriiri -brändi, jonka puitteissa viestitään maaseutuohjelmasta rahoitettujen yritys- ja kehittämishankkeiden kuin myös maatalouden rakennerahoituksen tuloksista. Kuriiriviestintähanke päättyi elokuussa 2020, mutta maaseutuohjelman toteutuksesta alueella viestitään edelleen Kuriiri-brändin siivittämänä ja kuriirivälinein. Rakennerahastovaroin kehitetään myös alueen maaseutua. Yritys- ja hankerahoitusyhteistyötä tehdään jo hankkeiden hakuvaiheessa suuntaamalla ne asiakkaiden kannalta parhaiten sopivaan rahoituslähteeseen esittelemällä hakemukset jo vireilletulovaiheessa yhteisessä hankeryhmässä. Alueen yrityksiä ja hanketoimijoita innostetaan kehittämään, ideoimaan ja investoimaan, sillä maaseutu- ja rakennerahastot tarjoavat tulevana vuonna merkittäviä mahdollisuuksia alueen kehittämisen tukemiseen. Verkostoituminen on lisääntynyt mm. viiden ELY-keskuksen yhteisen Järvi-Suomen maaseudun ympäristö- ja ilmasto-ohjelman laadinnan myötä, jota on tehty yhdessä ympäristöasiantuntijoiden kanssa. Ohjelma valmistui vuoden 2019 lopulla. Ympäristöohjelman laadinnan myötä syntyneistä ideoista jalostetaan aihetta tukevia alueellisia ja alueiden välisiä hankkeita. Ympäristö- ja ilmastotoimenpiteiden suunnittelussa ja toteutuksessa katsotaan kuitenkin vahvasti tulevaan CAP27-suunnitelmaan ja yhteistyöhön sen toteutuksessa Järvi-Suomen alueella.
POS	Alueellisen suunnitelman kolmantena painopisteenä on elinvoimainen maaseutu, jossa nimensä mukaisesti tuetaan maaseutualueiden elinvoimaisuuden säilyttämistä ja parannetaan maaseudun ja sen tarjoamien palveluiden saavutettavuutta sekä yritystoiminnan edellytyksiä. Tavoitteena on, että maaseutualueille syntyy uutta liiketoimintaa ja uusia yrityksiä ja olemassa olevien yritysten toimintamahdollisuudet paranevat. Maaseutuyrittäjyys on monipuolista ja uudistuvaa. Yrityksissä hyödynnetään laajalti

	maakunnan tutkimus- ja koulutusosaamista. Yrityksiin löytyy jatkajia. Pohjois-Savon maaseutualueilla on kattavat laajakaistayhteydet. Digitaalisuutta hyödynnetään palvelutuotannossa. Tavoitteisiin päästään mm. • tukemalla monipuolisten, eettisten maaseutuyritysten toimialojen uudistumista ja yritysten kasvua. • Kehittämällä yritysten asiakaslähtöisiä tuotteita ja palveluja. • Yritysten yhteistyön ja alihankintaketjujen rakentamisella. • Hyödyntämällä alueemme raaka-aineet ja sivuvirrat jalostetuiksi tuotteiksi huomioiden tuotantoketjun ympäristö- ja ilmastovaikutukset. • Vahvistamalla innovatiivista, kuluttajalähtöistä ja uusinta teknologiaa hyödyntävää ruoan tuotantoa ja jalostusta. • Hyödyntämällä uusinta teknologiaa, digitalisaatiota, uusia markkinoita ja jakelukanavia. • Edistämällä omistajavaihdoksia. • Liikkuvien palveluiden kokeiluilla ja pilotoinneilla maaseutualueilla. • Hyödyntämällä monipaikkaisuutta ja työteon ja asumisen houkuttelevuutta. • Edistämällä laajakaistan hyödyntämistä palveluiden saatavuudessa ja yritystoiminnan kehittämisessä. • Edistämällä luonnon virkistyskäyttöä sekä uusien digitaalisten ja lähipalveluiden kehittämistä. • Vastuullista maaseutumatkailua ja palvelujen ja elämysten yhdistämistä lisäämällä Uuden rahoituskauden käynnistyminen hanke- ja yritysrahoituksen osalta vaatii perehtymistä ja tiedottamista. Osallistumme aktiivisesti yhteistilaisuuksiin asiakkaiden informoimiseksi ja järjestämme omia tilaisuuksia. Rahoitus kohdennetaan mahdollisimman tehokkaasti vaikuttavuuden ja tuloksellisuuden kannalta tavoitteiden toteuttamiseksi. Rahoituksen tarkempi arvio on tässä vaiheessa vaikeaa, koska alueellisia jakoja rahavaroista uuden kauden osalta ei ole vielä tiedossa. Rahoituksen painopisteet suunnataan hyödyntäen uutta alueellista suunnitelmaa ja pyrimme ottamaan uuden ohjelmakauden mukanaan tuomat mahdollisuudet käyttöön täysimääräisesti ja vastaamaan alueen muuttuviin tarpeisiin. ELY-keskuksella on hyvä yhteistyö alueen Leader-ryhmien kanssa. Yhteistyötä jatketaan edelleen ml. pysyvää käytäntöä yksikön ja ryhmien säännöllisille tapaamisille uuden ohjelmakauden osalta. Yhteistyössä perehdytään uuden rahoituskauden säännöksiin ja käytänteisiin ja toteutetaan syksyn aikana laadittua uutta yhteistyösopimusta. Uusien ja muuttuneiden rahoitusmahdollisuuksien hyödyntäminen, työnjako ja yhteistyön rakentaminen on alkuvuoden tehtävänä. Etelä-Savon ELY-keskuksen ja paikallisen Leader-ryhmän kanssa on sovittu yritysten palvelumallin toteuttamisesta Joroisissa, jossa Leader-alue on muilta osin Etelä-Savon ELY-keskuksen toiminta-alueella. Painotamme toiminnassamme aktiivista sidosryhmä- ja asiakasrajapintatoimintaa koronarajoitusten väistyessä. Tapahtumiin osallistuminen ja järjestäminen sekä perinteisempään sidosryhmäyhteistyöhön osallistuminen palautunee rajoituksia edeltävälle tasolle.
POK	• Panostetaan alueen elinvoimaisuuden kannalta keskeisten painopistealojen kehittämiseen yhteistyössä muiden aluekehitysohjelmia toimeenpanevien kumppaneiden kanssa mukaan lukien Leader toiminta. • Käynnistetään uuden ohjelmakauden strategiset kehittämishankkeet (biotalous, uusiutuva energia, omistajanvaihdokset, maatilojen kilpailukyky, ympäristö- ja ilmastoteemaiset hankkeet). • Maataloustuotteiden (maito, marjat, vilja, palkokasvit) ja luonnontuotteiden jalostuksen kehittämiseen panostetaan erityisesti maaseutuohjelman rahoitusvälineillä. • Edistetään etätyöskentelyn ja monipaikkaisen työskentelyn mahdollistavia maaseudun toimintaympäristöhankkeita ml. maaseudun huoltovarmuuden ja turvallisuuden kehittäminen.

	• Jatketaan vahvaa ohjelmarahoituksen painotusta monialaisen maaseudun yritystoiminnan kehittämiseen yhteensovittaen rahoitusinstrumenttien käyttöä Leader-ryhmien ja rakennerahastohankkeista vastaavan ELY-keskuksen kanssa. • Vahvistetaan kumppanuuksia ja verkostoja teemapohjaisen kehittämistyö kautta. • Digitalisaation ja laajakaistainfrastruktuurin rakentamisen avulla kehitetään maaseutua kilpailukykyisenä toimintaympäristönä. • Uusien toimijoiden aktivoiminen maaseudun kehittämiseen, yrittäjiksi ja työntekijöiksi (yritysten omistajanvaihdosten edistäminen, työvoiman saatavuuden ja osaamisen kehittäminen). • Pitkäjänteinen kehittämistoiminta tavoitteena maaseudun elinkeino- ja yritystoiminnan vahvistuminen, erityisesti toimenpiteet, joilla panostetaan yritysten kasvuun ja kansainvälistymiseen.
KES	Monipuolistetaan maaseudun elinkeinoja rahoittamalla alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman painopisteiden mukaisia hankkeita ja näillä aloilla toimivia yrityksiä. Painotetaan yritysten tukemista ja yritysryhmähankkeiden aktivointia ja rahoittamista. Biotalous laajasti tulkittuna on edelleen keskeinen kehittämisen kohde. Edistetään elintarvikevientiä ja ruokaan liittyvien innovaatioiden kehitystä. Luontomatkailun kehittämisessä yhtenä keskeisenä kohteena on kansallispuistojen kehittäminen ja alueella toimivien yritysten tukeminen sekä niiden yhteistyöverkostojen vahvistuminen. Metsäbiotalouden edellytyksiä parannetaan ja edistetään metsään perustuvien yritysten syntymistä ja kasvua. Edistetään palveluiden saatavuutta maaseudulla tukemalla kokeiluja ja hankkeita uudenlaisten palveluiden tai palvelumallien kehittämiseksi. Tuetaan hyvinvointia ja elämälaatua parantavia hankkeita ja lisätään maaseudun asukkaiden osallisuutta ja yhteisöllisyyttä yhteistyössä Leader-ryhmien kanssa. Leader-yhteistyö on tärkeää myös elinkeinojen kehittämisessä ja paikallisen yrittäjyyden tukemisessa. Tuodaan maatalouden ja maaseudun näkökulmia sekä monipaikkaisuuden ja verkostojen merkitystä aktiivisesti esille alueen kehittämisessä.
EPO	YRITTÄJYYTTÄ JA ELINKEINOJA TUKEVA KEHITTÄMINEN Painotetaan Etelä-Pohjanmaan alueellisen suunnitelman 2023–2027 ”Kohti kestävää tulevaisuutta” tavoitteiden toimeenpanoa. Siirtymäkaudella on jo käynnistetty näitä painotuksia tukevia hankkeita esimerkiksi yritystoiminnan kehittämiseksi, kansainvälisen työvoiman rekrytoimiseksi ja maaseudun palvelujen tuottamiseksi. Vanha kehittäminen kulkee uuden kauden kehittämisen rinnalla. Yritystoimintaa uudistetaan ja monipuolistetaan mm. hyödyntämällä alustatalouden, digitalisaation ja datatalouden mahdollisuuksia. Perinteisen liiketoiminnan kehittämisen rinnalle kestävän kehityksen ja yhteiskuntavastuun huomioiminen. Yritysryhmähankkeiden avulla edistetään yritysten kilpailukykyä, luodaan uusia yhteisiä konsepteja, lisätään näkyvyyttä nykyaikaisissa viestintäympäristöissä ja kansainvälistymistä. Työllisyyteen vaikutetaan tekemällä maaseudun työpaikoista houkuttelevia, nuorten ja ulkomaalaisen työvoiman osaamista hyödyntämällä sekä etätyömahdollisuuksia parantamalla. Nostetaan esiin uusia yrittämisen muotoja. YRITYSTUET

Yritystoiminnan tukemisen tavoitteena on edistää maakunnan vahvojen toimialojen uudistumista ja parantaa alihankintaverkostoissa toimivien yritysten kilpailukykyä ja kansainvälistymistä. Lisäksi pyritään tukemaan yritysten kasvua, uudistumista ja kehittymistä elinkeinotoiminnan ja -rakenteen monipuolistamiseksi. Tavoitteena on edistää uuden teknologian, digitalisaation ja robotiikan tuomien mahdollisuuksien hyödyntäminen yritysten kasvuun ja tuotannon tehokkuuteen.

Elintarvikealan yritysten kasvua, kehittymistä ja kilpailukykyä pyritään parantamaan. Maataloustuotteiden jalostusarvon lisääminen, laadun parantaminen ja tuotevalikoiman monipuolistaminen ovat etusijalla pyrittäessä vastaamaan kotimaisiin ja kansainvälisiin tarpeisiin ja kilpailuun. Tuetaan ja vahvistetaan elintarvikkeiden lyhyiden toimitusketjujen kehittämistä sekä parannetaan lähiruokaa tuottavien yrityksien kilpailukykyä ja kannattavuutta kysynnän ja tarjonnan kohtaamisen edistämisen kautta.
Edistetään ilmasto- ja ympäristökestäviä ratkaisuja uudistettaessa yritysten liiketoimintaa. Kiertotaloudessa nähdään myös täysin uusia merkittäviä mahdollisuuksia. Vastuullista ja kestävää yritystoimintaa sekä vähähiilisiä energiaratkaisuja pyritään myös edistämään.

Monimuotoista yrittäjyyttä pyritään edistämään Leader-ryhmien kautta monipuolistaen samalla maaseutualueiden palvelutarjontaa. Aloittavat ja paikallisilla markkinoilla toimivat yritykset ohjataan Leader-ryhmien rahoituksen piiriin.

ELY-keskuksen ja Leder-ryhmien yhteistyöasiakirjassa on sovittu alueellisten ja paikallisten maaseudun kehittämistoimenpiteiden työnjaosta ja keskinäisestä yhteistyöstä rahoituskaudella.

Yrityspalvelukeskuksessa (kokoaa TEM:n alaiset yrityspalvelutoimijat yhteen) toteutetaan yritysten aktivointityötä. Yhteistyön tiivistäminen maakunnallisten yrityspalvelujen ja elinkeinotoimijoiden kanssa on osa tätä aktivointia. Tavoitteena on, että yrityspalveluiden ja –rahoitusten paremman näkyvyyden kautta yhä useampi yritys kehittäisi toimintaansa kasvun mahdollistamiseksi. Maaseudun yritystuet osana yrityspalvelukeskuksen kokonaisuutta on tärkeässä roolissa maaseudun yritystoiminnan kehittämisessä ja kasvussa. Yrityspalvelukeskuksen markkinointitoimien johdosta myös maaseudun yritystuet saavat lisää näkyvyyttä ja sitä kautta potentiaalisia uusasiakkaita.

ALUEELLINEN VETOVOIMA, PALVELUJEN, KYLIEN JA MATKAILUN KEHITTÄMINEN

ELY-keskus ja Leader -ryhmät edistävät monipuolisilla toimilla alueen ja kylien vetovoimaa ja yhteisöllisyyttä sekä palveluja. Kylien asukkaiden, yritysten ja muiden toimijoiden välinen yhteistyö vahvistuu. Vahvistuvat verkostot kehittävät alueen toimintaa. Toimenpiteissä aktivoidaan kylien asukkaita ja myös pieniä yrityksiä, aktivoinnin tuloksena syntyy kehitysideoita. Toteutetaan kylien yhteisiä investointeja; harrastustiloja, kokoontumispaikkojen kunnostamista ja myös uusiutuvan energian investointeja kokoontumistiloihin (mm. aurinkopaneelit). Leader -ryhmät edistävät asukkaiden ja muita toimijoiden pyrkimyksiä kansainvälisyyteen. Ajankohtaisia teemoja toimenpiteiden toteutuksessa 2023 ovat myös monipuoliset palvelut kylillä, nuoret, yhteistyö ja yhteisöllisyys, reiststöt, vesihuolto, digitalisaatio ja kestävä kehitys.

Neuvotaan, välitetään tietoa ja aktivoidaan alueen asukkaita, maatiloja ja yrityksiä valokuituratkaisuista ja verkkopalvelujen edistämisestä (Leader -ryhmät toimijoina, Vauhtia valokuitu –hanke). Tavoitteena on edistää kiinteään valokuituun perustuvien kyläverkkojen rakentamista ja parantaa verkkopalveluja alueella. Valmistaudutaan CAP27 -kauden laajakaistainvestointeihin.

Vahvistetaan matkailualan toimintaympäristöä, tuetaan matkailufoorumin toimintaa sekä yritysryhmähankkeella matkailualan pienten yritysten kehittymistä ja yhteistyötä. Tuodaan esille erityisesti tiedolla johtamisen ja kestävän kehityksen merkitystä liiketoiminnan tavoitteellisessa kehittämisessä. Tuetaan Geopark-verkostojen pitkäjänteistä ja jatkuvaa kehittämistä.
Kehitetään maakunnan pyöräilyä sekä pyöräharrastajien että matkailun näkökulmasta. Suunnitellaan reittejä alueen asukkaiden ja harrastajaryhmien kanssa sekä tehdään reittien sisältökuvaukset ja reitit näkyviksi ja helposti saavutettaviksi.
Alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman 2023–2027 "Maaseudun elinvoima ja asukkaiden hyvinvointi "-painopisteen toimenpidekokonaisuuksissa jatketaan kehitystyötä huomioiden ilmastomyönteisyys, monimuotoinen luonto, luonnonvarojen kestävä käyttö sekä vähähiilisyys ja uusiutuva energia elinvoimainen ja kehittyvä maaseutu, monipuoliset palvelut, viihtyisä ja turvallinen asuinympäristö sekä hyvinvoivat asukkaat, maaseudun kestävä tulevaisuus).

ÄLYKÄS KYLÄ

Suunnitellaan ja käynnistetään Älykäs kylä -kokonaisuuteen liittyviä toimenpiteitä. Tehdään tiivistä yhteistyötä Leader-ryhmien kanssa. Pyritään aktivoimaan koko maakunnan alueen kyliä ja kuntia ja niiden toimijatahoja innovatiivisiin toimiin. Digitaalisuus, tiedon hyödyntäminen, uusi teknologia ja innovaatiot huomioidaan kehittämistyössä. Älykkään kylien hankkeilla on tarkoitus edistää kylän tai kunnan elinvoimaa hyvin konkreettisesti.

MAATALOUDEN KOKEILUTUKI ML. LEADER RYHMIEN TOIMENPITEET

Maatalouden kokeilutukea rahoitetaan ainoastaan Leader-rahoituksella. Kokeiluhankkeiden ja alueellisten EIP hankkeiden yhteistyö varmistetaan.

Leader ryhmien paikallisten kehittämisstrategiat 2023–2027: toimien painotuksia:
Aisapari: TKI-verkostojen kehittäminen, yritysten aktivointi (Tuotekehitystä, uudistavia kokeiluja ja paikallista jalostusta edistäviä toimenpiteitä)
Liiveri: Pienet palvelukokeilut/-tuoteinnovaatiot yrityksissä ja maatiloilla synnyttävät uutta liiketoiminta (Tavoite 10 kpl maatalouden kokeilutukia)
Kuudestaan ry: Maatalousyritysten kohdalla on tavoitteena toteuttaa myös toimenpiteitä, joilla sukupolvenvaihdosten määrä saataisiin muun maakunnan tasolle.
Suupohja: Lähiruuan aktiivinen käyttö edistää paikallisen maataloustuotannon säilymistä, paikallista elinkeinoelämää ja helpottaa ruuan jäljitettävyyttä. Edistetään lähiruuan saatavuutta ja käyttöä alueella. Uusia kokeiluja ja toimintamalleja on aika testata myös maa- ja metsätalousyrityksissä.

MAATILOJEN INVESTOINTITUET

Investointitukien tavoitteena on parantaa maatalouden tuottavuutta, kehittää maatalouden rakennetta sekä edistää sukupolven vaihdoksia. Maatalouden ja maaseudun elinvoimaisuuden kestävä perusta ovat investoivat, kehittyvät, kannattavat ja kilpailukykyiset tilat. Osaaminen, innovaatiot ja tiedon fiksu hyödyntäminen ovat tämän päivän kannattavan tilan perusedellytykset.

Investointituet edesauttavat sektorin uusiutumista ja nykyaikaisen teknologian käyttöönottoa, mikä on jatkossakin edellytys tuotannon tason säilymiselle ja ylipäänsä tuotannon jatkuvuudelle.
Rakentamisen laatu, ympäristöystävällisten rakennusmateriaalien sekä uusiutuvan energian käyttö on paremmin saavutettavissa investointitukien avulla.

Covid 19-epidemia ja Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan ovat nostaneet esiin elintarvikehuoltovarmuuden merkityksen.
Nykytilanteen valossa Suomen valtion tulisi olla omavarainen energian ja lannoitteiden suhteen. Maatilojen kannattavuus on poikkeuksellisen heikko, joka johtaa tilojen kehittämistoimien näköalattomuuteen. Tämä voi vaarantaa koko elintarvikeketjun toimivuuden.

NUORTEN VILJELIJÖIDEN ALOITUSTUET

Ruokaketjun kilpailukyvyn turvaamiseksi on uusien yrittäjien saaminen mukaan alalle ensiarvoisen tärkeää. Toimialan pääomavaltaisuuden vuoksi tilakaupan kokonaisrahoituksen saanti on nuorilla viljelijöillä haastavaa. Toimialaa vaivaa heikko ennustettavuus tuloksentekokyvyn osalta. Etelä-Pohjanmaan viljelijöistä 65% on yli 50 vuotiaita.

NEUVO JÄRJESTELMÄ

Aktiivinen käyttö vuosittain Neuvo 2020 toimenpiteen osalta on jatkunut koko ohjelmakauden 2015-2022 aikana. Neuvolupien ennakkoilmoitusten määrä on vakiintunut kahden tuhannen kappaleen vuositasolle. Euro- ja kappalemääräisesti eniten Neuvoa on käytetty maatilan nykyaikaistaminen ja kilpailukyvyn parantamisen toimenpiteeseen. Myös luonnonmukaisen tuotannon ehdot, eläinten hyvinvoinnin ja ympäristöön liittyvät neuvotapahtumat ovat olleet korkealla tasolla.
CAP27 myötä odotusarvona on, että ympäristöön ja ilmastoon liittyvät sekä energiaa koskevat toimenpiteet tulevat olemaan korkealla tasolla. Neuvo2020 merkitys tiloille CAP kauden tavoitteiden hallinnan osaamiseksi on merkittävä. Viestintä neuvonnan mahdollisuuksista on oltava aktiivista ja Neuvon käyttömahdollisuutta on korostettava yhtenä tilojen tulos- ja kehitystavoitteiden työkaluna. Neuvolupien nopea käsittely ja hyvin vähäiset kielteiset päätökset ovat käyttömahdollisuuksien osalta olleet hyvin tiedossa. On huolehdittava, että uuden ohjelmakauden aikana hyvä, tiloja auttava tilanne jatkuu.

ELÄINTEN HYVINVOINTI JA TERVEYS

	Vuosi 2022 sisälsi jo muutoksia toimeenpanossa ja vuosi 2023 tuo niitä lisää. Selkeän tiedottamisen ja syventävän koulutuksen järjestäminen on nyt erityisen tärkeää. Nykyisessä maailmantilanteessa korostuvat entisestään toimivat käytännöt soveltuvine investointeineen sekä kotimaisten elintarvikkeiden tuotannon jatkumisen takaaminen. Jatkuvat muutokset aiheuttavat myös huolta tilallisten jaksamisessa, johon täytyisi kiinnittää nykyistä enemmän huomiota. ELY-keskus panostaa eläinten hyvinvointiin ja terveyteen tiiviillä yhteistyöllä AVIn ja alueen valvontaeläinlääkäreiden kanssa mm. tiedonvaihto, yhteiskäynnit ja ennakoimalla. HÄIRIÖTILANTEIDEN KESTÄVYYDEN PARANTAMINEN JA HÄIRIÖTILANTEISIIN VARAUTUMINEN ENNAKOLTA SEKÄ HUOLTOVARMUUDEN VAHVISTAMINEN ELY-keskus osallistuu aktiivisesti toiminta-alueella järjestettäviin valmiusharjoituksiin ja koulutuksiin yhteistyössä alueen toimijoiden kanssa. EPO/POH ELYJEN yhteisen päätoimisen valmiuspäällikön johdolla valmiussuunnitelman päivitystyö saatetaan loppuun. Oman varautumisen kehittäminen parantaa ELY-keskuksen mahdollisuuksia hoitaa lakisääteiset tehtävät mahdollisissa häiriötilanteissa. Tietoturvan tasoa nostetaan ISO27001 standardin mukaisin menetelmin. Viljelykaudelle 2022 aloitettuja alkutuotannon tilannekuvapalavereita jatketaan yhteistyökumppaneiden kanssa myös tulevan satokauden osalta (EP MTK, ProAgria EP, YTA alueet). Etenkin energiariippuvaisten tuotantopanosten osuus on kriittinen. Myös ELVAR toiminnan jalkautuminen alueille antaa toimivan foorumin yhteistyölle ja tilannekuvan muodostamiselle. Alkutuotannon ja ELY-keskuksen osalta VAP varaukset on tehty ja alkutuotannon kalustovarausten osalta odotetaan käynnissä olevan projektin tuloksia. ELY-keskus varautuu osallistumaan Ruokaviraston prioriteettituhoojia koskeviin valmiussuunnitelmakoulutuksiin ja seuraa Ruokaviraston eläintauteja koskevaa tiedotusta.
POH	Alueemme maaseutu on elinvoimainen ja monipuolinen. Maataloudella on vahva asema ja viljelijät ovat investoineet aktiivisesti myös kustannuskriisin aikana. Alueella on paljon mikro- ja pienyrityksiä ja hanketoiminta on vilkasta. Kustannus- ja energiakriisistä huolimatta sekä yritys- että hankerahoituksen kysyntä on vilkasta ja joudumme tekemään erittäin tiukkaa priorisointia. Moni hyvä yritystuki- ja hankehakemus on jäänyt rahoittamatta, mikä hidastaa elinkeinojen kehittämistä. Elpymisvarat ovat kuitenkin tuoneet helpotusta tähän. Vahvistamme maaseudun elinvoimaisuutta rakennetukien, kehittämishankkeiden ja yritystukien avulla. Tulemme aktiivisesti tiedottamaan CAP-suunnitelman rahoitusmahdollisuuksista alueviestijää hyödyntäen ja pyrimme saavuttamaan asetettuja tavoitteita ja mitattavia tuloksia. Seuraamme alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman toteuttamista alueellamme.

Yritystuissa pääpaino on kasvavissa yrityksissä ja kilpailukykyä parantavissa kehittämistoimenpiteissä. Tuemme yritysten kasvua ja työllisyyttä parantavia investointeja. Pyrimme monipuolistamaan alueen yritystoimintaa tukemalla aloittavien yritysten perustamistoimenpiteitä ja toimivien yritysten uudistamista. Moni yritys on vientipainotteinen ja on kriisien johdosta joutunut etsimään uusia markkinoita ja arvioimaan toimintaansa uudelleen. Autamme maaseudun yrityksiä toipumaan kriisien vaikutuksista myöntämällä yritystukia esim. yritystoiminnan uudistamiseen digitalisaation avulla, uusien tuotteiden/palvelujen kehittämiseen sekä viennin edistämiseen. Maaseutuyritysten elpymisvaroilla olemme tukeneet uusiutuvan energian käytön lisäämistä, resurssitehokkuuden parantamista ja digitaalisuuden ja uuden tekniikan käyttöönottamista, mikä lisää yritystoiminnan kestävyyttä. Investointitukea on haettu erityisesti aurinkopaneeleihin mutta myös kalliolämpöön ja biokaasulaitoksiin. Molempiin maakuntiin elpymisvaroilla rahoitettujen laajakaistahankkeiden rakentaminen jatkuu vuonna 2023 ja tuemme uusien kyläverkkojen rakentamista harvaan asutulla ja ydinmaaseudulla.

Kehittämishankkeiden avulla vastaamme ajankohtaisiin haasteisiin liittyen mm maatalouden ilmastoviisaisiin ratkaisuihin sekä maaseutuyrittäjien osaamisen kehittämiseen. Kotimaan matkailu ja kiinnostus liikkua luonnossa on edelleen suosittua ja siksi on rahoitettu esim. reitistöjä, frisbeegolfkenttiä ja kuntoportaita. Tavoitteena on saada matkailun tiekartta/strategia koordinoimaan matkailua molempiin maakuntiin. Matkailun osalta kärkiteemoja ovat kestävyys, luontomatkailu ja uudet ansaintamahdollisuudet. Esimerkiksi hankkeessa ”Visit metsä” tavoitteena on luoda perustaa uusille luontomatkailuun ja hyvinvointipalveluihin perustuville ansaintamahdollisuuksille. Etätyö maaseudulla on lisääntynyt ja siksi olemme elvytysvaroilla tukeneet laajakaistainvestointeja. Tukeaksemme elintarvikevientiä olemme rahoittaneet mm yritysryhmähanketta "Luomuelintarvikeyritysten vientiprojekti", jonka tavoitteena on kehittää luomuelintarvikeyritysten vientitoimintoja kokonaisvaltaisesti. Mittarit hevosen hyvinvoinnin arviointiin-hankkeen tavoitteena on lisätä hevosten hyvinvointia, edistää alan positiivista imagoa ja yhteiskunnallista hyväksyttävyyttä sekä turvata alan toimintaedellytyksiä tulevaisuudessa.

ELY-keskuksen ja Leader-ryhmien yhteistyö jatkuu tiiviinä. ELY-keskuksen ja Leader-ryhmien välillä laadittu yhteistyöasiakirja ohjaa yhteistyötä CAP-rahoituskauden aikana. Leader-ryhmien merkitys erityisesti asumisviihtyvyyteen ja vapaa-ajan hankkeiden rahoittajana on suuri. Lisäksi Leader-ryhmillä tulee olemaan uusia rahoitusinstrumentteja.

Suurin osa maan turkistarhoista sijaitsee Pohjanmaan ELY-keskuksen alueella ja elinkeinon taloudellinen tilanne on edelleen hyvin huolestuttava. Turkistalouden ahdinko vaikuttaa laajasti myös esim. rehukeittiöihin ja kuljetusliikkeisiin sekä kuntien talouteen. Voimme tukea turkistarhaajia esim. rahoittamalla hankkeita, joissa tavoitteena on turkisten jatkojalostus.

ELY-keskuksen rahoittamassa Talent Insights -hankkeessa pyritään parantamaan maaseudun yritysten työnantajakuvaa toimialasta riippumatta ja siten houkuttelemaan osaavaa työvoimaa alueen yrityksiin. Sukupolven- ja omistajan vaihdoksia vauhditetaan elinkeinoyhtiöiden toteuttamassa Sustaining Businesses in Ostrobothnia -hankkeessa.

Osaavan työvoiman pulan osalta viitataan kohtaan 2.

	Pohjanmaan maakunnassa rahastojen välistä yhteensovitusta toteutetaan hankeidearyhmässä, jossa on mukana merkittävimpien rahoittajien edustajat. Lisäksi ELY-keskuksella on poikkihallinnollinen yhteistyö mm Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksen Y- ja L puolen kanssa.
POP	Tavoite Kilpailukykyinen, pito- ja vetovoimainen maaseutu • Monipuolistuvalla maaseudulla kehittyy kannattavaa liiketoimintaa ja työpaikkoja • Maaseutu mahdollistaa hyvän elämän • Maaseutualueilla on vetovoimaa- yrittäminen sekä työskentely maaseudulla on houkutteleva vaihtoehto 1. Monipuolistuvalla maaseudulla kehittyy kannattavaa liiketoimintaa ja työpaikkoja Maaseudun yritysten hyvän toimintaympäristön varmistaminen on keskeistä, jotta yritykset voivat toimia kannattavasti ja jatkuvasti toimintaansa kehittäen markkinakysyntää vastaavaksi. Lisäksi on tärkeää, että maaseudulle saadaan uutta kehittyvää yritystoimintaa, joka voi perustua esimerkiksi maaseudun tuotteiden ja palvelujen kehittämiseen sekä uusille markkina-alueille saattamiseen. Yrityksillä tulee olla hyvät mahdollisuudet toimia valtakunnallisesti ja kansainvälisesti, löytäen samalla myös parhaita käytäntöjä Suomen ulkopuolelta ja soveltaa niitä omalla alueellaan. Kannattavuuden merkitys yritystoiminnassa on myös keskeinen paitsi yritystoiminnan ylläpitämisen myös työllistävyyden jatkumon näkökulmasta. Yrittäjyyden tukeminen on tärkeää ja muuttuvassa toimintaympäristössä erityisesti liiketoimintaosaamisen rooli on keskeinen. Yrittäjien osaamisen kehittämistä on tärkeä tukea. Yritysten kehittämistoimiin myönnettävällä tuella helpotetaan erilaisissa tilanteissa olevien yritysten liiketoiminnan uudistumista ja innovaatioita, jotka edesauttavat uusien työpaikkojen syntymistä ja olemassa olevien työpaikkojen säilymistä ja sekä ehkäisevät osaamisen, pääoman ja tulovirtojen siirtymistä pois maaseutualueilta. Monimuotoinen elinkeinotoiminta, erilaiset ja erikokoiset yritykset pitävät maaseudun asuttuna ja elinvoimaisena. Maaseudulle tarvitaan erilaisia palveluja tarjoavia yrityksiä, erityisesti: matkailuun, luontopalveluihin, ympäristöä säästäviin palveluihin, bio- ja kiertotalouteen, sekä puuttuvien uudella tavalla toteutettujen sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottamiseen ja kehittämiseen. On tärkeää, että tuotteet ja palvelut ovat hyvin tuotteistettuja, jotta ne vastaavat asiakastarpeisiin ja ovat samalla houkuttavia laajemmallekin asiakaskunnalle. Yritysten tuotteiden ja palvelujen on oltava myös digitaalisesti hyvin löydettävissä ja saavutettavissa. Maa- ja metsätaloussektorilla kuten laajemminkin yritystoiminnassa tulee monipuolistaa tuotantoa ja lisätä esimerkiksi tuotteiden jatkojalostusta, digitaalisuutta ja tuotantoketjuja. Trendit vaikuttavat markkinakysyntään, kuluttajat odottavat myös nopeaa reagointia heidän tarpeisiinsa tuoden painetta siihen mitä yrityksissä tulisi tuottaa. Pienten maaseutuyritysten toimintaa tulee kehittää ja hakea osaamista yhteistyöhön, näin mahdollistetaan osallistuminen esimerkiksi suurhankkeisiin tai julkisiin hankintoihin. Alueen tuotannossa on erityistä maailmanmarkkinapotentiaalia, mm. luonnontuotteiden ja luonnon raaka-aineiden hyödyntämisessä. Suurten volyymien tavoittelemisen vaihtoehtona maaseudulla toimivat yritykset voivat erikoistua. Yritysten tuotteiden ja palvelujen kehitystyössä uusia mahdollisuuksia voi löytyä erilaisista yhteistyö- ja alihankintaverkostoista, sekä toimiala että aluerajat ylittävästä yhteistyöstä.

Maaseudun yritysten omistajanvaihdoksiin ja niihin liittyvään “omistaja - jatkaja” -kohtaanto-ongelmaan tulee hakea uusia ratkaisuja, jotta yritysten toiminta voisi jatkua joustavasti. Niin yritysten kuin niiden tuotannon ja tuotteiden kehittäminen on tärkeää, jotta riittävää uudistumista tapahtuu - pysytään kehityksessä mukana ja vastataan esimerkiksi vientihaasteisiin. Kaikilla toimijoilla on jatkossa entistä enemmän huomioitava ja kehitettävä omavaraisuuteen ja huoltovarmuuteemme liittyviä kysymyksiä sekä vihreän siirtymän mahdollisuuksia ja haasteita investoidessaan ja kehittäessään toimintojaan.
Yritysten toimintaympäristö on maakunnan eri maaseutualueilla erilainen. Kehittämisen toimenpiteet suunnataan erityisesti ydinmaaseudulle ja harvaan asutulle maaseudulle. Joissakin tilanteissa yritystoiminnan edellytykset vaativat uusia rakennusinvestointeja, mutta ensisijaisesti on selvitettävä olemassa olevan rakennuskannan jatkokäyttö.

2. Maaseutu mahdollistaa hyvän elämän

Pohjois-Pohjanmaan maaseudun tulee olla kaikille väestöryhmille viihtyisä paikka asua ja tehdä työtä. Maaseudulla hyvän elämän mahdollistavat arjen turvallisuus, ansaintamahdollisuudet, toimivat yhteydet, infrastruktuuri ja palvelut. Hyvät tietoliikenneyhteydet ovat tulevaisuudessa yhä enenevässä määrin edellytys kaikelle toiminnalle ml. työntekemiselle ja yrittäjyydelle maaseudulla. Maaseudun asukkaiden erilaisiin kriisitilanteisiin varautumisessa on parannettava valmiuksia mm. puhtaan veden ja energian turvaamisessa sekä tulvasuojelussa.
Suurena haasteena väestön ikääntyessä on myös toimijoiden ikääntyminen ja nuoremman väestön poismuutto. Aktiivisia tekijöitä tarvitaan paitsi hankkeiden toteutukseen, myös yhteiseen tekemiseen ja ideointiin. Haasteena tulee olemaan yhä enenevässä määrin olemaan myös työikäisen aktiiviväestön puute jopa kuntatasolla. Palvelujen tuottaminen, erityisesti hoivapuolella tulee olemaan suuri haaste maaseudulla asumisen mahdollistamiseksi. Työikäisen väestön puute vaikuttaa myös yritysten sijoittumiseen maaseutualueille.
Maaseudulla asumiseen ja palvelujen saatavuuteen tuleekin etsiä uudenlaisia älykkäitä ratkaisuja. Älykkäät ratkaisut on tehtävä usein eri alueille eritavoin – on etsittävä erilaisten maaseutualueiden ratkaisuja niiden omista vahvuuksista ja mahdollisuuksista. Digitalisuutta, uusia kumppanuuksia ja kokeiluja hyödyntäen voidaan toteuttaa ja kehittää aivan myös uusia alueille räätälöityjä yhteistyötapoja. Uudenlaisella palvelutuotannolla voi olla positiivisia vaikutuksia myös yritystoiminnan monipuolistumiselle (esimerkiksi erilaiset maaseutuasukkaiden arkea helpottavat palvelut).
Maaseutualueilla palveluiden toteuttamisessa kolmannen sektorin toimijoilla ja vapaaehtoisilla on merkittävä rooli. Maaseudun palveluiden toteutusta tulee kehittää yrittäjien tarjoamien palveluiden ohella myös yhteistyössä julkisen ja kolmannen sektorin kanssa. Palveluja kehitettäessä on tärkeää varmistaa niiden saavutettavuus eri väestöryhmille, hahmottaa palveluiden kysyntään vaikuttavat tekijät sekä palveluiden käytöstä tiedottaminen ja käyttöönoton osaaminen.

3. Maaseutualueilla on vetovoimaa- yrittäminen sekä työskentely maaseudulla on houkutteleva vaihtoehto

Maaseutualuiden vetovoimaa luovat luonnonvarat, monipuoliset asumisen ratkaisut, maaseutuympäristö ja sen tarjoamat vapaa-ajanvietto mahdollisuudet, riittävät palvelut, mahdollisuus tehdä työtä, kotiseuturakkaus, asukkaiden mahdollisuus osallistua

	alueensa kehittämiseen sekä alueen kulttuuri. Paikasta riippumattomat työpaikat ja etätyö luovat nyt uutta elinvoimaa maaseudulle. Työn murros ja maaseudun vetovoimatekijät voivat houkutella paluumuuttajia ja uusien yritysten perustajia sekä toivottavasti myös investointeja. On tärkeää lisätä maaseudun toimijoiden ja yrittäjien osaamista ja keinoja myös rekrytoida uusia tekijöitä alueille. Nuorten aikuisten maaseudulle muuttoa tai päätöstä jäädä kotiseudulleen voidaan tukea luomalla keinoja yhteistyön, näkyvyyden ja kohtaamisen paikkojen aikaansaamiseksi. Maaseutualueiden vetovoiman lisäämiseksi tarvitaan älykkäitä ratkaisuja ja erilaisia kokeiluja, joilla voidaan tunnistaa ja luoda puitteita uusien toiminta- ja ansaintatapojen löytämiseksi. Paikkariippumaton työskentely voi pidentää myös vapaa-ajan asukkaiden ja matkailijoiden viipymää alueella. Luontoympäristön, maaseutualuiden kulttuuriin ja vapaa-ajan palvelujen kehittämisessä ja investoinneissa tulee huomioida yhä paremmin eri käyttäjäryhmien tarpeet, elinkeinolähtöisyys, monikäyttöisyyden mahdollisuudet ja saavutettavuus sekä no harm done -periaate sekä saavutettavuus. Oulun kulttuuripääkaupunkihanke tullee osaltaan lisäämään maakunnan vetovoimaa ja sen tuomat mahdollisuudet tulee hyödyntää myös Pohjois-Pohjanmaan maaseutualueilla. Painopisteen rahoituksen suuntaaminen: • yritystoimintaa sekä kehittämistoimia, jotka liittyvät maaseudun palvelujen (kuten matkailun) tuotantoon tai tuotteiden (erityisesti maa- ja metsätalouden sekä luonnontuotealan toimintaketjut) jalostamiseen ja markkinoille saattamiseen. Rahoituksessa priorisoidaan mahdollinen monikäyttöisyys, uusiokäyttö sekä laaja tuensaajien joukko • investointeja ja kehittämistyötä omavaraisuuden, huoltovarmuuden ja vihreän siirtymän edistämiseksi • kannattavaa, maaseutua työllistävää ja kestävää yritystoiminnan kasvua sekä kehittymistä etenkin vientipotentiaalia hyödyntäen • uusien yritysten perustamista; omistajanvaihdoksiin ym. muutostilanteisiin liittyviä toimia • digitaalisia yhteyksiä ja niihin liittyvien palvelujen kehittymistä sekä innovaatioiden syntyä palvelujen järjestämiseksi aloille, jotka tukevat maaseudulla viihtymistä (pito- ja vetovoimaa). • isoja/seutukuntatasoa laajempia tai maaseudun kehittämisen kannalta erityisen merkittäviä yleishyödyllisiä investointeja, priorisoiden elinkeinolähtöisyys ja monikäyttöisyys • maaseutualueiden omista vahvuuksista ja mahdollisuuksista lähtevää ratkaisukeskeistä kehittämistä, jossa hyödynnetään uusinta osaamista ja uusia kumppanuuksia
KAI	Kainuun alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman 2023–2027 keskeisiä päämääriä ovat elinvoimainen ja entistä monipuolisempi maatalous, metsien monipuolinen hyödyntäminen, elinkeinorakenteen monipuolistaminen, maaseudun elinolosuhteiden kehittäminen sekä ilmasto- ja ympäristöasioiden kehittäminen. Kainuun maaseudulla on tarpeen tukea kaikenlaista kilpailutilannetta vääristämätöntä yritystoimintaa, joka tuo uutta toimeentuloa ja työpaikkoja alueelle. Välineinä ovat yritys- ja hanketuet. Kainuussa koronan vaikutukset yritystoimintaan jäivät varsin pieniksi ja niistä on jo toivuttu. Ukrainan sodan ja siihen liittyvien pakotteiden vaikutukset sen sijaan tuntuvat ja asettavat suuria haasteita tulevaisuuden näkymille. Vuoden 2022 loppupuolella yrityshankkeiden kysyntä on ollut varsin hiljaista. Aktivointia on syytä jatkaa. Matkailussa ja luonnonmarjojen jalostuksessa oli merkittävästi hankkeita menneellä rahoituskaudella, niin lienee myös jatkossa. Energiahankkeet kiinnostanevat jatkossa energian hintojen kallistumisen vuoksi. Yritystukia priorisoidaan jatkossakin rahoituksen

	vaikuttavuuden parantamiseksi. Hyvää yhteistyötä yritys- ja kehittämishankerahoituksessa jatketaan muiden rahoittajien kanssa mm. MYR:n sihteeristön kokouksissa, joissa esitellään/käsitellään kaikki maaseutu- ja rakennerahastohankkeet. Elinkeinoja kehittäviä kehittämishankkeita rahoitetaan kysynnän ja mahdollisuuksien mukaan sekä yksin että ylimaakunnallisesti. Toimijoita aktivoidaan hakemaan tukia ja tuet suunnataan vaikutuksiltaan parhaisiin hankkeisiin valintakriteerejä noudattaen. Maaseudun asukkaiden hyvinvointia parannetaan tukemalla vaikuttavimpia pieniä infrahankkeita kysynnän mukaan (vesi- ja viemärihankkeet, reitit, laajakaistat). Hyvää ja vakiintunutta yhteistyötä Y-vastuualueen kanssa jatketaan vesi- ja viemäri- ja reittihankkeiden valmistelussa ja hankkeiden toteutuksen ohjauksessa. Pääpaino ihmisten hyvinvointia lisäävissä kylähankkeissa on tehdyn työnjaon mukaisesti alueen LEADER-ryhmillä. ELY-keskus keskittyy isompiin infrahankkeisiin. Jatkamme hyvää yhteistyötä Leader -ryhmiemme kanssa ja heidän kanssa on yhteistuumin tehty työnjakoa sekä yritys- että hankerahoituksen päällekkäisyyksien välttämiseksi. Päällekkäisyys vähenee jo säädösmuutosten kauttakin, kun uuden yritystoiminnan aloittamisvaihe siirtyy pääosin Leadereille.
LAP	1. Lisätään maaseudun yritysten kilpailukykyä toimintaa uudistavin investoinnein. 2. Kehitetään yritysten palveluita kysyntälähtöisesti hyödyntäen mm. palvelumuotoilua, rakennetaan palveluita jo toimivan ja rakennetun infran (mm. reististöt) ympärille (kehittämistuki, kehittämishankkeet). 3. Tuetaan uutta, innovatiivista yritystoimintaa käynnistämistuella. 4. Osallistutaan aktiivisesti lappilaisen yrityspalveluverkoston toimintaan ja viestitään verkoston jäsenille maaseudun yritysten rahoitusmahdollisuuksista. 5. Parannetaan maaseutuympäristöjä aktivoimalla kyliä ympäristönhoitoon ja edistämällä ympäristönhoitoon liittyvää yrittäjyyttä. Jaetaan myös tietoa muiden rahastojen ympäristönhoidon rahoitusmahdollisuuksista (HELMI; JTF). 6. Käynnistetään Leader-ryhmien kanssa koko Lappia koskevia laajoja hankkeita, joihin valitaan hallinnoijaksi joku Leader-ryhmistä (teemat Maaseudun ympäristötyö, Laajakaistojen aktivointityö sekä Nuoret ja kansainvälisyys) 7. Jatketaan hyvää ja tiivistä yhteistyötä Leader-ryhmien kanssa yhteistyöasiakirjan mukaisesti: kehitetään yhteisiä prosesseja ja ratkaistaan ongelmia, jaetaan tietoa kaikille ryhmille ja erityisesti viestinnässä pyritään saamaan yhdensuuntaista viestiä kentälle

	4. Uudistuva ja kestävä luonnonvaratalous lisää hyvinvointia ja korvaa uusiutumattomien raaka-aineiden ja energian käyttöä.
ELY	**ELY-keskuksen sanallinen, tiivis kuvaus toimenpiteistä**
UUD	Ympäristö- ja ilmastotavoitteiden painoarvo kasvaa maaseutuohjelman toteuttamisessa ja teemat näkyvät kaikessa toiminnassa. Ilmastotavoitteet ja hiilineutraalius huomioidaan kaikessa toiminnassa ja tavoitteiden eteen tehdään aktiivisia toimia. Keskiössä ovat investoinnit uusiutuvaan energiaan, maan hiilensidonta, puun käytön edistäminen, toimijoiden yhteistyö ja ilmastotietoisuuden lisääminen. Ilmastoon liittyvää verkostoitumista ja yhteistyötä tehdään kaikilla tasoilla; ELY-keskuksen sisällä vastuualueiden välisessä “ilmastotiimissä”, sidosryhmien kesken esim. Uudenmaan ilmastoyhteistyöryhmässä ja toimijoiden välillä esim. Uudenmaan ELY:n koollekutsumassa Uudenmaan maaseudun kestävän kehityksen verkostossa. Etevästi ELYssä - ympäristöohjelma 2021–2022 päätavoitteena oli pienentää Uudenmaan ELYn oman toiminnan hiilijalanjälkeä. Tähän on pyritty mm. parantamalla energia- ja materiaalitehokkuutta sekä ympäristövastuullisuutta ja edistämällä kestävää liikkumista. Ohjelman hyväksi havaittuja keinoja tavoitteiden saavuttamiseksi tullaan jatkamaan myös vuonna 2023. Yhteistyön avulla pyritään jakamaan tietoja ja hyviä käytäntöjä. Tavoitteena on erityisesti niistä maatalouden ympäristö- ja ilmastotoimenpiteistä viestiminen, jotka vähentävät maatalouden kasvihuonekaasupäästöjä, edistävät kiertotaloutta sekä hiilinielujen ja -varastojen ylläpitämistä ja vahvistamista. Avainasemassa ovat erityisesti alueelle tyypillisille kivennäismaille soveltuvat vaikuttavat toimenpiteet. Pääpaino ilmastonmuutoksen hillintäkeinoissa maatiloilla on maaperään ja lantaan liittyvillä toimilla. Uusi ohjelmakausi jalkauttaa tilatasolla välineitä ympäristö- ja ilmastotoimenpiteiden lisäämiseen esim. tilakohtaisessa toimenpiteessä viljavuustutkimuksen lisänä on hiilen määritys liitetty toimenpiteeseen ja lannan kierrätystä tuetaan lohkokohtaisella vapaaehtoisella toimenpiteellä. Tuensaajan on myös laadittava tilakohtainen ympäristö-ilmastosuunnitelma. Ympäristö-ilmastosuunnitelman tarkoituksena on tunnistaa, millaisia konkreettisia ympäristöhaasteita ja kehittämismahdollisuuksia tuensaajan tilalla on liittyen maatalouden vesiensuojeluun, maaperän kasvukunnon parantamiseen, ilmastonmuutoksen hillintään, ilmastonmuutokseen sopeutumiseen, ilmansuojeluun, energiaan ja maatalousluonnon monimuotoisuuden ylläpitämiseen ja edistämiseen sekä myös kartoittaa, mitkä haasteet ja mahdollisuudet ovat tuensaajan keskeisimmät mielenkiinnon kohteet Maataloudessa on tuettava keinoja, joilla saavutetaan monihyötyisyyttä: hillitään ilmastonmuutosta, lisätään luonnon monimuotoisuutta ja parannetaan Itämeren tilaa sekä maatalouden toimintaedellytyksiä. Hiiliviljelyn hyvien käytäntöjen edistäminen maatiloilla on tavoitteissa tärkeä painopiste. Maatalouden harjoittajia kannustetaan ottamaan käyttöön hiilivarastoja ylläpitäviä viljelymenetelmiä ja hiiltä sitovia viljelykiertoja esimerkiksi siirtymällä suosimaan viljelyssä monivuotisia nurmia yksivuotisten viljelykasvien sijaan. Tätä ohjataan myös CAP-ohjelman viljelykiertovaatimuksella. Keskeisiä toimenpiteitä tavoitteiden

	toteuttamisessa ovat maaseutuohjelman ympäristökorvausjärjestelmään sisältyvät tilakohtaiset toimenpiteet, jotka ovat kaikille pakollisia ja valinnaiset lohkokohtaiset toimenpiteet, kuten kerääjäkasvien viljely, peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys, monivuotiset ympäristönhoitonurmet ja maanparannus- ja saneerauskasvit. Kiertotaloutta pyritään myös edistämään valinnaisella lohkotoimenpiteellä. Lisäksi ympäristösopimusten puolella olisi tärkeää saada lisättyä kosteikkojen perustamista ja hoitoa ja saavuttaa luonnonmukaisen tuotannon toimenpiteelle asetettu laajuustavoite. Kun tehdään viljelijöille suunnattua ajankohtaista ilmasto- ja ympäristöviestintää, niin hyödynnetään alueellista sidosryhmäyhteistyötä, osaamisverkostoja, kehittämishankkeita ja markkinoidaan Neuvo2030 -järjestelmää. Neuvonnalla on jatkossa merkittävä rooli tiedonjakamisen lisäksi myös viljelijöiden asenteiden muokkauksessa, sekä tilakohtaisten viljelysuunnittelun ohjaamisessa. Eri toimijoiden yhteistyö ja aktiivinen vuorovaikutus on maatalouden ilmastotyössä vaikuttavuuden aikaansaamiseksi erityisen tärkeää. Kaikkia rahoitusvälineitä ilmasto- ja ympäristötoimien edistämiseksi pyritään hyödyntämään täysimääräisesti. Älykkäät kylät toimenpiteen kautta on tavoitteena käynnistää isompia toimenpideohjelmia ilmasto- ja ympäristötavoitteiden edistämiseksi laajassa yhteistyössä koko alueella. Toimenpiteen kautta toivotaan aktivoivan paljon myös paikallisia ilmasto- ja ympäristötoimia. Rahoitettavien ilmastotoimenpiteiden tarkoituksenmukaisuuden arvioimiseksi ELY on palkannut ylitarkastajan, jonka tehtävään on sisällytetty hiilijalanjäljen ja ilmastovaikutusten arviointi.
VAR	Lisätään viljelijöiden tietoutta maaperän hoidosta ja viljelyn tuottavuuden parantamisesta ekologisesti kestävällä tavalla. Kannustetaan ja edistetään luomutuotantoa ja erikoiskasvien viljelyä luomun ja kasvisruoan kysynnän kasvun jatkuessa. Edistetään maanviljelystekniikoita. mm. maanmuokkauksen vähentäminen, typensitojakasvien viljely ja jatkuva kasvipeitteisyys. Kotieläintaloudessa edistetään turvallista, tautivapaata ja vastuullista tuotantoa. Viljelijätukien ympäristövaatimuksiin ja ympäristösopimuksiin liittyvät koulutus-, neuvonta-, hallinto- ja valvontatehtävät toimivat jo itsessään osana kestävää kehitystä ja ympäristön tilan parantamista. Osallistutaan aktiivisesti muihin maatalouden ympäristöasioita edistäviin tehtäväkokonaisuuksiin, esim. Kipsi-hanke, Helmi-hanke, joutoalueiden metsitystuki, Varsinais-Suomen ilmastotiekartta jne. Panostuksilla ympäristösopimuksiin ja (laiduntavien eläinten) kotieläintalouteen edistetään samalla myös luonnon monimuotoisuuteen, maisemaan ja vesiensuojeluun liittyviä tavoitteita. Maatilojen investoinnit uusiutuvaan energiaan niin lämmön- kuin sähköntuotannossa tulevat jatkossakin olemaan keskeisiä rakennetuen kohteita. Odotamme biokaasuinvestointien taloudellisten edellytysten paranevan kohonneiden energiakustannusten myötä.

	Panostukset kiertotalouden edistämiseksi ovat nykyisessä toimintaympäristössä ovat hyvin tärkeitä mm. kestävien elinkeinojen, kannattavuuden ja laajemminkin huoltovarmuudenkin näkökulmista katsottuna.
SAT	Satakunta toimii edelläkävijänä bio- ja kiertotaloudessa sekä vihreään talouteen ja siirtymään perustuvien ratkaisujen kehittämisessä. Maaseudun tuottamia uusiutuvia luonnonvaroja hyödynnetään ravinnon, energian, tuotteiden, palvelujen ja aineettomien ekosysteemipalvelujen tuottamiseen kestävästi ja resurssiviisaasti. Ilmasto- ja ympäristötoimien sekä kiertotalouden kehittäminen liittyy kiinteästi kaikkeen toimintaan toimialasta riippumatta. Monipuolinen yritysten toimialarakenne, maataloustuotanto sekä metsätalous luovat erittäin hyvän kasvualustan Satakunnan maaseutuyritysten bio- ja kiertotalouteen perustuvan liiketoiminnan kehittymiselle ja uuden elinkeinotoiminnan syntymiselle. Kiertotalouden edistäminen on keskeisessä roolissa myös Suomen huoltovarmuuden ja omavaraisuuden kehittämisessä. Kehittämishankkeilla edistetään mm. kiertotalouden mahdollisuuksien hyödyntämistä maaseutuyrityksissä sekä puurakentamista Lounais-Suomen alueella. Lisäksi pyritään etsimään energiaälykkäitä toimintamalleja ja levittämään niitä tiedotuksen kautta maatiloille ja muihin maaseutuyrityksiin.
HÄM	Kehittämishankkeilla pyritään uusiutuvan energian tuotannon ja käytön edistämiseen. Energiayrittäjyyteen kehitetään uusia malleja, jotka luovat uudentyyppistä yritystoimintaa. Yhteistyöhankkeilla haetaan uutta näkökulmaa kestävän luonnonvaratalouden kehittämiseen Hämeessä. Kiertotalouteen liittyviä ratkaisuja edistetään eri rahoitusvälinein. Hanketoiminnassa edistetään mm. biomassoihin perustuvan uuden elinkeinotoiminnan käynnistämistä. Hämeen ELY-keskuksessa on perustettu elinvoimatiimi, joka vahvistaa poikkihallinnollista yhteistyötä ja joka on avoin kaikille HÄMELYn työntekijöille. Tässä yhteydessä luodaan nykyistä parempaa kokonaiskäsitystä alueen tilasta ja tunnistetaan näiden pohjalta oman toiminnan kehittämistarpeita ja –mahdollisuuksia. Samalla kehittämistoimet sidotaan organisaation yksiköiden perustehtäviin aidon lisäarvon saavuttamiseksi myös esimerkiksi maaseudun kehittämistehtävien kohderyhmissä. Tulevan kauden alueellisessa maaseutusuunnitelmassa yhtenä neljästä päätavoitteesta on, että luonnonvarojen kestävä käyttö turvaa alueen hyvinvoinnin ja elinvoimaisuuden. Pyritään rahoittamaan hankkeita, jotka mm. edistävät luonnonvarojen kestävän käytön älykkäitä ratkaisuja, luovat biokiertotalouteen uutta liiketoimintaa sekä lisäävät hiilensidontaa maa- ja metsätaloudessa. Vihreää siirtymää ja energiamurrosta tuetaan laajasti ohjelman eri tukivälinein. Valmistaudutaan uuteen ohjelmakauteen lisäämällä viestintää uuden ohjelmakauden toimeenpanosta.
PIR	Pirkanmaan ELY-keskus edistää, varmistaa ja toteuttaa: - Huoltovarmuuden turvaamista, hyvinvoinnin lisäämistä ja uusiutumattomien raaka-aineiden korvaamista ja energian käyttöä kestävän luonnonvaratalouden mukaisesti panostamalla kestävien ratkaisujen kehittämiseen mm. metsätaloudessa, bio- ja

	kiertotaloudessa ja luonnon monimuotoisuudessa. Toimenpiteet: uusien energiamuotojen ja teknologioiden käyttöönottaminen, liikkumisen resurssien jakaminen, sen palveluratkaisut ja -teknologiat, kierrätystä, huoltoa ja kunnossapitoa edistävät sekä tehokkuutta lisäävät teknologiat ja palvelut, ravinteiden talteenotto ja kierrätys sekä uudet ratkaisut, resurssi- ja sivuvirtoja yhdistävät ja jalostavat palvelut, energiatehokkuus, rakennus- ja purkujätteen kierrätys ja uudelleenkäyttö, aktivointi-, koulutus-, yhteistyö- ja yritysryhmähankkeet, yritysten investoinnit, käynnistys- ja kehittämistuet. - Luonnon aineettomien hyödykkeiden ja hyvinvointipalveluiden käytön lisääntymistä panostamalla lähi- ja luontomatkailun kehittämiseen osana kestävää kuluttamista ja uudenlaisen arvonluonnin mahdollisuuksia maaseudun yrityksille. Toimenpiteet: lähi- ja luontomatkailupalveluiden tuotteistaminen, matkailukohteiden ja yritysten saavutettavuuden parantaminen ja toimijoiden yhteistyön lisääminen.
KAS	Luonnon biodiversiteettiä, perinnebiotooppien ennallistamista sekä ympäristön ja vesistöjen hoitoa ja kunnostusta edistetään eri tahojen yhteistyönä rahoituksen ja viestinnän keinoin. Luonto-, liikunta- ja kulttuurimatkailua kehitetään rahoittamalla monikäyttöisten palvelurakenteiden kehittymistä, reitistöjä sekä yksittäisiä kohteita (esim. Hiitolanjoki, Saimaa Geopark, Saimaa, Imatran Erämuseo ja Repovesi). Vihreää siirtymää koskevia kohdennettuja teemahakuja valmistellaan ohjelmakauden alussa. Toimenpiteissä kehitetään materiaalien uudelleen käyttöä, materiaalitehokkuutta ja resurssiviisautta. Ratkaisuja suunnataan ja pilotoidaan sekä asukkaille että yrityksille. Erilaisten toimialarajapintojen ylittämisen lisäksi tarvitaan tuotekehitystaitoa ja tutkimustietoa sekä uusien menetelmien ja teknologioiden hyödyntämistä. Ympäristötietoisuutta vahvistamalla sekä kokeiluilla luodaan uusia toimintatapoja. Metsäteollisuuden ja ruokajärjestelmän yritykset ovat keskeisessä roolissa kehittämässä ekologisia tuotantomalleja ja vähähiilistä tulevaisuutta. Kierto- ja biotalouden vahvistuminen mahdollistaa uudenlaista liiketoimintaa, maaseudun talouksien monipuolistumista ja älykästä erikoistumista. Tarvetta on myös uudenlaisille hallintamalleille sekä julkisten hankintojen ja markkinavuoropuhelun syventämiselle. Uusiutuvan energian, energiatehokkuuden ja resurssiviisaiden ratkaisujen käyttöä tuetaan. Biotalouden kehittämisessä hyödynnetään alueen vahvaa tutkimusta. Yrittäjien ja muiden toimijoiden bio- ja kiertotalouden osaamista vahvistetaan. Ympäristönäkökulma on osa yrittäjille (ml. alkutuotanto ja metsätilat) suunnattua tiedotusta ja koulutusta. Edistetään teollisuuden sivuvirtojen hyödyntämistä peltoviljelyssä (mm. maanparannuskuidut ja kierrätyslannoitteet). Toimialojen välistä yhteistyötä edistetään resurssiviisaiden kiertojen aikaansaamiseksi. Edistetään molempien maakuntien (Etelä-Karjala ja Kymenlaakso) hiilineutraali maakunta -toimintaa. Ilmastomuutoksen hillintään, siihen sopeutumiseen sekä luonnonvarojen kestävään käyttöön liittyviä kehittämistoimia rahoitetaan. Maatalouden ja maaseudun vesiensuojelu- ja muita ympäristötavoitteita edistetään myös "Järvi-Suomen" ELY-keskusten (KAS, ESA, PKA, PSA ja KES) yhteisen Järvi-Suomen maaseudun ympäristö- ja ilmasto-ohjelmantoimeenpanon kautta. Eri teemoihin (biotalous, hiilineutraalius, kiertotalous, vesiensuojelu) voidaan esim. rahoittaa koko tai osaa em. ohjelma-aluetta koskevia

	ylialueellisia kehittämishankkeita. Ohjelman puitteissa lisätään myös ELY-keskusten asiantuntijoiden verkostoitumista sekä viestinnän yhteistyötä.
ESA	Etelä-Savon ELY-keskus maaseutuohjelmansa mukaisesti tukee ja aktivoi uudistuvien energiamuotojen tuotantoa ja käyttöä rahoittamalla maatilojen, muiden yritysten ja teeman mukaisten kehittämishankkeiden rahoitusta. Rahoituksella osallistutaan myös alueiden välisiin energia-, kiertotalous sekä uusiutuvien raaka-aineiden käyttöä lisäävien hankkeiden toteutukseen. Otsikon teemat ovat myös JÄSMY-yhteistyön keskeisintä sisältöä. ELY-keskus myös aktivoi viestinnän ja yhteistyön avulla hanketoimintaa, jolla kehitetään asukkaiden ja monipaikkaisten asukkaiden palveluja kestävämmiksi. Myös monipaikkaisten asukkaiden energiaratkaisuihin vaikuttavia toimia pyritään aktivoimaan. Älykkäät kylät aloitteen mukaiset toimenpiteet osaltaan voivat olla merkittävä osa energian ja luonnonvarojen vastuullisen käytön kehittämisessä. Mahdollistamalla digitaalisten palvelujen ja yritystoiminnan kehittämistä voidaan saada merkittäviäkin vaikutuksia energian ja materiaalien käytössä Yritysrahoituksessa vastuullisuus ja kestävyys ovat merkittävissä rooleissa. Investointitukia kohdennetaan investointihankkeisiin, joilla on myös kestävää luonnonvarataloutta edistäviä vaikutuksia. Vastuullisuus kaikissa ulottuvuuksissaan otetaan huomioon hankkeiden ja investointitukien valinnassa valintakriteereiden mukaisesti. ELY-keskus hanketoiminnan rahoituksella tukee uusiutuvan energian käyttöä edistäviä hankkeita. Maatilojen ja yritysten investoinneissa uusiutuvaa energiaa tuottavien hankkeiden tukeminen on merkittävää. Kuluvana vuonna mm. maatilojen aurinkoenergiahankkeet ovat olleet lukumäärältään eniten rahoitettu investointitoimenpide. Biokaasutuotannon kehittämistä tuetaan JÄSMY-teemojen mukaisesti ja alueiden välisinä hankkeina sekä yritysten omina hankkeina. Biokaasutuotannon investointihankkeiden valmistelu tosin kestää melko pitkään ja mahdollisen toteutusajankohdan arviointi on vaikeaa.
POS	Pohjois-Savon alueellisen suunnitelman toinen painopiste, ympäristö ja ilmasto, vastaa hyvin ylläolevaan tavoitteeseen. Painopisteessä tuotetaan ratkaisuja ilmastonmuutoksen hillintään ja torjuntaan mm. metsätalouden, ympäristönhoidon sekä bio- ja kiertotalouden toimenpiteillä. Tavoitteena on, että hiilensidonta lisääntyy maa- ja metsätaloudessa ja hiiltä varastoituu pitkäaikaisesti esimerkiksi puurakentamiseen. Peltomaiden multavuus lisääntyy ja eroosio vähenee. Maa- ja metsätaloudesta peräisin oleva vesistökuormitus pienenee. Luonnon monimuotoisuudelle arvokkaat perinnebiotoopit ja kulttuurimaisemat säilyvät. Ilmasto- ja ympäristötavoitteet on liitetty osaksi elinkeinojen kehittämistä taloudellinen ja sosiaalinen kestävyys huomioiden. Toimenpiteitä tavoitteeseen pääsemiseksi ovat mm. • Uusiutuvan energian tuotannolla ja käytöllä sekä energiatehokkaiden ratkaisujen käyttöönotolla. • Lannan ympäristöystävällisellä prosessoinnilla ja biokaasutuotannolla. • Ravinteiden kierrätyksellä. • Sitomalla hiiltä maaperään ja biomassoihin ja ylläpitämällä hiilivarastoja. • Korvaamalla uusiutumattomia raaka-aineita uusiutuvilla. • Edistämällä materiaalivirtojen kierrätykseen liittyviä ratkaisuja. • Tukemalla ruokajärjestelmän yhteistyöketjuja ja agroekologisia

	symbiooseja usean maatilan tai muun toimijan yhteistyöverkostoina. • Edistämällä ilmastokestävää metsäbiotaloutta ja laadukkaan metsänviljelyketjun kehittämistä ja metsien monikäyttöä. • Edistämällä vesistöjen tilan parantamista ja hyvänä säilymistä. • Tukemalla puun kestävää käyttöä, uusia käyttökohteita ja puurakentamista, puutuotteiden tuotantoketjujen syntymistä. • Ekosysteemipalvelujen kehittämisellä. • Luonnon monimuotoisuuden säilyttämisellä ja parantamisella. • Ilmastonmuutokseen sopeutumisella ja varautumisella. Alueelle laadittu Järvi-Suomen maaseudun ympäristö- ja ilmasto-ohjelma edistää ympäristö- ja ilmastopainopisteen tavoitteiden toteutumista. Ohjelman toteuttamista jatketaan alueiden välisellä yhteistyöllä mm. seminaarien, tiedotuksen ja teemahakujen avulla.
POK	• Edistetään fossiilisen energian käytön korvaamista rahoittamalla kehittämishankkeita ja yritysinvestointeja, joissa kehitetään uutta energiateknologiaa sekä uusiutuvan energian tuotantoa ja käyttöä (mm. biokaasu, aurinkosähkö, geoterminen energia) huomioiden muut luonnonvarojen käyttötarpeet kuten elintarviketuotanto (ennakoidaan mahdollista kilpailua vaihtoehtoisesta pellon käytöstä energian vs. ruuan tuotantoon). • Varmistetaan kestävään maataloustuotantoon tarvittavan peltoalan pysyminen aktiivituotannossa. • Tuetaan yritysten ja maatilojen tuotantotoiminnassa tarvittava energian käytön lisäämistä (sähkö ja biopolttoaineet) tavoitteena energiaomavaraisuuden ja huoltovarmuuden kehittäminen. • Edistetään metsien kestävää käyttöä, puurakentamista sekä puuraaka-aineesta kehitettävien uusien tuotteiden syntymistä edistäviä hankkeita. • Tunnistetaan luonnontuotteiden, luonnonmukaisesti tuotettujen elintarvikkeiden ja luontomatkailun mahdollisuudet maakunnallisena voimavarana sekä tuetaan näiden alojen kestävää kasvua. • Parannetaan kiertotalouden ja resurssien käytön tehokkuutta maaseutuohjelmasta rahoitettavilla hankkeilla ja kokeiluilla sekä edistetään kehittämistoiminnan vaikuttavuutta yhteensovittamalla kumppanuusverkostojen ja rahoitusohjelmien resursseja yhteisten tavoitteiden mukaisiin hankekokonaisuuksiin. • Edistetään hyvien viljelymenetelmien käyttöä, hiilen sidontaa ja maatalousluonnon monimuotoisuuden säilyttämistä sekä maatalouden vesiensuojelua ympäristösopimusten ja kehittämishankkeiden avulla. • Viljelykäytöstä poistuneiden peltojen ja muiden vajaatuottoisten alueiden parempi hyödyntäminen ympäristö- ja ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi (mm. pölyttäjähyönteiset ja energian tuotanto).
KES	Edistetään uusien energiateknologioiden kehittämistä sekä uusiutuvan energian tuotantoa (mm. biokaasu) ja käyttöä rahoittamalla hankkeita ja yrityksiä. Tuetaan metsien kestävää käyttöä, puurakentamista ja puuraaka-aineesta kehitettävien uusien tuotteiden syntymistä edistäviä hankkeita. Kestävä elinvoima -tiimin perustaman puurakentamisen teemaryhmän kanssa tehdään yhteistyötä. Edistetään hyvien viljelymenetelmien käyttöä sekä maatalouden vesiensuojelua mm. ympäristösopimusten avulla (huomioidaan myös vesienhoidon toimenpideohjelmien tavoitteet ja toimenpiteet). Maatalousluonnon monimuotoisuus- ja maisemanhoitosopimuksilla sekä kosteikkojen hoitosopimuksilla pyritään myös tukemaan tilan muuta yritystoimintaa ja kannustetaan maatiloja ja yrityksiä hyödyntämään kulttuuriympäristöä ja maisemaa liiketoiminnassa. Kiertotalouden ja resurssien käytön tehokkuutta parannetaan mm. CAP-suunnitelmasta rahoitettavilla hankkeilla ja kokeiluilla.

	Järvi-Suomen maaseudun ympäristö- ja ilmasto-ohjelman (JÄSMY) tavoitteisiin (Järvi-Suomen vesistöjen tila säilyy vähintään hyvänä tai paranee vähintään hyvälle tasolle, Järvi-Suomesta tulee hiilineutraali, Järvi-Suomen luonnon monimuotoisuus säilyy tai lisääntyy ja vastuullinen ja kannattava liiketoiminta sekä kestävä asuminen lisääntyvät) pyritään toimenpiteillä, joista pääosa on tarkoitus toteuttaa CAP-suunnitelman ja sen alueellisten maaseudun kehittämissuunnitelmien rahoituksella. Toimenpiteisiin on kirjattu mm. hajautetun ja uusiutuvan energian tuotannon ja hyödyntämisen edistäminen sekä ympäristöystävällisen liiketoiminnan kehittäminen. JÄSMYllä on teknisellä avulla palkattu koordinaattori, joka edistää ohjelman toimeenpanoa yhteistyössä alueiden toimijoiden kanssa.
EPO	METSÄTALOUDEN EDISTÄMINEN Edistetään kestävää metsätaloutta ja metsätalouden yrittäjyyttä; toimenpiteet kohdistuvat metsätalouden toimenpiteiden aktivointiin ja osaamisen vahvistamiseen, sukupolvenvaihdosten edistämiseen (metsänomistajien korkea keski-ikä), metsien omistajuuteen, yhteismetsien perustamiseen ja laajentamiseen sekä metsäpalveluyrittäjyyteen. Edistetään suometsiä omistavien metsänomistajien tietoja, taitoja ja päätöksentekokykyä suometsiensä käytössä. Yksityisteiden tiekuntien (mm. metsätiet) hallintoelimille ja osakkaille järjestetään tiedotustilaisuuksia yksityistielain sisällöstä ja vaatimuksista sekä kehitetään tieisännöintipalveluja. CAP27 -kauden käynnistäminen, suunnitellaan mahdollisia toimenpiteitä mm. seuraaviin asiakokonaisuuksiin: -uusien osaamistarpeiden tunnistaminen maa- ja metsätaloudessa -ilmaston ääriolosuhteisiin ja tuhoihin varautuminen maa- ja metsätaloudessa, luonnontuhojen integroitu torjunta, huoltovarmuus -uudistuva metsänhoito, suometsien uudistaminen sekä puustojen hiilinielujen kasvattaminen ILMASTONMUUTOS, MONIMUOTOINEN LUONTO JA PUHDAS YMPÄRISTÖ SEKÄ VESIEN HOITO VÄHÄHIILISET ENERGIARATKAISUT JA UUSIUTUVA ENERGIA Kehittämishanketoiminta CAP27 kauden toimenpiteitä suunnitellaan ja käynnistetään. Huomioidaan luonnonvarojen kestävä käyttö, ympäristövastuullisuus, ilmastonmuutoksen hillintä ja ilmastonmuutokseen sopeutuminen: -ilmastonmuutokseen reagointi ja ennakointi, monimuotoinen luonto ja puhdas ympäristö -energia- ja resurssitehokkuuden uudet ratkaisut, vähähiiliset energiaratkaisut, uusiutuva energia -lyhyiden jakeluketjujen, kumppanuusmaatalouden ja ekosysteemipalvelujen kehittäminen -toimintamallien kehittäminen hiilen sidontaan Maatalouden energiainvestoinnit Maatalouteen kohdistetaan enemmän vaatimuksia, kuin mitä siihen annetaan ratkaisuja. Maatilojen tuottama uusiutuva energia tulisi mahdollistaa ansaintalogiikan maatilojen kannattavuuden parantamiseen. Investointituilla on merkittävä vaikutus uusiutuvan energian tukemisessa. Biokaasu-, aurinko- ja maalämpö sekä biopolttoaine-energiaratkaisut korvaavat uusiutumattomien raaka-aineiden energiakäyttöä. Energian hinnan nousu/kriisi on lisännyt kiinnostusta energiainvestointeihin.

Yritystuet
Investoinneilla edistetään uusiutuvan energian tuotantoa ja käyttöä sekä kestävästi tuotettuun energiaan siirtymistä. Biokaasun tuotantoa ja jakelua tuetaan investoinneilla, jotka mahdollistavat maaseutuyritysten uusien biokaasulaitosinvestointien käynnistymisen ja toteutumisen.

Pyritään vahvistamaan maaseutualueiden energiaomavaraisuutta ja samalla vähentämään riippuvuutta fossiilisista energialähteistä.

RAVINTEIDEN KIERRÄTYKSEN KOKEILUOHJELMA, RAHOITUSKOKONAISUUS

MMM:n rahoittama ja Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksen koordinoima valtakunnallinen Ravinteiden kierrätyksen kokeiluohjelma 2020–2022 on kirjattu Sanna Marinin hallitusohjelmaan osana biotalouden ja kiertotalouden edistämistoimia. Venäjän hyökkäyssodasta johtuva muuttunut maailmantilanne ja huoli kansallisen huoltovarmuuden riittävyydestä ovat vauhdittaneet kiinnostusta ravinteiden kierrättämiseen. Energian hintojen nousu ja Venäjän tuontirajoitukset ovat nostaneet mineraalilannoitteiden hintaa, mikä pakottaa etsimään niille korvaavia vaihtoehtoja. Alun perin kolmevuotiseksi tarkoitettu rahoitusohjelma sai kesällä 2022 valtion huoltovarmuuspaketista lisämäärärahaa vuosille 2022 ja 2023, joten toiminta jatkuu vuoden 2023 loppuun. Kokeiluohjelma kohdentaa jatkossa tiedotusta entistä enemmän suoraan yrityksille, jotta hyvät ideat saadaan jalostumaan aikanaan valmiiksi, myytäviksi ravinnetuotteiksi.

Ohjelmasta myönnetään tukea tutkimus-, tuotekehitys- ja investointihankkeisiin, joilla edistetään ravinteiden kierrätystä maatalouden hyväksi. Tukea voidaan myöntää toimenpiteisiin, jotka liittyvät biomassojen prosessointiin, kierrätyslannoitevalmisteiden tuotantoon ja tuotekehitykseen, ravinteiden kierrätyksen logistiikkaan ja palveluratkaisujen kehittämiseen tai biomassista peräisin olevien tuotteiden jalostusasteen nostamiseen. Tuki on suunnattu pääasiassa pk-yrityksille sekä tietyin edellytyksin myös julkis- ja yksityisoikeudellisille yhteisöille ja suurille yrityksille. Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiohankkeisiin on vuosina 2020–2022 myönnetty varoja n. 8,7 milj. euroa.

Tuotannollisen toiminnan käynnistämiseen liittyviin rakennus- ja laiteinvestointeihin on myönnetty erillinen määräraha 14,4 milj. euroa vuosille 2020–2022. Nämä määrärahat ovat käytettävissä pk-yritysten investointien tukemiseen, joiden tarkoituksena on käsitellä lantaa tai biokaasulaitoksen rejektejä pitkälle jalostetuiksi lannoitevalmisteiksi tai muiksi pitkälle jalostetuiksi tuotteiksi. Lisäksi niitä voidaan käyttää ravinne-kierrätys- ja hiilensidontainvestointien maksamiseen.

Ohjelmakauden aikana on rahoitusta myönnetty tähän mennessä 36 tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiohankkeeseen, joihin on sidottu määrärahoja yhteensä 4,8 milj. euroa. Viisi investointihanketta on saanut myönteisen päätöksen ja niihin on käytetty 6,1 milj euroa.

Kokeiluohjelmalla on rahoitettu monentyyppisiä hankkeita, jotka ovat teemoiltaan hyvin vaihtelevia. Useassa hankkeessa on etsitty menetelmiä tai teknologiaa, jolla ravinteita saadaan erilaisista biomassoista paremmin talteen tai helpommin käsiteltäviksi. Näitä ovat mm. biokaasulaitosten mädätysjäännösten jalostaminen erilaisilla menetelmillä lannoitevalmisteiksi sekä hevosen ja kanan lannan prosessointi lannoitteeksi ja maanparannusaineeksi. Myös erilaisten orgaanisten sivuvirtojen, kuten kalanjalostuksen prosessivesien, elintarviketeollisuuden ja kasvihuoneviljelyn kasvijätteiden hyödyntämistä ja prosessointia tutkitaan Järviruo'on korjuuta ja hyödyntämistä eri käyttötarkoituksiin tutkitaan neljässä eri hankkeessa. Kasvuturpeen korvaamista muilla orgaanisilla kasvualustamateriaaleilla on ollut myös tutkimuskohteena. Investointivaroista on tuettu mm. kahden erityyppisen kiertolannoitetehtaan rakentamista.

MMM ja ELY-keskus valmistelevat ravinnekierto viestinnän tehostamista. Suunnitelmissa on palkata viestintäasiantuntija vastaamaan RKKO ohjelman, ravinnekiertokorvauksen (VSELY) ja laajemminkin ravinteet kiertoon teeman viestinnästä. Tavoitteena on näkyvyyden lisääminen. EPO ELY on lupautunut ottamaan tämän viestintäkokonaisuuden vastattavakseen erillismäärärahoin.

LUOMUTUOTANNON SITOUMUSTEN EDISTÄMINEN JA LUOMUVALVONTA

Kiinnostus luonnonmukaiseen tuotantoon ja tuotteisiin on lisääntynyt niin kuluttajien kuin tuottajienkin osalta. Kansallisen luomuohjelmamme tavoittelee 25 prosentin luonnonmukaisesti viljeltyä alaa vuoteen 2030 mennessä. Etelä-Pohjanmaan luomupinta-ala osuus on 13,3 % koko alueen peltoalasta (kevät 2022).

Vuonna 2022 voimaan astunut uusi luomuasetus toi jonkun verran muutoksia luomutoimijoille ja valvontaan. Sen johdosta ELY-keskus on tiedottanut toimijoita jo vuoden 2021 alusta alkaen sähköpostin allekirjoituksen mukana olevalla linkillä: "Huomaathan, että luomuasetus on muuttunut 1.1.2022, seuraa Ruokaviraston sivuja." Tiedottamista jatketaan myös uutiskirjeiden muodossa. Keskustelua uudesta asetuksesta käydään myös joka kuukausi tarkastajien kesken aamu-teamskahvien muodossa.

Luonnonmukaiseen tuotantoon liittyi 15 uutta kasvinviljelytilaa, sekä yksi luomukeruualue. Kaksi luomukasvinviljelytilaa liittivät tilan nautaeläimet luomueläintuotantoon ja yksi liittyi hunajantuotantoon. Lisäksi luomuun liittyi myös yksi jalostamattomien tuotteiden valmistuksen toimija.
Kokonaisuudessaan luomutoimijoiden määrä kasvoi poistuneet huomioiden kymmenellä toimijalla, kokonaismäärän ollessa syksyllä 2022 476 kpl. Luomutarkastusmaksujen nousu saattaa aiheuttaa pienempien toimijoiden eroamista luonnonmukaisesta toiminnasta.

Luomukasvintuotannon tarkastukset on tehty muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta sähköisellä LUOVA-lomakkeella. Järjestelmän toimintavarmuus on huonontunut viimevuodesta. ELY-keskuksen tekemillä luomutarkastajien ohjaus- ja arviointikäynneillä LUOVAn toimimattomuuteen kului turhan paljon aikaa. Tarkastajat vähentävät LUOVAn odottamiseen menevää aikaa omasta työajastaan, jotta tilalle ei tulisi tämän vuoksi liian suuri lasku. Joissain tapauksissa tarkastus pitää tehdä paperilla. Eläintuotannon tarkastukset joudutaan tekemään edelleen paperiversiona.

	Ruokaviraston sähköisen asiointia tulee kehittää siten, että ELY-diaarista ja USPA:sta voidaan luopua. Luovan ja Elmon välistä tiedonsiirtoa tulisi kehittää, jotta manuaalinen tietojen täyttö vähentyisi. Tavoitteemme on jatkossakin edistää luomutuotantoa ja siihen liittymistä kouluttamalla ja tiedottamalla alueen viljelijöitä, sidosryhmiä ja ELY-keskuksen eri yksiköiden henkilökuntaa, myös panostus sujuvaan asiointi-, sitoumus- ja maksatusprosesseihin on tärkeää. Ennen alkavaa ohjelmakautta ja tulevalla ohjelmakaudella koulutusta tullaan järjestämään yhteistyössä YTA-alueiden kanssa. Koulutus toteutetaan etäyhteyksin ja tarvittaessa paikan päällä tapahtuvilla koulutuksilla.
POH	Edistämme vihreää siirtymää Suomen CAP-suunnitelman ja alueellisen kehittämissuunnitelman mukaisesti. Tiedotamme erilaisista tukimuodoista ja tuemme toimenpiteitä, joilla parannetaan ilmaston ja ympäristön tilaa. Tavoitteena on edistää luonnonvarojen kestävää käyttöä sekä hillitä ilmastonmuutosta tukemalla uusiutuvan energian, kiertotalouden ja biotalouden hyödyntämistä. Vallitsevan energiakriisin johdosta on erityisen tärkeää tukea energiatehokkaita ratkaisuja. Biotalouden merkitys alueella on suuri ja kiertotalouden merkitys on kasvamassa. Alueella on myös vahva energiaklusteri. Biotalouden, uusiutuvan energian ja kiertotalouden antamat mahdollisuudet luovat edellytyksiä uudelle yritystoiminnalle, uusille työpaikoille ja uusille tuotteille ja palveluille. Luonnontuotteiden osalta löytyy alueella toimivia yrityksiä, jotka ovat avanneet tuotteilleen vientimarkkinoita (esim. superfood marjat ja koivumahlasta jalostettu koivusiirappi). Tuemme yrityksiä, jotka hyödyntävät kiertotaloutta, esimerkkinä yritys, joka valmistaa muovituotteita PVC-jätteistä ja yritys, joka valmistaa koirien puruluita hirvennahan huonommista nahan osista. Elpymisvaroilla olemme tukeneet ympäristöystävällisiä energiaratkaisuja kuten biokaasutuotantoa, aurinkopaneeleiden hankintaa ja kalliolämmön käyttöönottoa. On todennäköistä, että suuri kiinnostus uusiutuvia energiamuotoja kohtaan jatkuu myös ensi vuonna. Keski-Pohjanmaan kemian, biotalouden ja mineraalitalouden Biolaakso-osaamiskeskittymä perustuu alueen vahvaan kemianteollisuuteen ja alkutuotantoon. Maaseuturahaston hanke- ja yritystukien kautta edistämme monin tavoin alueen Biolaakso-kokonaisuutta. Panostamme kestävään rakentamiseen eli puurakentamiseen yhteistyössä Team Finlandin kanssa ja edistämme kestävään metsän käyttöön perustuvia elinkeinoja ja hankkeita. Metsäkeskuksen toteuttama Vårt klimat-vår framtid-hanke tuottaa tietoa metsän roolista hiilinieluna. Ahs2Carbon hankkeessa edistetään tuhkan hyötykäyttöä metsien lannoitteena ja maanrakennusaineena. Hanke ”Monitaitoinen metsänomistaja” on suometsien omistajille suunnattu hanke, jossa haetaan ratkaisuja suometsille. Rahoitamme energiatehokkuuteen tähtääviä hankkeita. Esimerkiksi Kase Mauro-hankkeessa on rakennettu pilottiluonteisesti maaseudun uutta, hajautetun ja uusiutuvan energian tuotantoon ja jakeluun perustuvaa roolia Kaustisen seutukunnan alueella.

	Happamat sulfaattimaat ovat ongelmallisia Pohjanmaan rannikon vesistöillä. Hankkeessa “Produktiv hållbar odling med PRECIKEM-metoden" viedään käytäntöön säätösalaojituksen tuomia mahdollisuuksia happamuuden torjumiseksi. Viljelijöiden koulutustilaisuuksissa informoidaan tukimuodoista, jotka edistävät ympäristön hyvää tilaa, esim. ympäristötuista, jotka edistävät luonnon monimuotoisuutta. Tuetaan kehittämishankkeita, jotka panostavat uusien ympäristöystävällisten viljelymenetelmien kehittämiseen. Maatalouden investointituella tuetaan ympäristöä parantavia hankkeita, mm uusiutuvan energiatuotannon rakentamisinvestointeja ja energiatehokkaita tuotantorakennuksia. Kasvihuonetuotannon osalta investoinnit keskittyvät energiatehokkaisiin lamppuihin, veden kierrättämisjärjestelmiin, kasvualustojen kierrätykseen ja kasvijätteiden silppuamiseen. Ylimaakunnallisessa MIKA-hankkeessa korostetaan ilmastonäkökulmaa nautatiloilla. Ympäristön ja maatilojen kannattavuuden kannalta on tärkeää panostaa salaojituksiin, säätösalaojituksiin sekä tilusjärjestelyihin. Tilusrakenteen kehitystä edistetään tiedonvälityksen keinoin mm. Tietolinkki-hankkeen kautta. Tuetaan ravinteiden huuhtoutumista vähentäviä investointeja kuten lietelannan sijoituslaitteistoja ja kattojen rakentamista kuivalantaloihin. Viisasta vesiensuojelua-Vettigt Vattenskydd-hankkeen avulla edistetään vesiensuojelua, maaperän hoitoa sekä luonnon monimuotoisuutta. Hyödynnetään maaseutuyritysten elpymisvaroja maaseutuyritysten siirtymisessä vihreään talouteen, erityisesti ympäristöä ja ilmastoa parantavia investointeja, jotka tähtäävät uusiutuvan energian käytön lisäämiseen, resurssitehokkuuden parantamiseen ja digitaalisuuden ja uuden tekniikan käyttöönottamiseen yrityksissä. Edistetään hiilensidontaa lisäävien ja ilmastopäästöjä vähentävien menetelmien kehittämistä. Hankkeessa VattRe tavoitteena on kasvihuoneiden ympäristökuormituksen pienentämisen veden kierrätyksellä. Pohjanmaan ELYssä toimii ilmastotiimi ja maaseutuyksiköllä on edustajia siinä. Maaseutuyksikön edustaja on mukana ELYjen valtakunnallisessa ilmastoverkostossa. Lisäksi maaseutuyksikkö osallistuu JTF-työhön, erityisesti siltä osin kun on kyse turvetuotannon alasajon aiheuttamista haasteista. Yhteistyössä liittojen kanssa huolehditaan ELY-keskuksen rahoittamien hankkeiden yhteensovituksesta JTF-työhön. ELY-keskus tekee myös poikkihallinnollista työtä; esimerkiksi Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksen Ympäristö- ja Liikennepuolen kanssa pidetään yhteistyökokouksia alueen ajankohtaisista asioista.
POP	Tavoite Resurssitehokkaampi ja ympäristömyönteisempi maaseutu • Ilmastonmuutoksen hallintaan liittyvät toimet sisältyvät vahvasti tekemiseemme • Uudet ympäristömyönteiset ratkaisut tukevat vesien suojelua ja luonnon monimuotoisuutta

• Teemme sektorirajat ylittävää yhteistyötä ja ilmastoviisaita toimia, jotka perustuvat uusimpaan tietoon

1. Ilmastonmuutoksen hallintaan ja fossiilivapauteen liittyvät toimet sisältyvät vahvasti tekemiseemme

Tarvitsemme uusia älykkäitä ratkaisuja matkatessamme kohti entistä ympäristömyönteisempää maaseutua. Kasvihuonekaasupäästöjen vähentäminen ja hiilensidonnan edistäminen ovat keskeisiä toimenpiteitä ympäristö- ja ilmastoviisaan maatalouden ja maaseudun edistämisessä. Luomme paikkoja tiedotukselle ja keskustelulle näistä aiheista. Osana hiilineutraaleja ratkaisuja tuemme alueella yrityksiä ja maatiloja niiden siirtymää fossiilisten polttoaineiden käytöstä puhtaampiin energialähteisiin, kuten biokaasun käyttöön sekä muihin teknologisiin resurssitehokkuutta lisääviin investointeihin. Uusia hiilivapaita ratkaisuja tarvitaan kaikilla yhteiskunnan sektoreilla.
Maaperän sekä sen kasvustojen (ml. viljelyalat ja metsät) pitäminen kasvukuntoisina on hiilensidonnan kannalta erityisen merkittävää. Maanomistajia ja tuottajia tulee kannustaa aktiivisiin ja oikea-aikaisiin hoitotöihin. Viljelyalojen sekä metsien uudistamisessa huomiota tulee kiinnittää kasvipeitteisyyteen sekä tuhojen ennakoivaan torjuntaan. Huomiota tulee kiinnittää myös maanmuokkausmenetelmän valintaan ja vesiensuojeluun sekä maaperän hiilivarastojen säilyttämiseen. Maaseutualueiden elinvoimaisuuteen ja ilmastokestävään metsätalouteen liittyy esimerkiksi puun hyödyntäminen pitkäikäisiksi lopputuotteiksi - hiilivarastoksi.
Resurssitehokas viljely on yhtäältä kilpailukykyistä ja toisaalta myös ilmastoviisasta. Resurssitehokkuuden edistämisen tärkeitä keinoja ovat peltoviljelyn optimointi hiilen sitomiseksi, tilusjärjestelyjen edistäminen, tilojen materiaalivirtojen tarkempi hyödyntäminen, logistiikan tehostaminen ja ravinteiden kierrätys. Tärkeää on kehittää yhteistyötä ja elinkaariajattelua maatiloilla ja yrityksissä. Turvapeltojen käyttö ja päästöjen vähentäminen tarvitsee käytäntöön sopivia toimintatapoja ja uutta tietoa.

2. Uudet ympäristömyönteiset ratkaisut tukevat vesien suojelua ja luonnon monimuotoisuutta

Maatalousympäristön monimuotoisuuden heikkeneminen Suomessa liittyy pääosin karjatalouden ja laidunnuksen vähenemiseen. Pohjois-Pohjanmaa on nautamaakunta ja laidunnus onkin tärkeä keino turvata luonnon monimuotoisuutta perinnemaiseman säilyttämiseksi ja perinnebiotooppien vaalimiseksi. Lisäksi ympäristön monimuotoistaminen, esimerkiksi kosteikkojen ja tulvatasanteiden perustaminen, ovat keinoja ylläpitää ja monipuolistaa lajistoa sekä elinympäristöjä. Tuotannollisesti vähemmän merkitykselliset viljelyalueet, ympäristön kannalta merkitykselliset kohteet ja joutomaat voisivat toimia uusina suojeluun ja monimuotoisuusteen liittyvinä alueina.
Ympäristönhoitoyrittäjyys tulisi saada paremmin kannattavaksi, hyväksyttäväksi ja tunnetuksi. Pilottikohteet ja niissä tehtävä vaikuttavuuden arviointitutkimus on yksi tapa edistää asiaa. Luonnon monimuotoisuutta ylläpitävien Pohjois-Pohjanmaalle soveltuvien toimintatapojen kehittäminen ja siihen liittyvän monipuolisen biodiversiteetin sekä geeniperimän säilyttäminen maaseudulla edellyttää tietoa, osaamista ja tukea kokeilujenkin toteutukseen. Kehittämistyössä tulee hyödyntää tutkimus- ja oppilaitosten, neuvontaorganisaatioiden, kolmannen sektorin toimijoiden sekä tuottajien monialaista osaamista ja näkemystä.
Uusien toimintamenetelmien ja -tapojen kehittäminen on tärkeää luonnon monimuotoisuusuuden edistämisessä, luonnonhoidon ja vesiensuojelun toimenpiteiden vaikuttavuuden parantamisessa sekä toimenpiteiden vaikutusten arvioinnissa. Luonnon

monimuotoisuutta ja geeniperimää uhkaavat myös vieraslajit. Onkin tärkeää saada estettyä elintilaa valtaavien vieraslajien leviäminen luontoomme. Metsäluonnon monimuotoisuutta on ylläpidettävä niin vanhoissa metsissä kuin moni-ikäisissä ja –lajisissa talousmetsissäkin.

Vesiensuojelukeinoja etsittäessä ja vesienhallintaa suunniteltaessa on huomioitava, että toimia ja niiden vaikutusta arvioidaan kokonaisvaltaisesti. Maa- ja metsätalouden vesien hallinnan toimet linkittyvät ojitusverkoston kanssa kiinteästi toisiinsa. Toimijoiden välinen - sektorirajat ylittävä yhteistyö, kehittämis- ja suunnittelutoiminta ovat keskeisiä vesien suojelun ja kestävän peltoviljelyn edistämiseksi. Eroosion torjunta, viljelylajien ja -menetelmien valinta, maan kasvukunnosta, ravinteiden tasapainosta ja pellon vesitaloudesta huolehtiminen ovat asioita, joihin panostamalla voidaan vaikuttaa siihen, että maatalouden huuhtoumat vesistöihin jäävät vähäisiksi.

Erityisesti happamilla sulfaattimailla ja turvepelloilla edistetään säätösalaojitusta. Ojituksen ohella myös ojitukseen liittyvistä hoitotoimenpiteistä huolehditaan ja toimia edistetään. On tärkeää etsiä mahdollisuuksia myös säätökasteluun ja veden lisäämiseen salaojastoon, maaperän kuivumisen ehkäisemiseksi ja kasvien vedensaannin turvaamiseksi. Vedenpinnan hallinnalla vähennetään sulfidien hapettumista ja turvemaiden ilmastopäästöjen muodostumista. Maatalouden peltojen kuivatuksessa kiinnitetään nykyistä enemmän huomiota peruskuivatukseen. Peruskuivatuksen osalta on huomioitava hankkeiden ympäristöystävällinen suunnittelu ja toteutus esimerkiksi kosteikkorakentamista, pohjapatoja ja muita luonnonmukaisia vesirakenteita hyödyntäen.

3. Teemme sektorirajat ylittävää yhteistyötä ja ilmastoviisaita toimia, jotka perustuvat uusimpaan tietoon

Koulutus ja tiedon tuottaminen ympäristön huomioimisesta ja ilmastonmuutokseen sopeutumisen keinoista on keskeistä ympäristö- ja ilmastoviisaan maaseudun kehittämisessä. Osaamista, yhteistyötä ja verkottumista on vahvistettava kaikkien toimijoiden osalta, jotta varmistetaan ajankohtaisen ja oikean tiedon saavutettavuus ja hyödyntäminen käytännössä.
Yhteistyöllä, osaamisen ja tiedon jakamisella voidaan saavuttaa merkittäviä hyötyjä alueelle soveltuvien uusien ilmastoviisaiden menetelmien löytämiseksi, esimerkiksi uusilla kiertotalouden ratkaisuilla tai hävikkiä vähentävillä menetelmillä voidaan viedä maaseutua entistä ympäristömyönteisempään suuntaan. Innovaatioiden kehittäminen ja käytäntöön vieminen edellyttävät oikean tiedon tuottamista, neuvontaa ja koulutusta. Osaamisen ja tiedon jakaminen voivat tuoda uusia näkökulmia kehittämisen tueksi - yhteistyöhön on tärkeä saada mukaan myös eri toimialojen yrityksiä. Yhteistyö ei ole itseisarvo, mutta sen kautta on mahdollista löytää myös kilpailukykyä edistäviä uusia toimintamalleja/innovaatioita. Keskeistä on varmistaa kaikkien osapuolten sitouttaminen kehittämiseen, sekä tiedon ja innovaatioiden käytäntöön viemiseen.
Teknologia sulautuu yhä enemmän kaikkeen tekemiseen, erilaisia digitaalisia ratkaisuja voidaan hyödyntää ympäristö- ja ilmastoviisaan toiminnan kehittämisessä. Digitaaliset ratkaisut tarjoavat mahdollisuuksia eri sektoreiden kehittämiseen. Paikka- ja tilakohtaisia tietosisältöjä voidaan myös jatkojalostaa hyötykäyttöön toimien kohdentamiseksi ja erityisten riskialueiden tunnistamiseksi.

Painopisteen rahoituksen suuntaaminen

	• Tuemme ensisijaisesti yritysten ja maatilojen energiasiirtymää fossiilisista energialähteistä uusiutuviin, biomassoihin perustuvaa uusiutuvaa energian tuotantoa sekä energian ja resurssien käytön tehostamiseen tähtääviä toimia • Tuemme investointeja, joilla maatilat ja yritykset tähtäävät uuden teknologian käyttöönottoa • Rahoitamme toimia, jotka liittyvät luonnonvarojen kestävään käyttöön, luonnon monimuotoisuuteen ja vesien hoitoon • Tuemme maatalouden ja maaseutualueiden ympäristön parantamiseen tähtääviä toimia, priorisoiden yleishyödyllisissä investoinneissa, vaikuttavuus, siirrettävyys ja elinkeinolähtöisyys • Etsimme uusia ratkaisuja ilmastonmuutoksen hallintaan verkostoitumalla, välittämällä tietoa ja hankkimalla osaamista •Otamme käyttöön paitsi uusia teknologisia innovaatioita, myös perinteitä vaaliaksemme luonnon- ja perinnemaisemaa.
KAI	Metsät ovat merkittävin kestävä luonnonvara Kainuussa. Uusi alueellinen metsäohjelma on valmistunut v. 2020. Siinä asetetaan tavoitteita ja toimenpiteitä metsien monipuoliseen ja kestävään hyödyntämiseen. Merkittävimmät hyödyt tullaan aikaansaamaan hakkuiden ja hoitotoimenpiteiden sekä paikallisen puunjalostuksen lisäämisellä, jonka puureservit ja metsien kasvu mahdollistavat. Vireillä olevat ja suunnitellut metsäteollisuuden investoinnit lisäävät etenkin kuitupuun kysyntää, joka heijastuu myös Kainuuseen. Paltamon sellutehtaan lupa- ja suunnitteluprosessit ovat edenneet myönteisesti ja toteutuessaan tehtaalla olisi valtava merkitys Kainuun aluetalouteen. Paikallista puunjalostusta (mm. Kuhmon jatkojalostuskeskittymä) tuetaan kaikin keinoin yhteistyössä alueen muiden toimijoiden kanssa. Kaikenlaisen puun (saha-, kuitu ja polttopuu) kysyntä lisääntynee selvästi kotimaassa, kun tuonti Venäjältä loppui. Kainuuseenkin on tuotu sekä sahapuuta että lämmityshaketta. Jo nyt klapikauppa on Etelä-Suomessa villiintynyt ja klapikoneiden toimituksissa on pitkä jono. Muutamat yritykset ovat jo Kainuustakin käynnistäneet klapivientiä etelään. Kainuussa on useita metsämarjoja hankkivia ja jalostavia yrityksiä. Hanke- ja yritysrahoituksella kehitetään toimintaa. Alan yritykset ovat kehittäneet toimintaansa ja niiden investointeja on tuettu ja tuetaan jatkossakin. Maaseuturahaston tuella kunnostetaan tai ylläpidetään yhteensä n. 85:ttä arvokasta kosteikkoa, perinnebiotooppia, luonnonlaidunta tai maisema-aluetta, jotka ympäristöviranomainen on arvioinut arvokkaiksi. Myös alkuperäisrotujen säilymistä turvataan tukisopimuksin. Yhteistyötä tehdään Y-vastuualueen kanssa mm. Helmi -rahoituksen yhteensovittamiseksi. Y-vastuualueella inventoidaan laajasti erilaisia arvokkaita ympäristöalueita ja osa niistä tullee maaseuturahoituksen kautta kunnostettaviksi/säilytettäviksi. Kainuun ympäristön tila on hyvä, mm. vedet ovat pääosin erittäin hyvässä kunnossa. Maaseutuohjelman varoin on mahdollista tukea tarpeellisia vesihankkeita. Raaka-aineiden/jätteiden kierrätys on Kainuussa hyvällä mallilla ja kaatopaikalle päätyy hyvin vähän tavaraa. Kierrätyshankkeita tuetaan edelleen tarpeen mukaan. Tarvittavaa yhteistyötä tehdään sujuvasti mm. ELY-keskuksen ympäristöpuolen kanssa.

	Luontoon tukeutuva matkailu tulee olemaan merkittävä Kainuun elinkeinotoiminnan alue jatkossakin ja maaseuturahaston toimin sitä tullaan kehittämään yhteistyössä alueen muiden toimijoiden kanssa. Uusiutuvan energian hyödyntämiseen tehtäviin investointeihin ja edistämishankkeisiin suhtaudutaan erittäin positiivisesti.
LAP	1. Tuetaan ja kannustetaan maaseudun toimijoita uusiutuvan energian investointeihin. 2. Luonnontuotealalla edistetään kestävää luonnontuotteiden käyttöä huomioiden kestävä keruu, elintarvikelainsäädäntö ja keruun sosiaalinen ulottuvuus (paikalliset kerääjät, laatutakuu, suoramarkkinoinnin edistäminen, digitaaliset markkinointijärjestelmät). 3. Edistetään kestävien hankintajärjestelmien käyttöönottoa mm. elintarvikehankintojen tekoa julkisella puolella. 4. Lisätään oman henkilökunnan ja maaseudun toimijoiden tietoisuutta ns. vihreästä siirtymästä ja toimitaan aktiivisesti Lapin maakunnan yhteistyöryhmän vihreän siirtymän jaoston työssä sekä Lapin ELY-keskuksen vihreän siirtymän teemaryhmässä. 5. Edistetään ravinteiden kierrätystä ja mm. lannankäsittelyn parhaita käytäntöjä. 6. Edistetään luonnon monimuotoisuutta ympäristösopimuksin sekä viestinnän, hankkeiden ja koulutuksen avulla (uhanalaisten luontotyyppien säilyttäminen ja elvyttäminen). 7. Säilytetään arvokkaita kulttuuriperintökohteita (tiedon ja mm. menetelmien kerääminen talteen).

	5. Elintarviketalouden toimeenpanotehtävien tavoitteet	
	1. ELY-keskus toteuttaa elintarviketurvallisuuden valvontasuunnitelmat täysimääräisesti. (Tulossopimuksen tavoite)	**2. Säädösten vaatimukset täyttävien elintarvikeketjun toimijoiden osuus on vähintään 90 %. (Tulossopimuksen tavoite)**
ELY	**ELY-keskuksen ennakkoarvio tavoitteen saavuttamisesta**	**ELY-keskuksen ennakkoarvio tavoitteen saavuttamisesta**
UUD	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.
VAR	Tavoite saavutetaan.	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.
SAT	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.
HÄM	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.
PIR	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.	Tavoite saavutetaan.
KAS	Tavoite saavutetaan.	Tavoite saavutetaan.
ESA	Tavoite saavutetaan.	Tavoite saavutetaan.
POS	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.
POK	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.	Tavoite saavutetaan.
KES	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.
EPO	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.
POH	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.	Tavoite saavutetaan.
POP	Tavoite saavutetaan.	Tavoite saavutetaan.
KAI	Tavoite saavutetaan.	Tavoite saavutetaan.
LAP	Tavoite saavutetaan.	Tavoitteen saavuttamista ei voida arvioida.

	3. Keskeiset toimenpiteet, joilla ELY-keskus varmistaa toimijoiden säädösten vaatimusten tuntemuksen ja tukee toimijoita saavuttamaan lisäarvoa säädösten vaatimuksista.
ELY	**ELY-keskuksen kuvaus toimenpiteistä**
UUD	ELY-keskus toteuttaa annettuun valvontasuunnitelmaan pohjautuvia tarkastuksia alueellaan erikseen määritetyillä osa-alueilla vuosittain. Kolmen vuoden aikasyklillä toistuvat teemat valvonnoissa keskittävät tietyn osa-alueen painotusta alueella enemmän, jolloin suuremman saman alan toimijoiden saavuttaminen mahdollistuu. Tarkastusten yhteydessä jaetaan ja päivitetään toimijoiden tietämystä ajantasaisesta lainsäädännöstä ja määräyksistä. ELY-keskus myös omalta osaltaan toimii linkkinä toimijoiden ja kauppaliikkeiden välisessä tiedon jakamisessa ja lisäämisessä. Osa tarkastuksista on ns. pistokokeita, joissa valvontakohteen valinta perustuu tarkastusta tekevän arviointiin mahdollisesta riskistä kohteessa. Näiden tarkastusten yhteydessä tietämyksen ja ohjeistuksen lisääminen toimijalle ovat ensisijainen tavoite. Pistokoe tyylisesti toteutetut tarkastukset myös tuovat parhaiten esiin ne osa-alueet joihin tiedotusta on syytä jatkossa painottaa. Samassa yhteydessä teemme tunnetuksi niitä tahoja, Ruokavirasto ja ELY-keskus, joiden puoleen on hyvä kääntyä tietoa saadakseen. ELY-keskus kouluttaa yhdessä YTA-alueiden kanssa toimijoita verkossa ja läsnä tilaisuuksissa. Viljelijäkirjeitä lähetetään ajankohtaisista asioista ja säädöksistä, mitä toimijoiden tulee huomioida toimintaansa suunnitellessa. ELY informoi valvonnan ohjeistuksen lisäksi luonnonmukaisentuotannon ehdoista sekä ympäristösopimuksista ja YTA-alueet maksamiensa tukien ehdoista.
VAR	Tiivistetyt toimenpiteet: - Koulutuksen järjestäminen - Toimijakohtainen neuvonta ja muutenkin neuvonnallinen työskentelyote - Ruokajärjestelmän kehittämishankkeet - Neuvonnan piiriin ohjaaminen esim. eläinten merkintää- ja rekisteröintiä sekä hukkakauraa koskevissa asioissa. - ELY-keskusten välisen yhteistyön lisääminen - Uuden tekniikan hyödyntäminen, esim. automaattinen mediaseuranta siemenvalvonnoissa - Investointituet tuotantohygieniaa parantavissa hankkeissa - ELY-keskuksessa koordinoidaan tuotantotukien ja investointitukien valvontoja
SAT	Valvonnat ja tarkastuskäynnit suoritetaan valvontasuunnitelman mukaisesti. Käyntien yhteydessä edistetään säädösten tuntemusta toimijoiden neuvonnalla ja opastuksella. Elintarvikeketjun toimijoiden säädösten tuntemista edesautetaan viestinnällä mm. ELY-keskuksen some-kanavissa sekä koulutuksella ja kehittämishankkeilla.
HÄM	ELY-keskus sitoutuu tekemään valvontasuunnitelmassa määritetyt valvonnat. Valvontakäynneillä annetaan myös tarvittavaa ohjausta ja neuvontaa toimijoille. Pidetään yllä omaa ammattitaitoa koko ajan muuttuvassa toimintaympäristössä.

PIR	ELY-keskus varmistaa toimijoiden tuntemusta säädösten vaatimuksista koulutustilaisuuksien ja opastavan sekä neuvonnallisen viranomaistyön avulla. Asiakkaita aktivoidaan neuvontakorvausjärjestelmän hyödyntämisessä ja pyritään lisäämään asiakkaiden tietoisuutta vaatimusten noudattamisesta koituvasta lisäarvosta.
KAS	Aktivoidaan alueen yrittäjiä ja yrittäjäksi aikovia hyödyntämään erilaisia neuvontapalveluja (ml. Neuvo -toimenpide) ja valmennuksia. ELY-keskus järjestää yhteistoiminta-alueiden ja muiden sidosryhmien kanssa elintarvikeketjun toimijoille sektorikohtaista koulutusta sekä tehostaa Ruokaviraston tuottaman aineiston ja valmennusten aktiivista hyödyntämistä alueella.
ESA	ELY-keskuksen vuoden 2023 keskeinen tehtävä on viestiä uuden CAP-27 ohjelman sisällöstä ja tiedottaa siihen sisältyvistä ajankohtaisista muutoksista ja vaatimuksista. Alkutuotannon toimijoille ELY-keskus yhdessä YT-alueiden kanssa järjestää viljelijätukiin ja niiden vaatimuksiin liittyvää koulutusta ja tiedotusta. Kehittämishankkeiden avulla yrittäjät ja alan kehittäjät voivat parantaa osaamistaan. Kehittämishankkeiden avulla välitetään uusinta tietoa asiasta. Etelä-Savon ruokaohjelma laadittiin ELY-keskuksen rahoituksen turvin. Ohjelma lisää vaatimusten tuntemusta ja lisää myös yritysten mahdollisuuksia hyödyntää mm. vastuullisuudesta saatavaa ”mainehyötyä”. ELY-keskus on mukana myös Etelä-Savon ruokaklusterityössä.
POS	Toteuttamalla valvontaa ja samalla ohjeistamalla ja neuvomalla. Uuden rahoituskauden muutokset korostavat viestinnän ja neuvonnan tarvetta. Yhteistyötä tehdään sidosryhmien kanssa ja hyödynnetään alueviestijän roolia myös tämän tavoitteen osalta.
POK	Vaatimusten tuntemusta edistetään aktiivisella neuvonnalla ja koulutuksella sekä varmistetaan valvontatoiminnalla.
KES	Vaikutetaan elintarvikeketjun toimijoihin valmennuksen avulla yhteistyössä sidosryhmien kanssa. Ruokavirastolta toivotaan edelleen eri sektoreiden välisen yhteistyön lisäämistä ja selkeitä ohjeita helpottamaan ELY-keskusten toimintaa. Tavoitteena on, että säädösten vaatimukset täyttävien elintarvikeketjun toimijoiden osuus Keski-Suomessa on 92 %.
EPO	Keskeisiä toimenpiteitä ovat koulutus, tiedottaminen ja valvontatilanteissa toimijoiden ohjaus ja opastus (valmentaminen)
POH	Vastuullisen ruokajärjestelmän edistämiseksi panostetaan elintarviketurvallisuuteen. Panostetaan ennaltaehkäisevään ja riskiperusteiseen toimintaan ja tehdään tiivistä yhteistyötä tuottajien ja alan organisaatioiden kanssa “valvojasta valmentajaksi”-periaatetta noudattaen. Ulkomailta tuodaan yhä enemmän siemeniä, taimia, hedelmiä ja vihanneksia ja kasvitautiriskit ovat kasvamassa. Yritykset, kuten esimerkiksi kasvihuoneyritykset, ovat isot ja silloin myös taloudelliset riskit kasvavat. Tarkastuksia tehdään valvontasuunnitelman mukaisesti. Panostetaan uuden kasvinterveyslainsäädännön osaamisen lisäämiseen neuvonnalla ja tekemällä yhteistyötä tuottajien ja alan organisaatioiden kanssa. Puhtailla ja turvallisilla elintarvikkeilla parannetaan tuottajien ja yritysten vientimahdollisuuksia ja kilpailukykyä. Huoltovarmuuden kannalta on tärkeää, että uusia viruksia, kuten esim. ToBRFV, pystytään estämään leviämästä.
POP	Toiminnan vaikuttavuutta pyritään tehostamaan mm. kehittämällä neuvonnallista otetta valvontatyössä. Asiaan kiinnitetään huomiota ennen valvontakautta ja työparit muodostetaan siten, jokaisessa parissa on aina kokenut tarkastaja nuoremman tarkastajan kanssa. Tarvittaessa järjestetään koulutusta asiakastyön parantamiseksi tai asioita käydään läpi yksikkö- ja ryhmäpalavereissa. Projektitoiminnan (luomu- ja elintarvikesektorin projektit), neuvonnan ja neuvo palveluiden kautta lisätään toimijoiden tietoisuutta säädösten vaatimuksista. Näitä säädösten vaatimusten tuntemuksen tavoitteita tuetaan myös sidosryhmäyhteistyön avulla (AVI, ProAgria, MTK, viljelijöiden tiedonvälitysprojektit, Yta-alueyhteistyö). ELY-keskuksella on useita eri foorumeita yllä olevien tahojen kanssa, joissa kyseisiä asioita

	käydään yhdessä läpi. Hyvään tulokseen pääsemisen edellytyksenä on myös eläinten merkinnän ja rekisteröinnin puutteiden kohtuullisen vähäinen määrä.
KAI	Tukikoulutusten järjestäminen keväällä 2023 yhteistyössä kuntien ja MTK:n kanssa. Luomukoulutuksen järjestäminen. Opastava ote valvonnoissa. Tarvittaessa muun koulutuksen järjestäminen ja tiedotusmateriaalin lähettäminen.
LAP	Toimijoita ohjeistetaan valvontakäyntien yhteydessä ja erillisin muistutusviestein. Elintarvikehankkeet järjestävät infoja elintarvikelainsäädännön ajankohtaisista asioista.

	6. Maatalouden toimeenpanotehtävien tavoitteet	
	1. ELY-keskus toteuttaa maatalouden valvontasuunnitelmat täysimääräisesti (100 %). **(Tavoite sisältyy ELY-keskusten tulossopimuksiin.)**	**2. ELY-keskus toteuttaa ympäristösopimusten hallinnolliset tarkastuskäynnit (maastokatselmukset) vuosien 2023 ja 2024 aikana.**
ELY	**ELY-keskuksen ennakkoarvio tavoitteen saavuttamisesta**	**ELY-keskuksen ennakkoarvio tavoitteen saavuttamisesta**
UUD	Tavoite saavutetaan.	Tavoite saavutetaan.
VAR	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.	Tavoitteen saavuttamista ei voida arvioida.
SAT	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.	Tavoite saavutetaan.
HÄM	Tavoite saavutetaan.	Tavoite saavutetaan.
PIR	Tavoitteen saavuttamista ei voida arvioida.	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.
KAS	Tavoite saavutetaan.	Tavoite saavutetaan.
ESA	Tavoite saavutetaan.	Tavoitteen saavuttamista ei voida arvioida.
POS	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.
POK	Tavoite saavutetaan.	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä
KES	Tavoite saavutetaan.	Tavoite saavutetaan.
EPO	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.	Tavoite saavutetaan.
POH	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.	Tavoite saavutetaan.
POP	Tavoite saavutetaan.	Tavoite saavutetaan.
KAI	Tavoite saavutetaan.	Tavoite saavutetaan.
LAP	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.	Tavoite saavutetaan.

3. ELY-keskus osallistuu viljelijätukihakukoulutuksiin omalla alueellaan.

ELY	**ELY-keskuksen kuvaus omasta roolistaan viljelijätukihakukoulutusten järjestämisessä ja niihin osallistumisesta alueella**
UUD	Uudenmaan ELY-keskukseen palkattiin jo vuoden 2022 alussa teknisellä tuella viestintähenkilö maaseutuohjelman alueelliseen viestintään. Henkilön tehtäväkuva on laaja ja käsittää viljelijätuet, maaseudun kehittämistuet ja Leader-ryhmien asiat. ELY-keskus aikoo järjestää yhdessä YTA-alueiden kanssa jo vuoden 2022 lopulla 5 alueellista koulutustilaisuutta viljelijöille. ELY-keskus myös osallistuu aktiivisesti luennoitsijana tilaisuuksiin. Läsnätilaisuuksien lisäksi tehdään tallenteet sekä suomen-, että ruotsinkielellä. Keväällä 2023 tullaan järjestämään laajempi koulutuskierros, kun tulevan kauden ehdot alkavat olla enemmän selvillä. Tarvittaessa tullaan järjestämään viljelijöille suunnattuja teemakoulutuksia mm. luonnonmukaisesta tuotannosta ja luonnonmukaisen tuotannon valvonnasta sekä ympäristösopimuksista.
VAR	Varsinais-Suomessa viljelijäkoulutukset on perinteisesti järjestetty MTK:n vetämien tiedonvälityshankkeiden johdolla alueen eri toimijoiden yhteistyönä. Viljelijätukikoulutuksia järjestetään jatkossakin alueen toimijoiden välisenä yhteistyönä, mutta varsinaisten viljelijätukien hakemista ja tukiehdoista tiedottamisesta vastaavat YT-alueiden ja ELY-keskuksen virkailijat. Alueellisella CAP-viestijällä on osaltaan koulutuksia koordinoiva rooli. Koulutusta tuotetaan yhteistyössä alueen toimijoiden kanssa mutta myös eri maakuntien välisenä yhteistyönä. Koulutukset järjestetään pääosin sähköisesti. ELY-keskus huolehtii osaltaan, että myös ruotsinkielistä koulutusta on tarjolla kattavasti.
SAT	ELY-keskus kutsuu koolle keskeiset sidosryhmät (kunnat, ProAgria, MTK), joiden kanssa sovitaan yhdessä koulutusten käytännön järjestelyistä. ELY-keskuksen asiantuntijat osallistuvat koulutusten toteuttamiseen. Mahdollisen alueviestijän työpanosta hyödynnetään koulutusten viestinnässä ja järjestämisessä.
HÄM	Hämeessä viljelijätukien koulutuksia on järjestetty vuosikaudet MTK-Hämeen, neuvojien ja ELY-keskusten yhteistyönä. Koulutus on tähän asti rahoitettu hankerahoituksella. Koulutusten yhteyteen on voitu liittää myös lyhyitä tietoiskuja esim. maatalouden investointituista tai ympäristöasioista. Ensi vuoden koulutuksia on suunniteltu jatkettavan vanhalta yhteistyöpohjalta, koska viljelijät ovat olleet erittäin tyytyväisiä koulutusten sisältöön ja kouluttajiin. Myös kuntien yt-alueiden roolia saatetaan lisätä nykyisestä. Koulutusten järjestämisessä ja viestinnässä hyödynnetään myös uusien alueviestijöiden työpanosta sekä teknistä tukea. Koulutuksissa informoidaan viljelijöitä myös siirtymäkauden ja uuden ohjelmakauden suuntaviivoista ja tavoitteista. Tavoitteena on antaa viljelijöille mahdollisimman hyvät pohjatiedot ja lähtökohdat oman tilan toiminnan kehittämiseen.

	Teams-ohjelman käytön lisääntymisen johdosta osa koulutuksista järjestetään webinaareina ja verkkokoulutuksina. Tämän ansiosta entistä useammalla on mahdollisuus osallistua koulutukseen asuinpaikasta riippumatta.
PIR	ELY-keskus koordinoi ja toteuttaa koulutukset yhdessä YT-alueiden ja MTK:n kanssa maaseuturahaston teknisen avun varoin. Koulutukset toteutetaan läsnä- ja/tai verkkokoulutuksina. Kouluttajina toimivat ELY-keskuksen ja YT-alueiden asiantuntijat sekä mahdollisesti ulkopuoliset asiantuntijat. Alueviestijä osallistuu koulutusten käytännön järjestelyihin ja hoitaa koulutuksista tiedottamista aktiivisesti eri tiedotuskanavissa.
KAS	ELY-keskus koordinoi ja järjestää yhdessä kuntien yhteistoiminta-alueiden kanssa CAP27 -kauden viljelijätukikoulutuksia ja -infoja. Koulutuksen toteutustapa voi olla omana tuotantona (ELY/YTA) tai ostopalveluna järjestetty koulutus. Maaseutupalvelut -yksikön ja YT-alueiden henkilöstölle järjestetään koulutuksia uudesta tukijärjestelmästä.
ESA	Viljelijätukikoulutukset tullaan järjestämään ELY-keskusten ja YT-alueiden yhteistyönä. Koulutuksia voidaan järjestää myös yhteistyössä kehittämishanketoimijoiden kanssa. Myös alueviestijä auttaa asiassa.
POS	Pohjois-Savossa on hyvät kokemukset eri toimijoiden (YT-alueet, MTK Pohjois-Savo, ProAgria Pohjois-Savo, Savonia-amk, ELY-keskus) verkottuneesta yhteistyöstä viljelijätukien hakuun liittyvissä koulutuksissa. Tätä on toteutettu maaseutuohjelmasta rahoitetuilla tiedonvälityshankkeilla. Toimijoiden roolit ovat selkeät ja sen tiedon pohjalle on rakennettu toimiva toteutustapa. Tätä mallia voidaan hyödyntää vielä keväällä 2023 ja alueviestijän toiminnan käynnistyttyä toimintamalli tulee uudistaa. Yhteistyö kuntien YT-alueiden kanssa on säännöllistä, ajankohtaispalavereja järjestetään kuukausittain.
POK	Tukikoulutukset on järjestetty ELY-keskuksen, YT-alueen ja neuvonnan yhteistyönä. Järjestetään alkavan CAP suunnitelmakauden tiedotus/koulutus viljelijöille ja tukien hakijoille. Toimivaa mallia on tarkoitus jatkaa ja kehittää. ELY-keskuksen henkilöt toimivat kouluttajina tilaisuuksissa tarpeellisessa laajuudessa.
KES	ELY-keskus järjestää koulutusta yhteistyössä YTA-alueiden ja sidosryhmien kanssa. Koulutusten suunnittelussa ja toteuttamisessa käytetään verkostomaista toimintatapaa ja vahvistetaan verkoston kaikkien osapuolten osaamista ja menettelyjen yhtenäisyyttä viljelijätukien toimeenpanon onnistumiseksi. Koulutuksia voidaan toteuttaa fyysisinä tilaisuuksina tai virtuaalisesti tilanteen mukaan.
EPO	ELY-keskuksien ja kuntien maaseutuelinkeinoviranomaisten velvoite järjestää alueellaan maataloustukiin liittyvää koulutusta viljelijöille jatkuu myös vuonna 2023 alkavalla CAP kaudella. Aiemmin koulutusta on voitu järjestää myös EU-rahoitteisten hankkeiden avulla, mutta jatkossa hankerahaa ei voida kohdistaa tähän tarkoitukseen. EPOELY ja YTA alueet sekä Ruokaviraston verkostoyksikkö ja maatalousosasto toteuttivat yhdessä keväällä 2022 pilotin, jonka perusteella luotiin mallipohja tulevien viljelijäkoulutusten järjestämisestä.

	ELY-keskus koordinoi alueellaan koulutusten järjestelyjä ja koulutukset toteutetaan yhteistyössä YTA-alueiden kanssa. Koordinoinnissa ja järjestelyissä on mukana myös ELY-keskuksen viestintäasiantuntija sekä vuoden 2023 alusta jokaisessa ELY-keskuksessa aloittava CAP-viestintään erikoistunut alueviestijä. Koulutukset tullaan toteuttamaan etäkoulutuksina ja paikan päällä toteutettuina koulutuksina. Etäkoulutusten etu on suuri tavoitettavuus ja niiden helppo tallennettavuus, jolloin tarvittaessa voidaan kerrata myöhemmin epäselviksi jääneitä asioita. Paikan päällä toteutettavat koulutukset tarjoavat puolestaan hallinnolle ja viljelijöille tilaisuuden tavata toisiaan, keskustella ajankohtaisista aiheista ja jakaa vertaistukea. Aineistot koulutuksiin saadaan Ruokaviraston Pikantista. Aineistoja voidaan käyttää koulutusten pohjana ja tarvittaessa muokata niitä kohderyhmälle sopiviksi. Koulutusten saavutettavat aineistot ja koulutuskalenteri jaetaan alueviestijän tai muun sovitun henkilön kautta maaseutu.fi-sivustolle, jonne on toteutettu alueille omat sivut. Koulutuksien tiedotusta ja viestintää tehdään lisäksi ELY-keskuksen ja kuntien omilla tiedotuskanavilla. Koulutusten toteutusta ja toimivuutta arvioidaan kysymällä käyttäjiltä palautetta koulutusten jälkeen. Viljelijäkoulutusten lisäksi kuukausittain järjestetyt työkokoukset YTA-päälliköiden kanssa sekä kuntien maataloustoimistojen YTA-koulutukset jatkuvat. Tapaamiset ja koulutukset toteutetaan mahdollisuuksien mukaan paikan päällä, mutta tilaisuuteen on mahdollista osallistua myös etäyhteyksin. YTA-koulutukset toimivat samalla myös ELY-keskuksen asiantuntijoiden omana, sisäisenä koulutustapahtumana.
POH	ELY-keskus suunnittelee viljelijätukihakukoulutukset yhdessä alueviestijän kanssa. ELY-keskuksen virkamiehet osallistuvat koulutuksiin luennoitsijoina ja tekevät yhteistyötä kuntien maaseutuelinkeinoviranomaisten ja tuottajajärjestöjen kanssa. Koulutukset järjestetään molemmilla kielillä. Hyödynnetään digitalisaation antamat mahdollisuudet.
POP	ELY-keskuksella on alueen viljelijäkoulutuksissa johtava rooli ja ELY-keskus varmistaa yhteistyössä kuntien YT-alueiden ja muiden toimijoiden kanssa, että alueen viljelijöille on saatavilla ja tarjolla riittävästi koulutusta ja että koulutus on tarkoituksenmukaista sekä alueellisesti riittävän kattavaa. Viljelijäkoulutustilaisuuksia järjestetään yhdessä YT-alueiden kanssa hyödyntäen myös meneillään olevia tiedotusprojekteja. Koulutuksissa on mukana ELY:n asiantuntijoita ja YT-alueen henkilöitä. Uuden tukijärjestelmän ja rahoituskauden takia koulutusta tarjotaan normaalia vuotta laajemmin. Tiedotetaan tulevan ohjelmakauden asioista yhteistyössä myös muiden sidosryhmien kanssa, kuten ProAgria, MTK, alueen oppilaitokset ja muut yhteistyökumppanit. Viljelijöiden ja maatalousyrittäjien koulutusta järjestetään myös näiden keskeisten toimijoiden kanssa yhteistyössä.
KAI	Tarpeelliset viljelijäkoulutukset suunnitellaan ja toteutetaan yhdessä YTA-alueiden ja MTK:n kanssa.
LAP	Viljelijätukikoulutuksissa tehdään yhteistyötä YT-alueen toimijoiden, alueviestijän sekä käynnissä olevan tiedonvälityshankkeen kanssa toimien yhteensovittamiseksi: ELY osallistuu resurssiensa puitteissa. Ympäristösopimuksiin liittyvää koulutusta tarjotaan myös pienemmille ryhmille (esim. lampurit) kysynnän mukaan.

	7. Maaseudun kehittämisen toimeenpanotehtävien tavoitteet
	1. Alueelliset maaseudun kehittämissuunnitelmat toteutuvat täysimääräisesti. Seuranta: MMM ja Ruokavirasto, CAP-suunnitelman tavoitteiden toteutumisen seuranta varainhoitovuosittain
ELY	**ELY-keskuksen keskeiset toimenpiteet**
UUD	Alueellisen suunnitelman toimeenpanossa panostetaan viestintään ja neuvontaan etenkin sidosryhmille, joilla on suora kontakti asiakasrajapintaan (esim. Leader-ryhmät ja yritysneuvojat). Kehitettävien teemojen hankkeiden aktivoimiseksi jatketaan ja perustetaan teemaverkostoja, joiden kautta pyritään jakaa tietoa ja edistää toimijoiden yhteistyötä. Henkilöstöresurssin riittävyydestä ja osaamisesta huolehditaan.
VAR	ELY-keskus painottaa rahoituskauden käynnistyessä etupainotteisesti panostustaan vihreän siirtymän rahoituskokonaisuuden hyödyntämiseen maakunnassa suunnitelman kokonaisrahoituksen varmistamiseksi. Suunnitelman aktiiviseksi toteuttamisen käynnistymiseksi panostetaan tiedottamiseen ja kouluttamiseen eri asiakas- ja sidosryhmissä.
SAT	Toimeenpanossa jatketaan tiivistä yhteistyötä ELY-keskuksen sisällä myönnön, maksatuksen, jatkotoimenpiteiden sekä viestinnän kesken. Tukien valintakäsittelyssä ovat mukana sekä yritys- että hanketukia käsittelevät henkilöt, mikä lisää valintojen strategisuutta ja ohjelman kokonaisuuden toteutumista. Sisäisen yhteistyön toimivuus korostuu myös pysyvyyden seurannan toteuttamisessa sekä toimenpiteiden lopettamisessa. ELY-keskuksen ja Leader-ryhmien yhteistyö on jatkuvaa, ratkaisukeskeistä ja vuorovaikutteista. Säännölliseen vuoropuheluun kehitetään uusia toimintamalleja ja panostetaan erityisesti yhteiseen keskusteluun CAP27-suunnitelman toimenpiteistä ja niiden mahdollisuuksista. Aktiivinen ja aloitteellinen sidosryhmätyö tukee alueellista yhteistyötä ja yhteistä strategista tekemistä, mikä edesauttaa merkittävästi ohjelman tavoitteiden toteutumista ja toimeenpanon sujuvuutta.
HÄM	Alueellisten maaseudun kehittämissuunnitelmien täysimääräisen toteutumisen edellytyksenä on, että talven aikana panostamme henkilöstön koulutukseen sekä asiakasviestintään. Hämeen ELY-keskus sitoutuu suunnitelman mahdollisimman hyvään toteuttamiseen vuonna 2023, mutta tässä vaiheessa monet asiat ovat vielä avoimia. Merkittävimmät avoimet asiat ovat MMM:n asettamat CAP suunnitelman tavoitteet alueille sekä suunnitelman toteuttamiseen käytettävissä olevat resurssit. Myöskään hakujen tai päätöksenteon käynnistymisen ajankohdasta ei ole vielä täyttä varmuutta.

	Alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman toimeenpanoa suuntaamalla käytettävissä oleva rahoitus suunnitelman painopisteiden mukaisesti hanke- ja yritystukiin. Rahoitusta suunnataan erityisesti uudentyyppisiin ja uuteen ohjelmakauteen hyvin soveltuviin kehittämishankkeisiin sekä vaikuttaviin yritystukiin, joilla saavutetaan mahdollisimman hyvin alueellisen suunnitelman tavoitteita. Hankkeiden valintamenettelyissä kiinnitetään erityistä huomiota hankkeiden oletettuun tuloksellisuuteen, uutuusarvoon sekä vaikuttavuuteen. Tarkemmin alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman strategisia tavoitteita on esitetty kohdissa 2–4.
PIR	Rahoitusta suunnattaessa huomioidaan hallitusohjelma, AVI-ELY-strategia, CAP-suunnitelma, Pirkanmaan alueellinen maaseudun kehittämissuunnitelma 2023–2027, maakuntaohjelma sekä tulevan vuoden talousarvioesityksen alustavat vaikuttavuustavoitteet. Rahoitusta suunnataan toimenpiteisiin, joissa alkutuotannon kehittämisen tavoitteina ovat kannattavuusongelman parantaminen, alkutuotannon mahdollisuuksien hyödyntäminen ilmastonmuutoksen ratkaisuissa, sukupolvenvaihdosten ja nuorten yrittäjien innostaminen sekä alkutuottajien osaamistason kehittäminen. Ruokajärjestelmän kehittymistä vahvistetaan tukemalla elintarvikkeiden jalostusasteen nostamista ja lähiruokaketjujen kehittämistä, luomutuotannon kasvattamista sekä pirkanmaalaisen ruokakulttuurin ja siihen liittyvän kuluttajaviestinnän edistämistä. Kasvuhakuisia ja potentiaalisia elintarvikealan yrityksiä ohjataan Team Finland -verkoston vientipalveluihin. Vahvan ja uudistuvan yrittäjyyden kehittämisen tavoitteina ovat yritysten verkostoitumisen ja yhteistyön lisääntyminen, yrittäjien osaamistason kehittäminen, yritysten uudistuminen ja innovointi sekä elinkeinotoiminnan mahdollisuuksien hyödyntäminen ilmastonmuutoksen ratkaisuissa. Maatiloja ja maaseutuyrityksiä tuetaan investointituilla rakentamiseen, koneiden ja laitteiden- sekä uuden teknologian ja liiketoimintaosaamisen hankintaan liittyen. Lisäksi yrityksille myönnetään käynnistämis- ja kehittämistukia yritystoiminnan aloittamiseen ja uudelleen suuntaamiseen. Yritystuet suunnataan erityisesti harvaan asutulle ja ydinmaaseudulle. Elintarvikkeiden jatkojalostuksen investointeja tuetaan hyväksytyllä maaseutualueella. Maatilojen rakennetuki-investointeja tuetaan ilman aluerajoituksia. Vetovoimaisen ja osallistavan asuinympäristön kehittämisen tavoitteina ovat palveluiden kehittäminen ja monipaikkaisuuden tukeminen maaseudulla ja nuorten osallisuuden lisääminen kehittämistoiminnassa. Maaseudun veto- ja pitovoiman lisäämiseksi rahoitetaan laajakaistahankkeita. Maaseudun asukkaita aktivoidaan toteuttamaan myös muita paikallisia kehittämistoimia erityisesti Leader-toiminnan kautta. Läpileikkaavien teemojen: ilmastonmuutos, digitalisaatio ja huoltovarmuus, kehittämisen tavoitteita edistetään kehittämällä Pirkanmaan maaseutua kestävien ratkaisujen varaan, hyödyntämällä digitalisaatiota palveluissa, työskentelyssä ja elinkeinoelämän ratkaisuissa sekä huomioimalla huoltovarmuuden näkökulma laajasti kehittämissuunnitelman toimissa. Kehittämissuunnitelman toimenpiteitä edistetään rahoitusvälineiden lisäksi suuntaamalla aktiivista viestintää, koulutuksia ja aktivointia CAP-suunnitelman mahdollisuuksista eri kohderyhmille.

KAS	Uuden ohjelmakauden alkaessa keskitytään yrittäjyyden vahvistamiseen ml. maa-, puutarha- ja metsätalous. Tuetaan uusien yritysten perustamista sekä olemassa olevien yritysten kilpailukyvyn kehittymistä. Maatiloja aktivoidaan kehittämään toimintaansa ja hyödyntämään uuden kauden rahoitusmahdollisuuksia, erityisesti investointitukia ja Neuvo -toimenpidettä. Ohjelmaviestinnässä keskitytään maaseudun yritystuen ja maatalouden investointituen markkinointiin. Samalla lisätään viestintää rahoituksen vaikuttavuudesta alueella ml. päättynyt ohjelmakausi. Haastavassa energiamarkkinatilanteessa viestintää fokusoidaan myös toimijoiden energian säästömahdollisuuksiin ja mahdollisiin investointeihin. Ohjelman täysimääräistä ja tasapainoista toteutumista seurataan. Kohdennettuja teemahakuja ympäristö- ja ilmastotoimenpiteisiin valmistellaan. ELY-keskus osallistuu alueella järjestettäviin yrittäjä- ja viljelijätilaisuuksiin. Yhteistyötä elinkeinoyhtiöiden, neuvontajärjestöjen, rahoituslaitosten ja yrittäjäjärjestöjen sekä koulutuksen järjestäjien ja TE-toimiston kanssa syvennetään. Kumppanuustoiminnan ja viestinnän avulla varmistetaan, että keskeisillä toimijoilla on ajantasaiset tiedot yritysten ja maatilojen rahoitusmahdollisuuksista uudella ohjelmakaudella sekä meneillään olevasta kehittämistoiminnasta. Yritysasiantuntijoiden yhteistyötä tiivistetään. Elinkeinollisilla hankkeilla on keskeinen rooli ohjelman täysimääräisessä toteutumisessa. Tavoitteena on saada aikaan yrityshankkeiden lisäksi myös teemallisia yritysryhmähankkeita. Ohjelmakaudella 2014–2020 (ml. siirtymävuodet 2021–2022) rahoitettujen hankkeiden toimintaa seurataan aktiivisesti mm. osallistumalla ohjausryhmätyöhön sekä varmistamalla investointien eteneminen ja niiden pysyvyys. Maksatuksien sujuva toiminta varmistaa osaltaan hankkeiden lopettamista ja ohjelmakauden sulkemista. Ohjelmakauden tuloksellisuudesta ja vaikuttavuudesta viestitään yhteistyöverkoston kanssa.
ESA	ELY-keskus jatkaa aktiivista yhteydenpitoa ja yhteistyötä kehittämistoimijoiden ja yritysten sekä neuvontaorganisaatioiden kanssa. Aloittavan alueviestijän toimintaa tuetaan ELY:n viestintäryhmän ja asiantuntijoiden sekä Leader-yhdistysten voimin. Viestinnässä käytetään alueellisen Maaseutukuriiri-brändin kanavia ja olemassa olevia välineitä. Keskeistä kehittämissuunnitelmien toteuttamisessa on ELY:n koneiston vakaa toiminta ja asiantuntemuksen korkea laatu. Henkilöstösuunnittelulla, tehtäväjaolla ja kouluttautumisella huolehditaan päätös-, neuvonta- ja maksatusprosessien toimivuudesta. Kuluvan vuoden aikana mm. hanke- ja Leader-prosesseihin on saatu lisäresurssia. Luomuasiantuntija rekrytoidaan syksyn 2022 aikana. Tällä hetkellä tehtävää hoitaa määräaikainen henkilö.
POS	Juuri valmistuneen alueellisen kehittämissuunnitelman täysimääräisen toteuttamisen tavoittelu tuntuu suunnittelun tässä vaiheessa vielä varsin optimistiselta. Alueelliset painopisteet nivoutuvat tiiviiksi osaksi ns. normaalia toimeenpanoa ja ne täydentävät ja fokusoivat EU:n tasoiset tavoitteet ja kansalliset painopisteet alueen vahvuuksia hyödyntäviksi ja asiakkaiden tarpeisiin perustuvaksi kokonaisuudeksi.

	Työ on koko rahoituskauden kestävää ja pitkäjänteistä. Ensimmäinen varsinaisen ohjelmavuoden tärkeimpänä tavoitteena on saada niin ohjelma kuin alueellisen suunnitelman painopisteet käyntiin, heti kun mahdollista. Viestinnän ja tiedotuksen osuus korostuu rahoituskauden alkaessa. Varsinaisia sidontatavoitteita ei pystytä vielä tekemään, koska rahavaroja ei ole jaettu eikä aloitusaikaa eri toimenpiteille ole tiedossa.
POK	Tehokas toimeenpano ja viestintä käynnistetään heti ohjelmakauden alusta. Resurssit kohdennetaan strategian mukaisesti vaikuttaviin ja tuloksia tuottaviin hankkeisiin. Hakijoita aktivoidaan hankkeiden saamiseksi sellaisiin toimenpiteisiin, jotka ovat ohjelman tulosten saavuttamiseksi tarpeellisia ja vaikuttavimpia. Alueellisessa suunnitelmassa asetettujen tulosindikaattorien toteutumista seurataan ja edistymisestä raportoidaan ELY-keskuksessa ja sidosryhmille. Kumppaneita ja sidosryhmiä pidetään ajan tasalla ohjelman toteutustilanteesta sekä toteutetaan aktivointitoimenpiteitä yhdessä kumppanuusverkoston kanssa.
KES	CAP-rahoituksen täysimääräiseen toteutumiseen panostetaan edelleen ja varmistetaan rahoitettujen hankkeiden toteutusta ja tuloksellisuutta. Koronapandemia muutti palveluiden markkinointia ja yhteistyömuotoja oleellisesti vähentämällä fyysisiä tapaamisia merkittävästi. Rahoitusmahdollisuuksista tiedottaminen on siirtynyt entistä enemmän sähköisten kanavien kautta tapahtuvaksi. Maksuasteen osalta maaseutusuunnitelman täysimääräistä toteutumista tuetaan aktivoimalla tuensaajia hakemaan kustannuksia maksuun, tarvittaessa vaikkapa pienemmissä maksuerissä, jotta käsittelyssä olevien maksuhakemusten määrät pysyisivät koko ajan mahdollisimman tasaisina ja vältyttäisiin loppuohjelmakauden maksuhakemusruuhkalta. Näin käytössä oleva niukahko maksatusresurssi on käytössä parhaalla mahdollisella tavalla. CAP-kauden rahoitusmahdollisuuksista ja aikatauluista viestitään sähköisesti ja erilaisissa pienimuotoisissa tapahtumissa ja tapaamisissa. Tilanteen salliessa koulutusten/infotilaisuuksien ja tapahtumien järjestämisen, tehdään niitä yhteistyössä kumppaneiden ja sidosryhmien kanssa. Tietoa jaetaan ja tilaisuuksia järjestetään myös sähköisesti ja hybriditapahtumina.
EPO	Etelä-Pohjanmaan alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman 2023–2027 toimeenpano hanke-, yritys- ja rakennetukien osalta aloitetaan MMM:n ja Ruokaviraston ohjeistaman aikataulun mukaisesti. Etelä-Pohjanmaan alueellinen maaseudun kehittämissuunnitelma on laadittu laajassa yhteistyössä alueen keskeisten toimijoiden ja sidosryhmien kanssa, joka edesauttaa alueellisen kehittämissuunnitelman toimeenpanoa. Etelä-Pohjanmaan alueellisessa maaseudun kehittämissuunnitelmassa 2023-207 Kohti kestävää tulevaisuutta maaseudun kehittämisen painopisteiksi määriteltiin yhdessä alueen toimijoiden kanssa: Ruokaprovinssin kehittäminen, yritystoiminnan ja yrittäjyyden edistäminen sekä maaseudun elinvoima ja asukkaiden

	hyvinvointi. Tärkeinä läpileikkaavina tavoitteena on huomioitu osaamisen lisääminen, digitalisaatio, ympäristötoimet sekä ilmastonmuutos ja kestävä luonnonvarojen käyttö. ELY-keskus valmistautuu toimeenpanon aloitukseen aktivoimalla ja kouluttamalla keskeisiä toimijoita ja sidosryhmiä uuden rahoituskauden toimeenpanomenettelyihin. Olennaisena osana sujuvaan toimeenpanon aloittamiseen kuuluu myös henkilöstön osaaminen, johon valmistaudutaan osallistumalla aktiivisesti ohjaavien tahojen järjestämiin koulutuksiin ja muihin tilaisuuksiin. Alueviestijä on keskeisessä viestinnällisessä koordinointi- ja toimeenpanoroolissa uusista tukimahdollisuuksista viestittäessä. Tehdään tiivistä yhteistyötä alueen Leader-ryhmien kanssa.
POH	-Tiedotetaan aktiivisesti alueviestijän avulla alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman tavoitteista ja toimenpiteistä sekä haettavista tukimuodoista - Tavoitteiden saavuttaminen vuonna 2023 riippuu paljon siitä, milloin tukien myöntäminen ja maksaminen voidaan aloittaa - Edistetään huoltovarmuutta tukemalla koko ruuantuotannon prosessia - Parannetaan viljelijöiden ja muiden yrittäjien kriisinkestävyyttä mm tukemalla uusia tehokkaita energiainvestointeja -Tuetaan elinkeinoja kehittäviä kehittämishankkeita ja yritysryhmähankkeita sekä yrityskohtaisia toimenpiteitä, jotka luovat uusia työpaikkoja ja kerrannaisvaikutuksia maaseudulle. -Ylläpidetään kylien elinvoimaisuutta ja varmistetaan, että maaseutu on hyvä paikka asua ja yrittää. -Rahoitetaan hankkeita ja investointeja, jotka edistävät ihmisten hyvinvointia ja elämänlaatua maaseudulla sekä parantavat palvelujen saatavuutta. -Panostetaan elintarviketurvallisuuteen ja erityisesti uusien kasvintautivirusten leviämisen estämiseen. Panostetaan kasvinterveyslainsäädännön osaamisen lisäämiseen -Rahoitetaan hankkeita ja investointeja, jotka hyödyntävät digitaalisuutta sekä parantavat maatalouden kannattavuutta. Rahoitetaan kustannuksia vähentäviä toimenpiteitä -Tuetaan toimenpiteitä ja hankkeita, joiden tavoitteena on energiakustannusten laskeminen, energiatehokkuuden lisääminen sekä uusiutuvan energian käytön lisääminen -Tuetaan toimenpiteitä ja investointeja, joilla hyödynnetään kiertotaloutta ja biotaloutta. Tuetaan luonnonvarojen kestävää käyttöä -Edistetään digitaalisten palvelujen luomista ja käyttöä -Panostetaan vesistöjen ja ympäristön suojeluun mm kiertotalouteen, ravinteiden kierrätykseen ja happamien sulfaattimaiden ongelman lieventämiseen Seurataan hankkeiden ja investointien toteutumista ja ryhdytään toimenpiteisiin, jos hankkeet eivät toteudu suunnitellulla tavalla.
POP	Järjestetään säännöllisesti ajankohtaisia hakuinfoja ja tilaisuuksia uudesta rahoituskaudesta kehittämissuunnitelman toteuttamisen tueksi. Jatketaan maaseutuforum tapahtumien järjestämistä maatalouden ja maaseudunkehittäjäverkoston kumppanuuden ja osaamisen kehittämiseksi.

	Pohjois-Pohjanmaan maaseudun kehittämissuunnitelman varoja suunnataan uuden suunnitelman mukaisiin toimenpiteisiin, jotka ovat laajasti edellä kuvattuna. Alueellisen maaseutusuunnitelman mukaan yritystukien rahoitus on ensisijaista ja niihin osuutta kehittämisvaroista pyritään nostamaan nykyisestä. ELY-keskuksen paikallisena menettelynä jatketaan ns. teemaryhmien toimintaa, joihin on kerätty asiantuntijoita eri vastuualueilta, maakuntaliitosta sekä muista viranomaistahoista. Ryhmien yhtenä tehtävänä on yhteensovittaa eri rahastojen toimintaa. ELY-keskus tekee laajaa alueellista ja valtakunnallista yhteistyötä ja tässä hyödynnetään maaseutuverkostopalveluita. Lisäksi yhteistyötä ja yhteensovittamista tehdään monella tasolla alueellisesti, kuten mm. maakunnan yhteistyöryhmän alaisessa maaseutujaostossa, maakunnan yhteistyöryhmän sihteeristössä ja eri kehittämisverkostoissa.
KAI	• Viestitään tehokkaasti tukimahdollisuuksista. • Edellytetään selkeitä hankesuunnitelmia. • Järjestetään tarvittavaa koulutusta hakijoille. • Tehdään ripeästi tuki- ja maksatuspäätökset. • Pyydetään ja tarkistetaan suoriteindikaattorit ja lopetetaan päättyneet hankkeet. • Hyödynnetään maaseutuverkostoyksikön ja alueviestijäverkoston tuki. • Jatketaan hyvää yhteistyötä Leader-ryhmien ja muiden rahoittajien (EAKR, ESR, JTF, Finnvera, pankit) kanssa. • Jatketaan yrityskehittämisverkoston tapaamisia. • Jatketaan maaseuturyhmän toimintaa. • Valitaan rahoitettavaksi parhaita tuloksia antavat hankkeet. • Osallistutaan ohjaavien tahojen järjestämään koulutukseen. • Turvataan riittävät resurssit. Siirtymäkauden määrärahojen sidontatilanne näyttää hyvältä syksyllä ja on kaikki syy uskoa kaikkien määrärahojen tulevan käytetyiksi. Kaikkia määrällisiä ohjelmasta jaettuja tavoitteita ei saavuteta. Alueellinen CAP-suunnitelma määrärahatarpeineen tehty. Saatavat resurssit ei vielä tiedossa. CAP27 rahoitus aikatauluineen selkeytyy valtakunnallisen valmistelun edetessä ja sen toteuttamiseen kouluttaudutaan/ryhdytään sitä mukaa.
LAP	Toteutuminen on todennäköistä, mutta vaatinee joustavuutta, jos toimintaympäristö muuttuu radikaalisti (alkutuotannon kannattavuus ja tilojen jatkaminen) ja esimerkiksi yritysten investoinnit vähenevät. Hakujaksot tulee suunnitella aiempaa tarkemmin, jotta pystytään reagoimaan muutoksiin. Suunnitelman tavoitteista viestitään aktiivisesti ja hakijoita koulutetaan uuden kauden toimintaan. ELY:n henkilökunta osallistuu aktiivisesti ohjaavien tahojen sekä oman substanssialansa ajankohtaisiin koulutuksiin.

	2. Maaseutuohjelman (2015–2020) yritys- ja hanketukien (momentti 30.10.64) alueellisten valtuuksien EU:n rahoitusosuuden maksujen osuus sidonnoista on 100 % 31.12.2023. (Ei sisällä valtakunnallisesti yhdelle ELY-keskukselle hallinnoitavaksi kohdennettua valtuutta.)	**3. Maaseutuohjelman siirtymäkauden (2021–2022) yritys- ja hanketukien (momentti 30.10.64) alueellisten valtuuksien EU:n rahoitusosuuden maksujen osuus sidonnoista on vähintään 60 % 31.12.2023. (Ei sisällä valtakunnallisesti yhdelle ELY-keskukselle hallinnoitavaksi kohdennettua valtuutta.)**	**4. Elpymisvarojen (momentti 30.10.64) maksujen osuus sidonnoista on vähintään 60 % 31.12.2023.**	**5. CAP27-rahoitussuunnitelman yritys- ja hanketukien (momentti 30.10.64) alueellisten valtuuksien EU:n rahoitusosuuden maksujen osuus sidonnoista on vähintään 5 % 31.12.2023. (Ei sisällä valtakunnallisesti yhdelle ELY-keskukselle hallinnoitavaksi kohdennettua valtuutta.)**
ELY	**ELY-keskuksen ennakkoarvio tavoitteen saavuttamisesta**	**ELY-keskuksen ennakkoarvio tavoitteen saavuttamisesta**	**ELY-keskuksen ennakkoarvio tavoitteen saavuttamisesta**	**ELY-keskuksen ennakkoarvio tavoitteen saavuttamisesta**
UUD	Tavoite saavutetaan.	Tavoite saavutetaan.	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.	Tavoite saavutetaan.
VAR	Tavoitetta ei saavuteta.	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.
SAT	Tavoitetta ei saavuteta.	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.	Tavoitteen saavuttamista ei voida arvioida.
HÄM	Tavoitteen saavuttaminen on epätodennäköistä.	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.	Tavoite saavutetaan.
PIR	Tavoitetta ei saavuteta.	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.
KAS	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.

ESA	Tavoite saavutetaan.	Tavoitteen saavuttaminen on epätodennäköistä.	Tavoitteen saavuttamista ei voida arvioida.	Tavoite saavutetaan.
POS	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.
POK	Tavoitteen saavuttamista ei voida arvioida.	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä,	Tavoitteen saavuttamista ei voida arvioida.
KES	Tavoite saavutetaan.	Tavoite saavutetaan.	Tavoite saavutetaan.	Tavoite saavutetaan.
EPO	Tavoitteen saavuttaminen on epätodennäköistä.	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.
POH	Tavoitteen saavuttaminen on epätodennäköistä.	Tavoite saavutetaan.	Tavoite saavutetaan.	Tavoitteen saavuttamista ei voida arvioida.
POP	Tavoite saavutetaan.	Tavoite saavutetaan.	Tavoite saavutetaan.	Tavoite saavutetaan.
KAI	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.
LAP	Tavoitteen saavuttamista ei voida arvioida.	Tavoitteen saavuttamista ei voida arvioida.	Tavoitteen saavuttaminen on epätodennäköistä.	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.
	6. Ohjelmakauden 2014–2020 (2022) loppuun maksetut yritys- ja hanketukien toimet on järjestelmässä lopetettu ja niiden seurantatiedot on tallennettu.			
ELY	**ELY-keskuksen ennakkoarvio tavoitteen saavuttamisesta**			
UUD	Tavoite saavutetaan.			
VAR	Tavoite saavutetaan.			
SAT	Tavoite saavutetaan.			
HÄM	Tavoite saavutetaan.			
PIR	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.			
KAS	Tavoite saavutetaan.			
ESA	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.			
POS	Tavoite saavutetaan.			

POK	Tavoite saavutetaan.		
KES	Tavoite saavutetaan.		
EPO	Tavoite saavutetaan.		
POH	Tavoite saavutetaan.		
POP	Tavoite saavutetaan.		
KAI	Tavoite saavutetaan.		
LAP	Tavoite saavutetaan.		
	7. Yritystukihakemusten käsittelyaika on enintään 50 vrk (mediaani vrk)*).	**8. Hanketukihakemusten käsittelyaika on enintään 80 vrk (mediaani vrk)*).**	**9. Maksuhakemusten käsittelyaika on enintään 30 vrk (mediaani vrk).*)**
ELY	**ELY-keskuksen ennakkoarvio tavoitteen saavuttamisesta**	**ELY-keskuksen ennakkoarvio tavoitteen saavuttamisesta**	**ELY-keskuksen ennakkoarvio tavoitteen saavuttamisesta**
UUD	Tavoite saavutetaan.	Tavoite saavutetaan.	Tavoite saavutetaan.
VAR	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.	Tavoite saavutetaan.
SAT	Tavoite saavutetaan.	Tavoite saavutetaan.	Tavoite saavutetaan.
HÄM	Tavoite saavutetaan.	Tavoite saavutetaan.	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.
PIR	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.
KAS	Tavoite saavutetaan.	Tavoite saavutetaan.	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.
ESA	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.
POS	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.	Tavoite saavutetaan.	Tavoite saavutetaan.
POK	Tavoite saavutetaan.	Tavoite saavutetaan.	Tavoite saavutetaan.

KES	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.
EPO	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.	Tavoite saavutetaan.
POH	Tavoite saavutetaan.	Tavoite saavutetaan.	Tavoite saavutetaan.
POP	Tavoite saavutetaan.	Tavoite saavutetaan.	Tavoite saavutetaan.
KAI	Tavoite saavutetaan.	Tavoite saavutetaan.	Tavoite saavutetaan.
LAP	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.	Tavoite saavutetaan.	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.

10. ELY-keskus tarkistaa ja hyväksyy omasta kiintiöstään rahoitettujen yritys- ja hanketukien seurantatietojen vuoden 2022 toteumat 15.2.2023 mennessä.

*) Käsittelyaika lasketaan 1.1.-31.12.2023 välillä vireille tulleista hakemuksista. Yritys- ja hanketukihakemusten käsittelyaika (mediaanivrk) lasketaan valintajakson päättymispäivämäärästä siihen saakka, kunnes päätös asiakkaalle on tehty. Mukaan lasketaan myös se aika, jolloin hakemus on ollut asiakkaan täydennettävänä. Tavoite koskee EU:n maaseuturahaston osarahoittamia toimia. Maksuhakemusten käsittelyaika tarkoittaa maksuhakemuksen Hyrrä-järjestelmässä vireille tulon ja hakemuksen maksamispäätöspäivämäärän välistä aikaa vuorokausina. Maksuhakemusten tavoite koskee myös rakennetukia. Leader-ryhmien kautta tulleiden hakemusten käsittelyaika ELY-keskuksissa alkaa siitä, kun hakemus on lähetetty Hyrrä-järjestelmän kautta ELY-keskuksen käsiteltäväksi ja päättyy, kunnes päätös asiakkaalle on tehty. Käsittelyajan seurantaraportit ajetaan siten, että vuonna 2023 vireille tulleiden hakemusten lopullinen käsittelyaika voidaan todeta.

	8. CAP-viestinnän tavoitteet Alueviestijämalli ja viestintäyhteistyö ELY-keskusten, Leader-ryhmien ja kuntien kanssa on käynnistynyt. Seuranta: ELY-keskus kuvaa, miten alueiden toimijoiden yhteinen viestintäsuunnitelma on laadittu ja toteutettu.
ELY	**ELY-keskuksen tarkempi kuvaus alueviestijän tehtävistä, viestintäyhteistyöstä ja viestintäsuunnitelman toteuttamisesta alueella vuonna 2023**
UUD	Uudellemaalle on jo 2022 alussa palkattu alueviestijä korvaamaan tiedotushanketta ja hyvin alkanutta viestinnän kehittämistyötä jatketaan 2023. Viestittävien asioiden määrä ja sen toteuttamiseen osallistuvien tahojen määrä on hyvin laaja, mistä syystä osapuolien roolia ja työnjakoa tarkennetaan. Viestintäsuunnitelmaa päivitetään säännöllisesti ja ylläpidetään vuosikelloa sen toteuttamiseksi. Viestintäryhmä, jossa on laaja joukko viestijöitä mukana (ELY, YTA, LEADER, mahdolliset viestintähankkeet ja sidosryhmät), seuraa ja suunnittelee viestintää. Viestintäsuunnitelman toteutuksesta vastaa alueviestijä yhdessä viestintänyrkkien kanssa, joissa on mukana ydinryhmä toimenpiteiden toteuttamiseksi. Kauden alussa satsataan erityisesti uuden ohjelmakauden lanseeraamiseen ja ohjeistuksen jakamiseen. ELY ylläpitää yhteistyössä Leader-ryhmien ja kuntien kanssa yhteisiä alueellisia ohjelmasivuja ja some-tilejä, joiden kautta tiedotetaan tulevasta ja tuloksista. Tilaisuuksia (koulutuksia, retkiä, työpajoja jne) järjestetään myös yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Tilaisuuksissa infotaan hakijoita, edistetään verkostoitumista, kerrotaan saavutuksista ym. ELY julkaisee myös maaseutuohjelman uutiskirjettä.
VAR	Alueviestijän tehtävä käynnistyy valtakunnallisesti laaditulla tehtävänkuvalla, jota kokemusten perusteella voidaan tarvittaessa muokata alueellisia erityistarpeita huomioiden. Rekrytoinnissa otetaan huomioon alueen kaksikielisyys. Tehtävä sijoittuu Maaseutupalvelut -yksikköön, joka vastaa ohjelman rakenne-, yritys- ja hanketukien hallinnoinnista, mutta tehtävänkuvansa mukaisesti edistää koko ohjelman toteuttamista myös Maatalousyksikön tukena. Alueviestijän tehtävänä on koordinoida ja organisoida viestintää, jonka substanssisisällön tuottavat ELY-keskuksen asiantuntijat. Alueviestijän odotetaan saavan merkittävästi tukea myös valtakunnalliselta viestintäverkostolta ja hänen odotetaan vievän alueellisia tarpeitamme valtakunnalliseen viestintään. Viestintää ohjaamaan perustetaan yhteistyöryhmä, jossa ovat vähintään edustettuina ELY-keskuksen lisäksi Leader-ryhmät ja YT-alueet. Viestintäsuunnitelma viimeistellään tammikuussa 2023 alueviestijäverkoston toiminnan käynnistyttyä. Viestintäyhteistyön suuntaviivoja on kirjattu mm. ELY-Leader -yhteistyösopimukseen.

SAT	ELY-keskus rekrytoi alueviestijän sitten, kun se teknisesti on mahdollista ja lupa rekrytointiin on MMM:ltä saatu. Tehtävät ovat valtakunnallisesti määriteltävän tehtävänkuvan mukaiset. Alueviestijän työn tueksi ja ohjaamiseksi perustetaan viestinnän yhteistyöryhmä, joka muodostuu ELY-keskuksen, kuntien YT-alueiden ja Leader-ryhmien edustajista. Yhteistyöryhmä käsittelee ja määrittelee tarkemmin kunkin vuoden viestintäsuunnitelman tavoitteet ja toimenpiteet. Alueviestijämallista kehitetään mahdollisimman hyvin ohjelman tavoitteita tukeva ja samalla alueellisia toimijoita yhdessä palveleva toimintamalli.
HÄM	Viestintäsuunnitelmaa on työstetty tässä vaiheessa erityisesti ELY-keskusten ja Leader-ryhmien kanssa. Jatkossa suunnitelman työstämiseen otetaan mukaan kiinteämmin myös kuntien yhteistoiminta-alueet. Viestintä alueella on osa CAP-suunnitelman viestintästrategiaa, jota toteutetaan alueellisesti ja paikallisesti. ELY-keskukseen rekrytoitava CAP-kauden alueviestijä tulee koordinoimaan CAP-toimenpiteiden viestintää, viestimään rahoituksen hakemisesta sekä rahoituksen vaikutuksista. Alueviestijän tehtävä kattaa myös Leader-toimintatavan. Viestintää suunnitellaan ja toteutetaan yhteistyössä siten, että varmistetaan ajantasainen tiedonsaanti ja vastataan asiakkaiden tietotarpeisiin. Erityisesti ohjelmakauden alussa panostetaan voimakkaasti viestintään, jotta CAP-kauden rahoitusmahdollisuudet tulevat tunnetuiksi ja maaseudun kehittäminen saa näkyvyyttä. Viestintään osallistuvat alueviestijän lisäksi kaikki ohjelmatoimintaan osallistuvat virkamiehet ELY-keskuksissa ja kuntien yt-alueilla sekä Leader-ryhmien henkilöstö. Alueviestijän rekrytointi aloitetaan sen jälkeen, kun tehtävän vaativuus on arvioitu ELY-keskusten arviointiryhmässä. Alueviestijän työn tueksi ja viestinnän yhteistyön varmistamiseksi perustetaan viestintäryhmä, jossa on edustettuna ELY-keskus, Leader-ryhmät, yt-alueet ja muut ohjelmatoimintaan osallistuvat tahot erikseen sovittavalla tavalla. ELY-keskus vastaa viestintäryhmän perustamisesta.
PIR	Alueellinen CAP27-rahoituksen viestintä tullaan toteuttamaan alueviestijämallilla. Viestintä kattaa CAP-suunnitelman kokonaisuudessaan: suorat viljelijätuet, luonnonmukaisen tuotannon sitoumukset, ympäristösopimukset ja -korvaukset, maatalouden rakennetuet, hanke- ja yritystuet sekä neuvontakorvauksen. Alueviestijän työn koordinoimiseksi perustetaan viestinnän työryhmä, jossa on edustettuna CAP27-suunnitelman toteuttajatahot (ELY-keskus, YT-alueet, Leader-ryhmät). Lisäksi kootaan alueellinen CAP27-viestintäverkosto, johon kutsutaan mukaan CAP27-toteutukseen olennaisesti liittyviä sidosryhmiä, kuten tuottajajärjestö, kehittämisorganisaatioita, oppilaitoksia, yrittäjäjärjestö ja muita alueen kehittämistoimintaan osallistuvia tahoja. Viestintäsuunnitelma laaditaan kevättalvella 2023 alueviestijän aloittaessa työskentelynsä. Viestinnän suunnittelu, toimenpiteiden valinta ja toteutumisen seuranta toteutuu viestinnän työryhmän toimesta. Alueviestijän toimet rahoitetaan ELY-keskuksen teknisestä avusta.
KAS	Toteutetaan Kaakkois-Suomen ELY-keskuksen maaseutupalvelut -yksikön viestintäsuunnitelmaa, jossa keskeisenä osana on CAP27 -kauden käynnistyminen sekä vanhan kauden tuloksellisuus ja vaikuttavuus. ELY-keskus rekrytoi CAP-alueviestijän. Alueellisen viestinnän toimintamallin rakentaminen ja sidostahojen sitouttaminen luo perustan CAP27 -kauden viestinnälle.

	Ohjelmaviestinnässä korostetaan CAP27 -kauden ympäristötavoitteita. Järvi-Suomen maaseudun ympäristö- ja ilmasto-ohjelman puitteissa tehdään viestintäyhteistyötä. Viestintää toteutetaan monikanavaisesti ja sosiaalista mediaa aktiivisesti hyödyntäen (Facebook -sivusto, Instagram, Twitter, videot ym.). Hankkeiden aloituspalavereissa kannustetaan toimijoita viestimään aktiivisesti ja hyödyntämään maaseutuverkoston sivustoa, tapahtumakalenteria ja hankekorttia. Kaakkois-Suomen ELY-keskuksen ja alueen Leader-ryhmien kanssa tehdään tiivistä viestintäyhteistyötä. ELY-keskus osallistuu yrityksille ja kehittämistoimijoille järjestettyihin tapahtumiin, joissa viestitään maaseutuohjelman rahoitusmahdollisuuksista ja tuloksista. Vahvistetaan valtakunnallisten ja alueiden välisten hankkeiden aluetiedotusta aiempaa tiiviimmällä yhteydenpidolla.
ESA	Alkusyksyllä 2022 aloitetaan viestintäsuunnitelman ja alueviestijän rekrytoinnin valmistelu yhdessä leaderyhdistysten kanssa. Rekrytointi on suoritettu vuoden 2022 loppuun mennessä ja uusi viestintäasiantuntija aloittaa tehtävässä vuoden 2023 alussa. Viestintäsuunnitelman laadinta tehdään ELY-keskuksen johdolla Leader-yhdistysten ollessa keskeisiä suunnittelukumppaneita. Suunnitteluun osallistetaan myös alueen maaseudun kehittäjiä ja yrittäjien/neuvonnan edustajia.
POS	Pääasiallisena tehtävänä on kehittää, suunnitella, organisoida, yhteensovittaa ja toteuttaa CAP-suunnitelman alueellista viestintää yhteistyössä ELY-keskuksen, Leader-ryhmien ja kuntien kanssa. CAP-viestinnän tavoitteena on antaa monipuolinen kuva CAP-suunnitelman sisällöstä, tukimahdollisuuksista ja tukihauista. Tavoitteena on viestiä monipuolisesti ja kattavasti CAP-suunnitelmasta (hanke- ja yritystuet, rakennetuet, ympäristökorvausjärjestelmä, luomukorvaus sekä viljelijätuet) ja edesauttaa näin eri tukijärjestelmien sujuvaa toimeenpanoa. Lisäksi tavoitteena on edesauttaa CAP-suunnitelman tavoitteiden toteutumista ja tuloksista sekä vaikuttavuudesta kertomista. Viestintää tehdään tukien ja rahoituksen vaikutuksista omalla alueella sekä tuetaan viestintäyhteistyötä ELY-keskuksen, Leader-ryhmien ja kuntien kesken. Lisäksi vahvistetaan yhteistyötä muiden EU-rahastojen ja sidosryhmien kanssa. Käytännön työ koostuu myös vuosittaisen alueellisen CAP-viestintäsuunnitelman laadinnasta. Syksyllä 2022 tehdään CAP-suunnitelman alueellinen viestintäsuunnitelma, jota alueviestijä tulee päivittämään vuonna 2023 koordinaatioryhmän tarpeiden mukaan, kun on aloittanut tehtävässä. Syksyllä 2022 on myös tehty alueellinen viestintäsuunnitelma maaseudun kehittämisen ja osittain maatilojen kehittämisen viestinnästä.
POK	Alueella laaditaan yhteinen maaseudun kehittämisen ja maaseutusuunnitelman toimeenpanon viestintästrategia yhdessä Leader-ryhmien ja YT-alueen kanssa, jossa sovitaan yhteisistä tiedotustoimenpiteistä, toimeenpanosta ja tiedotuksen työnjaosta sekä resurssoinnista. Alueviestijän tehtävän integroidaan ELYn muuhun maaseuturahastoviestintään ja sen resursseihin.
KES	ELY-keskuksen ja Leader-ryhmien yhdenmukaisella viestinnällä varmistetaan ajantasainen tiedonsaanti CAP-suunnitelman tarjoamista mahdollisuuksista maaseudun kehittämistyöhön. Erityisesti ohjelmakauden alussa panostetaan voimakkaasti tiedottamiseen, jotta maaseudun kehittämistoiminta saadaan uuden ohjelmakauden ehtojen mukaisesti nopeasti käyntiin.

	Ohjelmaviestinnän koordinaatiosta vastaa ELY-keskuksen henkilökuntaan kuuluva alueviestijä. Alueviestijän työn tueksi sekä tämän viestintäresurssin tehokkaan ja tasapuolisen käytön varmistamiseksi perustetaan erillinen koordinointiryhmä, jossa on edustettuna ELY-keskus, Leader-ryhmät, paikallisten maaseutuhallinnon yhteistoiminta-alueet (YTA) sekä mahdollisesti sidosryhmä-/asiakaskunnan edustaja. ELY-keskus vastaa koordinointiryhmän perustamisesta. Ryhmän tehtävät ja säännöt sovitaan yhteistyössä ELY-keskuksen, Leader-ryhmien ja YTA-edustajien kesken.
EPO	Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksessa on ollut palkattuna viestintäasiantuntija jo ohjelmakaudella 2014–2020. Viestintäasiantuntija on tehnyt tiivistä viestintäyhteistyötä alueen Leader-ryhmien kanssa mm. Paree maaseutu- yhteisviestinnän kautta. Verkostomaista sekä laaja-alaista viestintäyhteistyötä tullaan jatkamaan CAP-kaudella alueviestijän ja alueviestijätoimintamallin kautta. Alueviestijä on yhteinen CAP-kauden viestintäresurssi alueellamme, joka vastaa CAP-viestinnän kokonaisuuden koordinoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta sekä kehittämisestä. Verkostopalvelut ohjaavat ja tukevat alueviestijää. Osallistutaan aktiivisesti maaseutuverkoston viestintäverkoston toimintaan, osallistutaan verkoston kampanjoiden ym. yhteisten viestinnän suunnitteluun ja toteutukseen. Viestinnässä hyödynnetään verkostopalveluiden laatimaa valtakunnallista viestintämateriaalia ja - alustoja. Alueviestijä muokkaa valtakunnallista viestintää vastaamaan alueen erityispiirteitä sekä luo ja vankistaa omalta osaltaan alueellista toimijoiden verkostoa ja tukee alueverkoston toimintaa niiden omassa viestinnässään. Alueviestijä kokoaa alueverkoston koolle yhdessä pohtimaan toimijoiden yhteistä CAP-viestintäsuunnitelmaa vuodelle 2023. Alueviestijä tulee viestimään monipuolisesti ja kattavasti koko CAP-suunnitelman sisältämistä tukimahdollisuuksista edesauttaen eri tukijärjestelmien sujuvaa toimeenpanoa, CAP-suunnitelman tavoitteiden toteutumista sekä tuloksista ja vaikuttavuudesta. Vuoden 2023 aikana jatketaan alueella tehtyä pitkäjänteistä tulos- ja vaikuttavuusviestintää yhdessä alueen toimijoiden kanssa. Alueviestijä edistää osaltaan myös EU-rahastojen välistä yhteistyötä ja yhteensovittaa eri rahastojen viestintää CAP-viestinnän osalta. Vuoden 2023 viestinnällisenä painopisteenä on CAP27- kauden tukimahdollisuuksista viestiminen sekä alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman 2023–2027 kehittämistavoitteista viestiminen. Aktivoidaan toimijoita kehittämistoimintaan ja tukien hakemiseen. Viestinnässä huomioidaan yhteistyö paikallisten Leader-ryhmien ja YTA alueiden kanssa. Leader-ryhmien kanssa jatketaan tulos- ja vaikuttavuusviestintää. Viestinnän kanavat mm. Uutisjyvät-uutiskirje, maaseutu.fi aluesivusto, ELY-keskuksen nettisivut, Facebook, Twitter, Instagram ja YouTube-kanava, LinkedIn, STT-tiedotepalvelu. Pareemaaseutu.fi -sivuston jatkokehitystyö ratkaistaan maaseutu.fi aluesivuston kehittyessä. Vaihdetaan viestinnän hyviä käytäntöjä alueiden välisesti ja toteutetaan toisen ELY-keskuksen kanssa yhteisviestintää.

	Maaseuturahaston yritystukien toimeenpano on ELY-keskuksen yrityspalvelukeskuksessa ja yritysviestintää toteutetaan myös osana tätä kokonaisuutta.
POH	Alueviestijä vastaa Pohjanmaan ELY-keskusalueen CAP-viestinnän kokonaisuuden koordinoinnista, suunnittelusta, kehittämisestä ja budjetoinnista. Alueviestijän tehtävänä on viestiä yhteisestä maatalouspolitiikasta (CAP) kokonaisvaltaisesti. Alueviestijä viestii maaseutuohjelmasta myönnettävien tukien hakemisesta ja niiden vaikutuksista. Hän on osa valtakunnallista viestintäverkostoa ja räätälöi viestintää vastaamaan Pohjanmaan ja Keski-Pohjanmaan maakuntien erityispiirteitä (elinkeinorakenne, kaksikielisyys ym.) Alueviestijän työtehtäviin kuuluu mm. vuosittaisten viestintäsuunnitelmien laatiminen, mediaviestintä, verkkoviestintä ja sosiaalisen median sisällön tuotanto sekä koulutus- ym. tapahtumien järjestäminen. Vuoden 2023 viestintäsuunnitelma laaditaan yhteistyössä Leader-ryhmien ja kuntien kanssa, kun alueviestijä on rekrytoitu. Alueviestijä toteuttaa CAP-viestintää kiinteässä yhteistyössä alueverkoston kanssa (ELY-keskus, Leader-ryhmät ja kunnat). Perustetaan ohjausryhmä, jossa on edustajia ELY-keskuksesta, Leader-ryhmistä ja kunnista. Ohjausryhmä tukee alueviestijää viestintäsuunnitelman laadinnassa ja toteuttamisessa sekä seuraa säännöllisesti viestintäsuunnitelman toteuttamista. Maaseutuyksikön päällikkö toimii alueviestijän esihenkilönä ja seuraa siinäkin ominaisuudessa viestintätyön etenemistä.
POP	ELY-keskus käynnistää alueviestijätoiminnan mahdollisimman ripeästi vuoden 2023 alussa. Tällä hetkellä rekrytointia ei ole vielä päästy aloittamaan, koska tehtävänkuvaus on ohjaavien tahojen osalta vielä kesken samoin kuin tehtävän vaativuuden arviointi. Heti, kun edellä mainitut asiat on saatu ratkaistua, tehtävä laitetaan hakuun ja rekrytoinnin jälkeen työ aloitetaan. Työn tukena tulee olemaan valtakunnallinen viestintätiimi, kuten mallin luonnissa on kuvattu. ELY-keskus perustaa alueviestijän työn tueksi ohjausryhmän/työryhmän, johon pyydetään edustajia Leader-ryhmistä ja kuntien YT-alueilta. Samoin viestintäyhteistyön kytkemiseksi ELY-keskuksen viestintään ryhmän työskentelyyn osallistuu ELY-keskuksen viestintäpäällikkö tai muuta viestintähenkilöstöä. Työn tueksi laaditaan toimijoiden yhteinen viestintäsuunnitelma, missä kuvataan keskeiset asiat viestinnän tavoitteista, tarpeista ja kuvataan menettelyitä millä tavoitteet pyritään saavuttamaan. Viestintäsuunnitelman laatiminen on tarkoitus aloittaa jo loppuvuoden aikana ja viimeistellä heti ensimmäisenä työnä, kun henkilö on saatu rekrytoitua.
KAI	Toistaiseksi on odoteltu yhteisen alueviestijämallin rakentumista, tehtävänkuvaa ja sen arvioituttamista, jotta rekrytointi saataisiin alulle. Yhteistä viestintäsuunnitelmaa on jo valmisteltu ja jäsenet viestintänyrkkiin ovat selvillä. Kainuun maaseuturyhmä toimii viestinnän ohjausryhmänä. On kaikki syy uskoa, että homma käynnistyy ongelmitta tulevana vuonna.
LAP	Alueviestijän tehtävät on määritelty tarkoin tehtävänkuvassa: verkoston toimijoiden kanssa sovitaan tarkempi puolivuotissuunnitelma, johon kirjataan toimenpiteet, vastuut ja aikataulu sekä seuranta. Viestintäsuunnitelma tehdään annettujen ohjeiden mukaa soveltaen Lapin toimijakenttään ja huomioiden Lapin erityispiirteet. Hyödynnetään soveltuvin osin Keinot-hankkeen parhaita käytäntöjä. Porotalouden viestinnässä yhteensovitetaan ELY-viestinnän ja alueviestijän toimenpiteitä, koska porotalouden rahoitus siirtyy kansalliseen rahoitukseen (Polura, käynnistystuet).

	9. Petostentorjunta
ELY	**ELY-keskuksen kuvaus keskeisistä toimenpiteistä, joilla se ehkäisee tukipetoksia ja -väärinkäytöksiä.**
UUD	Kaikki ELY-keskuksessa olevat asiantuntijat osallistuvat tavoitteen toteuttamiseen olemassa oleviin säädöksiin ja ohjeisiin nojaten. Asiantuntijat osallistuvat aktiivisesti koulutuksiin ja asiakkaita koulutetaan. Maaseutuyksikössä 4 henkilöä ja Yrityskehittäminen yksikössä 2 henkilöä osallistuu aktiivisesti Ruokaviraston valtakunnalliseen rikollisuuden torjunnan valvontaverkostoon. Viranomaistoiminnassa hyödynnetään aina tarkistuslistoja.
VAR	Petosten torjuntaan ja tietoturvallisuuteen liittyvät vaaditut asiakirjat on laadittu ja niitä päivitetään tarvittaessa. Asiakokonaisuuksia käydään läpi yhdessä henkilöstön kanssa. Panostetaan erityisesti petosten tunnistamiseen liittyviin asioihin ja havaittuihin väärinkäytöksiin puututaan. Lisäksi huomioidaan, että maa- ja elintarviketalouden kokonaisuudessa tukipetoksiin liittyy usein myös elintarvikeketjun vaatimuksista poikkeamia. Henkilöstö osallistuu vaadittaviin Ruokaviraston ja Keha-keskuksen nettikoulutuksiin ja -tentteihin. Käytännön työkaluina ajantasaisten tarkistusten ja havaintojen tekemiseksi ELY-keskuksen virkailijoilla on käytössään mm. päivittäinen Vahti-tiedote, Kasvu-CRM -järjestelmä ja Bisnode-palvelu sekä kiinteistörekisteri. Saapuneet maaseutusuunnitelman yritystukihakemukset ja TEM-linjan rahoitushakemukset todetaan E-vastuualueen yhteisessä rahoitusryhmässä noin kahden viikon välein.
SAT	Valvontakäynnit sekä tuki- ja maksuhakemusten hallinnolliset tarkastukset suoritetaan määräysten ja ohjeistusten mukaisesti. Kaksinkertaisen rahoituksen estämiseksi tarkistetaan myönnetyt muut rahoitukset järjestelmistä sekä muilta rahoittajaviranomaisilta. Tarvittaessa tehdään tarkastuksia paikan päällä sekä myöntö- että maksuvaiheessa. Mahdollisesta petoksellisen toiminnan epäilystä ilmoitetaan välittömästi esimiehelle ja jatkotoimenpiteiden tarpeellisuudesta konsultoidaan tarvittaessa Ruokavirastoa. Henkilöstö osallistuu aktiivisesti Ruokaviraston järjestämiin aihetta koskeviin koulutuksiin. ELY-keskuksen järjestämissä koulutustilaisuuksissa käydään läpi tuen ehtoja ja keskeisiä havaittuja puutteita, mikä edesauttaa toimijoita tuntemaan säädökset ja ottamaan huomioon ne toiminnassaan.
HÄM	Hämeen ELY-keskus panostaa petostentorjuntaan ennaltaehkäisyllä, väärinkäytösten havaitsemisella ja ilmoittamisella sekä tekemällä tarpeelliset jatkotoimenpiteet. Ennaltaehkäisyä tehdään tehtävien eriyttämisellä, esittelystä tehtävällä päätöksenteolla, kirjallisilla prosessikuvauksilla sekä riittävällä koulutuksella ja ohjeistuksella.

	Erityisesti kiinnitämme huomiota maksajavirastotehtävissä esteellisyyssäännösten noudattamiseen ja vaarallisten työyhdistelmien sekä eturistiriitojen ennaltaehkäisemiseen. Samoin olemme luoneet yksityiskohtaisen menettelyn sivutoimien ilmoittamiseen ja sivutoimilupien anomiseen liittyen. Myös tuenhakijoiden neuvonnassa tuodaan esille luotettavien ja oikeiden tietojen tärkeyttä ja merkitystä myös hakijoille. Maksajavirastotehtäviä hoitavien saatavilla on myös selkeä kirjallinen ohjeistus epäiltyjen väärinkäytösten sisäiseen ilmoittamiseen. Tarvittaessa ELY-keskuksella on myös valmiudet tutkintapyynnön tekemiseen.
PIR	ELY-keskus antaa vuosittain Ruokavirastolle vakuutuksen maksajavirastotehtävien hoitamisesta. Vakuutuksen antamisen yhteydessä ELY-keskus arvioi itsearviointina muun muassa hallinto- ja valvontajärjestelmän toimivuutta. Yksikön myöntö-, maksatus-, valvonta- ja jatkotoimet ovat eriytetyt Pirkanmaan ELY-keskuksen E-vastuualueen työjärjestyksen delegointiliitteen mukaisesti. Pirkanmaan ELY-keskus arvioi virkatehtävissään sääntöjenvastaisuuksiin ja petoksiin liittyviä riskejä. Riskienarviointia tehdään mm. tuki- ja maksatuspäätösvalmistelun yhteydessä käyttämällä Ruokaviraston laatimia tarkistuslistoja ja seuraamalla rahoitettujen kohteiden toimenpiteitä ja investointien pysyvyyttä. Tarkastus- ja valvontasektorilla ELY-keskuksen oman otannan tarkastuksia painotetaan riskiperusteisesti huomioiden kohteen aiemmat havainnot ja tehdyt toimenpiteet. Myös viranomaisyhteistyö on keskeisessä roolissa mm. päällekkäisten tukien valvonnassa. Maaseutuyksikön koko henkilöstö tekee havaintoja sääntöjenvastaisten toimien ja petosepäilyjen osalta ja toimittaa ne lakimiehelle jatkotoimenpiteitä varten. Lakimies harkitsee jatkotoimenpiteitä yhdessä yksikön tai ELY-keskuksen johdon kanssa. Maaseutuyksikön virkamiehet osallistuvat Ruokaviraston järjestämiin petoksentorjuntakoulutuksiin ja -palavereihin.
KAS	Hallinto- ja valvontajärjestelmäkuvaukset pidetään ajan tasalla. Henkilöstö tuntee HVJ-kuvaukset ja toiminta perustuu kuvauksiin. Sisäinen laadun varmistus, petosten torjunta sekä tietoturvallisuus on toimivaa. Osaamisen ylläpito, mm. petosten torjunnan varmistamiseksi, varmistetaan osallistumalla ohjaavien tahojen antamaan koulutukseen säännöllisesti. Myös sisäistä koulutusta järjestetään. Petosten torjuntaa tehdään kaikissa vaiheissa (myöntö, maksatus, valvonta, jatkotoimet) ohjeistusten mukaisesti ja eri järjestelmien avulla (esim. tarkistuslistat, valvontaohje, CRM, ym.). Havaituista tukien väärinkäytöksistä informoidaan Ruokavirastoa sekä tarvittaessa tehdään tutkintapyyntö poliisille. Yleisellä tasolla petosten torjunta on esillä myös eri toimijoille suunnatuissa koulutustilaisuuksissa.
ESA	Henkilöstö osallistuu teemaan liittyviin koulutuksiin. Virkamiestyön perustaitoja opiskellaan myös sisäisesti järjestetyissä koulutuksissa.

POS	ELY-keskus osallistuu hallinnonalan ja Ruokaviraston järjestämiin koulutuksiin. Tukipetosten ja tukiväärinkäytösten ennaltaehkäisy huomioidaan uuden ohjelmakauden toimeenpanon valmistelussa sekä hallinto- ja valvontajärjestelmän kehittämisessä ja kuvauksessa. Jatkamme toimintaa elintarvikeketjun rikollisuuden torjunnassa (alueelliset tilannekuvapalaverit).
POK	Toimitaan Ruokaviraston ohjeistuksen (petostentorjunta maksajavirastotehtävissä menettelyasiakirja) ja HVJ - kuvauksen mukaan. Tukiprosessien eri vaiheissa havaitut merkittävät poikkeamat dokumentoidaan riittävällä tavalla, jotta voidaan todeta, kuinka havaittu poikkeama on käsitelty. Toimitaan yhteistyössä Ruokaviraston petostentorjunnan koordinointiryhmän kanssa.
KES	ELY-keskus varmistaa, että sillä on käytettävissään riittävästi pätevää henkilökuntaa, jolla on tehtävään tarvittava pohjakoulutus. Osaamisen ylläpito, mm. petosten torjunnan varmistamiseksi, varmistetaan osallistumalla ohjaavien tahojen antamaan koulutukseen säännöllisesti. Lisäksi ELY-keskus osallistuu toimialueella laadun varmistamiseen ao. virastojen antaman ohjeistuksen mukaisesti. Tukivalvojat ja rahoituspäätösten valmistelijat kiinnittävät työssään aktiivisesti huomiota mahdollisiin tukipetos- ja väärinkäytöspyrkimyksiin, jolloin asiaan voidaan tarttua ennaltaehkäisevästi.
EPO	Kaikkien hakemusten kohdalla suoritetaan perusteellinen hallinnollinen tarkastus. Paikan päällä tehtävät tarkastukset suoritetaan Ruokaviraston ohjeistuksen mukaisesti. Tarkastuksissa kiinnitetään erityistä huomiota sellaisiin seikkoihin, joita on tullut ilmi aiemmin petosepäilyjen tai väärinkäytösten kohdalla, kuten esim. asiakirjojen mahdollinen väärentäminen tai keinotekoisesti luodut olosuhteet tuen saamiseksi. Mikäli epäselvyyksiä havaitaan, niistä pyydetään hakijalta selvitykset. Hakemusten yhteydessä tehdään lisäksi mm. ristiintarkastuksia, ja hakijan tukikelpoisuustarkastelussa kiinnitetään huomiota myös hakijan aikaisempaan tukihistoriaan, ja mahdollisiin epäselvyyksiin niiden käytössä. Huomioidaan esim. komission tarkastuksissa esille tulleita seikkoja, ja kehitetään toimintaa niiden pohjalta. Petosepäilyjä koskien toimitaan Ruokaviraston antaman ohjeistuksen mukaisesti. Todettujen väärinkäytösten osalta hakijaan kohdistetaan tarpeelliset seuraamukset; takaisinperintä, maksun keskeyttäminen, joihin liittyen tehdään tarvittaessa tehdään OLAF-ilmoitukset. Mikäli asia on sellainen että siitä on tarvetta suorittaa esitutkinta, tehdään tutkintapyyntö poliisille yhteistyössä Ruokaviraston kanssa. Viranomaisen oman toiminnan kohdalla kiinnitetään huomiota tehtävien eriyttämiseen, esimiesvalvontaan, virkamiesten sivutoimiin ja esteellisyyteen. Sivutoimista ja virkamiehen esteellisyyteen liittyen koulutetaan henkilöstöä säännöllisesti, että henkilöstöllä on osaamista havaita mahdolliset omaa työtään koskevat eturistiriitatilanteet.
POH	Virkamies, joka epäilee avustuspetosta- tai väärinkäytöstä, ilmoittaa tästä omalle esihenkilölle sekä yksikön lakimiehelle. Lakimies selvittää, onko syytä epäillä petosta tai väärinkäytöstä ja konsultoi tarvittaessa Ruokavirastoa. Lakimies ilmoittaa epäilyksistä maaseutuyksikön päällikölle ja ELY-keskuksen ylijohtajalle. ELY-keskuksen ylijohtaja päättää mahdollisen rikosilmoituksen tekemisestä ja siitä ilmoitetaan myös Ruokavirastolle.

	Maaseutuyksikön lakimies kouluttaa henkilöstöä petosten torjunnassa. ELY-keskuksella on käytössä ns. Red Flag-listat, joihin kootaan esimerkkejä tapauksista, joissa on syytä erityisesti selvittää, voiko olla kyse tukipetoksesta tai tuen väärinkäytöksestä. Maaseutuyksikön lakimies ja valvontapäällikkö osallistuvat Rikollisuuden torjunnan valvontaverkoston kokouksiin (koskevat ensi kädessä elintarvikeketjulinjan monialaisia ongelmatapauksia).
POP	ELY-keskuksella on maksajavirastomenettelyissä normaalina toimintana petosten torjunta. Petosten ja väärinkäytösten torjunnassa toimitaan Ruokaviraston ja voimassa olevan lainsäädännön ohjeistuksen mukaan. ELY-keskus osallistuu ja on osallistunut ruokaviraston järjestämiin koulutuksiin petosten- ja rikollisuuden torjunnasta. Samoin näitä asioita käydään yksikkökokouksissa ja ryhmäpalavereissa läpi säännöllisesti. Tukien myöntövaiheessa kiinnitetään huomiota ns. red flag asioihin, jotta mahdolliset väärinkäytökset tai sääntöjen vastaisuudet havaitaan jo ennen tuen myöntöä. Maksatuskäsittelyn ja tarkastusten yhteydessä mahdollisesti ilmenevistä sääntöjenvastaisista havainnoista informoidaan eri vastuutahoja hallinto- ja valvontajärjestelmän kuvauksen mukaisesti. Kahden viimeisen vuoden aikana tietoisuus ja osaaminen tukipetosten ja väärinkäytösten ennaltaehkäisystä sekä niihin puutuminen on kehittynyt viranomaisissa. Henkilöstöllä on valmiudet havaita ja nostaa esiin tapauksia, joiden osalta tarvittaessa ryhdytään lisäselvityksiin sekä jatkotoimenpiteisiin ja tarvittaessa epäily tukipetoksesta tai väärinkäytöstä johtaa tutkintapyynnön jättämiseen poliisille.
KAI	• Tarkistuslistojen huolellinen täyttö. • Paikan päällä tehtävät hallinnolliset tarkastukset ja valvonnat. • Tarpeellisten poliisitutkintojen pyytäminen. • Aiheeseen liittyviin koulutuksiin osallistuminen (Ruokaviraston/MMM:n järjestämät). • Esteellisyysvaatimusten noudattaminen. • Luottamus hyvä - kontrolli paras -periaatteen vaaliminen
LAP	ELY-keskuksen henkilökunta osallistuu toteutettaviin kaikille yhteistiin petostentorjuntakoulutuksiin ja nimetyt yhdyshenkilöt jakavat ajantasaista tietoa ja osallistuvat myös resurssiensa puitteissa erityisteemaisiin koulutuksiin. ELY keskus käyttää tarkistuslistoja ja hankkeet yhteensovitetaan Maakunnan yhteistyöryhmän sihteeristön hankeryhmässä päällekkäisten toimien välttämiseksi ja mahdollisten väärinkäytösten ehkäisemiseksi. Lapin ELY tekee hyvää yhteistyötä Lapin Poliisin kanssa mm. tutkintapyynnöissä. Petostentorjunta huomioidaan myös maksajavirastosopimuksessa.

10. CAP-suunnitelman Manner-Suomen tavoitteet vuosittain

CAP-suunnitelman valtakunnalliset tavoitteet mitoitetaan ELY-keskuksittain varojen jaon valmistuttua.

		2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	CAP-suunnitelman tavoite
Pinta-ala- ja eläintuet	EHK, ey		677 000	677 000	677 000	677 000	677 000		75 %, 677 000 ey
	YMP (moma ja kosteikkojen hoito), ha		40 700	44 000	47 300	50 600	55 200		55 200 ha
	Luomu, ha		422 400	452 600	487 800	529 000	577 200		577 200 ha
	Ravinnetaseet, fosfori	< 5	< 5	< 5	< 5	< 5	< 5	< 5	< 5
	Ravinnetaseet, typpi	< 46	< 46	< 46	< 46	< 46	< 46	< 46	< 46
Rakennetuet	Maatalouden investoinnit, kpl	298	1166	1872	2085	2150	1373	496	9440
	josta ymp.ilm. inv (sis. energia)	182	765	1171	1220	1285	739	178	5540*
	Aloitustuet	43	205	325	325	325	208	45	1475
Yritysrahoitus	Tuetut yritykset, ELY-keskukset	134	470	540	602	615	615	395	3371
	josta ymp.ilm	3	7	8	8	9	9	6	50
	Tuetut yritykset, Leader								
	josta ymp.Ilm.								
Kehittämishankkeet (ei sis. Koulutus ja tiedonvälitys ja EIP)	Kehittämishankkeiden lkm, ELY-keskukset		70	214	235	233	143	79	974
	josta ymp.ilm.		33	103	95	74	41	19	365

	Kehittämishankkeiden lkm, Leader								
	josta ymp. ilm								
Laajakaista	Laajakaistainvestoinnit		10	51	40	40	20	15	176
Osaamisen kehittäminen	Neuvonta, neuvontakäynti	17000	17500	18000	18000	18000			88500
	EIP		10	20	20	20	20	10	100
	Tiedonvälitys, ELY -keskukset		20	23	30	32	30	40	175
	Tiedonvälitys, Leader								
	Koulutus, ELY-keskukset		20	33	30	50	50	50	233
	Koulutus, Leader								

** Ei sisällä eläinten hyvinvointia parantavia investointeja.*

	11. Asiakastyytyväisyys Ruokaviraston ohjaamien tehtävien asiakastyytyväisyys on vähintään 4 (asteikko 1–5) (TAE, Asiakaspalvelutyytyväisyys, asteikko 1–5) Seuranta: • ELY-keskusten palvelutyytyväisyyskyselyt • Viljelijätukien valvonnan pikapalautekysely
ELY	**ELY-keskuksen ennakkoarvio tavoitteen saavuttamisesta**
UUD	Tavoite saavutetaan.
VAR	Tavoite saavutetaan.
SAT	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.
HÄM	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.
PIR	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.
KAS	Tavoite saavutetaan.
ESA	Tavoite saavutetaan.
POS	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.
POK	Tavoite saavutetaan.
KES	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.
EPO	Tavoite saavutetaan.
POH	Tavoite saavutetaan.
POP	Tavoite saavutetaan.
KAI	Tavoitteen saavuttaminen on todennäköistä.
LAP	Tavoite saavutetaan.

	12. Riittävän henkilöstöresurssin, laadun ja osaamisen varmistaminen maaseudun kehittämisen sekä maa- ja elintarviketalouden tehtävissä vuonna 2023 ELY-keskus varmistaa, että sillä on käytettävissään riittävästi pätevää henkilöstöä, jotta tehtävät voidaan hoitaa laadukkaasti.
ELY	**ELY-keskuksen kuvaus toimenpiteistä, joilla se varmistaa, että:** • **henkilöstöä on riittävästi** • **henkilöstöllä on tehtäviinsä nähden tarkoituksenmukainen pohjakoulutus** • **henkilöstön osaamista ylläpidetään ja kehitetään mm. petostentorjuntaan liittyvissä asioissa** • **tehtävät hoidetaan laadukkaasti.**
UUD	Uudenmaan ELY -keskuksen henkilökunta osallistuu Ruokaviraston koulutuksiin täysimääräisesti. Alueella on toimivista työmarkkinoista johtuen ajoittain henkilöstön vaihtuvuutta, mutta korvausrekrytoinnit on toistaiseksi voitu suorittaa. Oma lisänsä alueen erityispiirteenä on, että on huolehdittava sekä suomen-, että ruotsinkielisen palvelun toimivuudesta. Tulevien vuosien toimintamenomäärärahojen riittävyydestä ei toistaiseksi ole varmaa tietoa.
VAR	Osassa tehtäväalueita on näköpiirissä useita eläköitymisiä, mihin pyritään mahdollisuuksien mukaan valmistautumaan ennalta. Vapautuvien virkojen tehtävänkuvien muotoutumiseen vaikuttavat näköpiirissä olevat ja arvioidut tulevat tarpeet. Viimeaikaisten kokemusten pohjalta myös osaavan henkilöstön rekrytoinnissa on omat haasteensa. Eri tehtävissä ilmeneviin ruuhkahuippuihin pyritään vastaamaan esimerkiksi määräaikaisen henkilöstön palkkaamisella ja henkilöstön moniosaamisen kehittämisellä. ELY-keskus osallistuu täysimääräisesti MMM:n ja Ruokaviraston järjestämiin koulutus- ja neuvottelutilaisuuksiin. Substanssiosaamista täydennetään itse tai alueellisesti järjestetyissä koulutuksissa, tiimipalavereissa ja neuvonpidoissa. Muutoinkin ELY-keskus panostaa vahvasti koulutuksen avulla tapahtuvaan henkilökuntansa osaamisen kehittämiseen. Usealla henkilöllä onkin meneillään omien tehtävien hoitoa tukeva koulutus työnantajan vahvalla myötävaikutuksella. Esimerkiksi päälliköille ja johtaville asiantuntijoille on ollut tarjolla mahdollisuus suorittaa Johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinto (JYET). Ensi vuonna koko henkilöstölle on tarjolla mahdollisuus osallistua 2 op-laajuiseen ilmasto- ja kiertotalouskoulutukseen. Lisäksi kaksikielisenä toimijana Varsinais-Suomen ELY-keskus tarjoaa henkilöstölle ruotsin kielen koulutusta aiempien vuosien tapaan.

	VARELYssä on toteutettu myös tehtävänkiertoa, yksiköiden välistä hybrideityöskentelyä sekä muutoinkin kannustettu tehtävänkuvien laajentamiseen. Tämä osaltaan tukee osaamisen kehittymistä ja avartaa asiantuntijoiden näkemystä maatalouden ja maaseudun asiakokonaisuuteen. Petostentorjuntaan ja tietoturvallisuuteen liittyvät vaaditut asiakirjat on laadittu ja niitä päivitetään tarvittaessa. Asiakokonaisuuksia käydään läpi yhdessä henkilöstön kanssa. Henkilöstö osallistuu vaadittaviin Ruokaviraston ja Keha-keskuksen nettikoulutuksiin ja -tentteihin.
SAT	Henkilöstön osaaminen on korkealla tasolla ja sen ylläpitämistä ja kehittämistyötä jatketaan koko prosessin osalta. Rekrytoinneissa sekä perehdytyksessä painotetaan asiantuntijuutta, osaamista sekä asiakaslähtöisen näkökulman jatkuvuutta. Uuden ohjelmakauden alkaessa panostetaan CAP27-sisältöjen haltuunottoon ja osallistutaan aktiivisesti Ruokaviraston ja mmm:n järjestämiin koulutuksiin. Siirtyminen monitorointiin tuo valvonnan tehtävien hoitamiseksi mukanaan merkittävän epävarmuuden vaadittavan työmäärän suunnitteluun, työkuorman ajoitukseen sekä vaadittavaan osaamiseen. Toiminnallinen yhteistyö kuntien YT-alueiden kanssa edellyttää myös tasalaatuisen osaamisen hankkimista kaikille prosessissa mukana oleville organisaatioille. ELY-keskus varmistaa omalta osaltaan henkilöstön osaamisen osallistumalla Ruokaviraston koulutuksiin.
HÄM	ELY-keskuksella ei ole tässä vaiheessa tarkkaa tietoa ensi vuoden henkilöstön kokonaistarpeesta. Arviomme mukaan tehtävien resurssitarpeet säilyvät ennallaan monissa keskeisissä tehtäväryhmissä. Henkilöstöä tarvitaan aiempaa enemmän ympäristösopimusten hallinnollisia tarkastuskäyntejä varten. Sen sijaan valvontojen ja monitoroinnin kuvatulkinnan vaatimasta resurssitarpeesta ei ole tässä vaiheessa riittävää tietoa. Määräaikainen henkilöstö on erittäin tärkeässä roolissa valvontojen onnistumisen näkökulmasta. Ensi vuoteen varautumisessa on myös tärkeää, että kesän rekrytoinnit voidaan tehdä tammi- ja helmikuussa. Uuden ohjelmakauden käynnistäminen vaatii paljon uusien tukijärjestelmien ja käytäntöjen opettelua ensi talven aikana. Parannetaan osaamista osallistumalla ELY-keskuksen oman sisäisen koulutuksen lisäksi MMM:n, Ruokaviraston ja alan tutkimuslaitosten sekä järjestöjen järjestämään koulutukseen. Erityistä huomiota kiinnitetään myös uusien henkilöiden perehdytykseen sekä määräaikaisen työntekijöiden ammattitaidon ylläpitämiseen. Pätevän henkilöstön riittävyys varmistetaan henkilöstösuunnitelman päivityksen yhteydessä. Henkilöstö tuntee HVJ-kuvaukset ja toiminta perustuu kuvauksiin. Sisäinen laadunvarmistus on toimivaa. Petosten torjuntaa varten on tehty vuoden 2021 aikana sisäiset ohjeet sekä päivitetty HVJ-kuvausta vuonna 2022. Noudatetaan tietoturva-asioissa ISO 27001 –standardiin perustuvia Ruokaviraston asettamia vaatimuksia. Henkilöstö tuntee tietoturvapolitiikan ja tunnistaa oman roolin tietoturvan toteutumisessa. Henkilöstö osallistuu verkkokoulutuksiin sekä tietoturvainfoihin. Tietoturvavastaava ja esimiehet perehdyttävät uudet henkilöt tietoturva-asioihin.

PIR	Vakituisella henkilöstöllä on tehtävässä tarvittava pohjakoulutus ja osaamista ylläpidetään osallistumalla ohjaavien tahojen järjestämiin koulutuksiin säännöllisesti. Määräaikaista henkilöstöä rekrytoitaessa huomioidaan tehtävän edellyttämä pohjakoulutus ja kokemus. Tehtävään perehdytyksestä vastaa ao. ryhmäpäällikkö. Henkilöstöllä osallistuminen ohjaavien tahojen järjestämiin koulutuksiin kuuluu työtehtäviin. Henkilöstö on velvoitettu osallistumaan tietoturvakoulutuksiin ja verkkotentteihin. ELY-keskusten intranetistä löytyy koulutusmateriaalia tietoturvasta. Tehtävät hoidetaan lähtökohtaisesti laadukkaasti noudattaen lainsäädäntöä, ELY-keskuksen ja E-vastuualueen työjärjestyksiä ja hallinto- ja valvontajärjestelmän (HVJ) kuvauksessa kuvattuja prosesseja sekä noudattamalla maksajavirastosopimuksessa edellytettyjä vaateita. Laadun varmistusta tehdään HVJ-kuvausten ja valvontasuunnitelman mukaisesti. Laadun varmistusta suorittavat mm. valvontapäällikkö yhdessä vastuutarkastajien kanssa.
KAS	Toimiviin prosesseihin, tehtäväjakoihin sekä sijaisjärjestelyihin kiinnitetään huomiota resurssien riittävyyden varmistamiseksi, jotta kansallisen ja EU-lainsäädännön velvoitteet voidaan täyttää ml. valvonnat. Yhteistyötä ja synergiaa etsitään sekä toteutetaan aktiivisesti mm. toimintayksiköiden ja vastuualueiden välillä sekä muiden ELY-keskusten kanssa. Samalla tutustutaan muiden ELY-keskusten hyviin käytäntöihin. Järvi-Suomen maaseudun ympäristö- ja ilmasto-ohjelma kokoaa asiantuntijaverkostoja eri aihealueiden parista. Rakentamisasiantuntijapalvelujen osalta tukeudutaan Uudenmaan ELY-keskuksen asiantuntijaan. Osallistutaan aktiivisesti Ruokaviraston koulutuksiin. Järjestetään omaa koulutusta sekä tuetaan henkilöstön osallistumista alan koulutuksiin. Järjestetään yhteiskoulutuksia YT-alueiden kanssa. Sähköiseen asiointiin liittyvien prosessien toimivuus varmistetaan. Hallinto- ja valvonta-järjestelmäkuvaukset pidetään ajan tasalla. Henkilöstö tuntee HVJ-kuvaukset ja toiminta perustuu kuvauksiin. Sisäinen laadun varmistus, petosten torjunta sekä tietoturvallisuus on toimivaa. Leader-ryhmien toimintaa tuetaan yhteistyöryhmän (YHES) sekä erillisten koulutusten ja neuvonnan avulla.
ESA	Eläköitymisen ja henkilöstön ikääntymisen myötä mm. maatalouden tukivalvonnan osalta vuonna -23 tulee paneutua siihen, että käytettävissä on osaavaa henkilöstöä. Maaseutupalvelut yksikön vakinaisesta henkilöstöstä 50 % eläköityy tai ainakin voi eläköityä vuoden 2024 loppuun mennessä. Tukivalvontojen toteutus perustuu paljolti määräaikaiseen henkilöstöön. Osaavan määräaikaisen henkilöstön "löytämiseksi” avataan keväällä määräaikaisia virkoja haettavaksi n. 6 hlö/3 htv. Mahdollisuuksien mukaan määräaikaisiin tehtäviin palkataan henkilöitä,

	jotka ovat jo aiemmin olleet näissä tehtävissä. Perehdytykseen on panostettu korona-ajan jälkeen ja perehdytyksen kehittämistä jatketaan edelleen. Määräaikaiseen henkilöstöön perustuva valvonta on melkoinen riski tehtävien suorittamisen kannalta. Myös maaseudun kehittämistehtävissä henkilöstö on vaihtunut ja uuden henkilön ja/tai henkilöiden perehdytys vaatii aikaa ja resursseja. Asiakasrajapinnassa tapahtuva työ tullee myös vaatimaan panostusta henkilöiden vaihtuessa. Sijaisuusjärjestelyt ovat hankalia vakituisen henkilöstön määrän ollessa varsin pieni. Sijaisuuksia hoidetaan henkilöstön monipuolisen osaamisen turvin. Laaja-alainen tehtäväkenttä vaatii henkilöstöltä panostusta osaamiseen ja mm. koulutukset sekä ammattitaidon ylläpito vievät melko paljon aikaa.
POS	ELY-keskuksella on riittävät resurssit ns. II-pilarin teknisen avun tehtävissä. Uuden rahoituskauden teknisen avun hyödyntäminen aloitetaan ja kohdennetaan toimiin, joihin ei voi käyttää aiemmin jaettua teknistä apua. Toimintamenotilanne on kohtuullisen hyvä ja nykyiset htv-resurssit pystytään ylläpitämään vuoden 2023 aikana poistumien yhteydessä. Lisämäärärahat ehdottoman tarpeellisia nykyiseen tapaan valvonnan osalta. Ympäristösopimusten maastokatselmukset vaativat resurssipanostusta ja erillisrahoitusta.
POK	ELY-keskuksella on henkilöstösuunnitelma, jota käytetään resurssien suunnitteluun ja tarpeen ennakointiin. Osaaminen varmistetaan uutta henkilöstöä rekrytoitaessa, jatkuvalla kouluttamisella sekä tukemalla omaehtoista opiskelua.
KES	Osaamisen ylläpito varmistetaan osallistumalla ohjaavien tahojen antamaan koulutukseen säännöllisesti sekä omaehtoisella perehtymisellä tehtäviin liittyviin asioihin. Tehdään laadunvarmistusta ohjaavien tahojen antaman ohjeistuksen mukaan. Riittävän ammattitaitoisen henkilökunnan varmistaminen on vaikeaa toimintamenomäärärahojen niukkuuden takia (kts. kohta 13.).
EPO	Maaseutuyksikön kokonaisvahvuus on 1.10.2022 yhteensä 42 henkilöä ja tämän lisäksi määräaikaisia tarkastajia 7 henkilöä. Yrityspalvelukeskus-yksikössä työskentelee 3 yritysrahoittajaa. Maaseutuohjelman teknisen avun toteuma arvio vuodelle 2022 on yhteensä 9,6 htv. Yksikön toimintaa johtaa yksikön päällikkö tukenaan johtotiimi, mikä koostuu ryhmäpäälliköistä. Yksikköpalaverit järjestetään v. kerran kuukaudessa minkä lisäksi ryhmät pitävät omia ryhmä/ tiimipalavereitaan säännöllisesti. Yrityspalvelukeskuksen päällikkö ja kolme yritysrahoitusasiantuntijaa kuuluvat hanketiimiin, mikä käsittelee kuukausittain hanke- ja yritystukiin sisältyviä ajankohtaisia asioita. Yksikköpalaverit ja ryhmä/ tiimipalaverit ovat osa toiminnan laadun varmistamista. Yksikön lakimies osallistuu palavereihin käytettävissä olevan ajan puitteissa. Tuki- ja valvontaryhmän sisäistä laadunvalvontaa suorittaa valvontapäällikkö ja ylitarkastaja. Laadunvalvontaa tehdään maastokäynnein ja erillisin otanta - ja jälkitarkastuksin. Henkilöstö osallistuu aktiivisesti ohjaavien tahojen koulutuksiin ja ajankohtaiskatsauksiin. ELY-keskus on lisäksi varannut erillistä rahoitusta osaamisen ylläpitoa ja sen vahvistamista varten. Yksikön henkilöstösuunnitelman mukaan v. 2023 eläköityy kaksi henkilöä (laskennallisesti). Nämä asiantuntijatehtävät ovat suunnitelman mukaan korvattavia, tehtävien sisältö muokataan tarvetta vastaavaksi ottaen huomioon CAP27 tuki- ja toimeenpanojärjestelmät. Tehtävänkuvia tarkastellaan aina, kun muutoksia resursseissa tapahtuu. CAP27 toimeenpanon käynnistäminen haastaa erityisesti valvontatehtävät. Uudistuvien valvontamenetelmien vaatimien henkilöstöresurssien arviointi on haasteellista. Lisäksi valvontatehtävien painottuminen syksylle ja lyhyehkölle aikajanalle muodostaa ajallisen haasteen. Toimiva yhteistyö YTA alueiden henkilöstön kanssa on ensiarvoisen tärkeää, YTA alueilla on osaavaa henkilöstöä, tuo mahdollisuus tulee hyödyntää mm. GT kuvien tulkinnassa.
POH	Kaikilla virkamiehillä on hyvä ja tehtävään sopiva pohjakoulutus ja kaikille annetaan mahdollisuus osallistua Ruokaviraston ja muiden ohjaavien tahojen järjestämiin koulutuksiin käytettävissä olevien resurssien puitteissa. Erityisesti kehotetaan osallistumaan CAP27-rahoituskautta koskeviin koulutuksiin sekä huoltovarmuutta koskeviin koulutuksiin.

	Henkilöstöä kehotetaan hyödyntämään digitalisaatiota ja parantamaan digiosaamistaan mm osallistumalla koulutuksiin. Kehityskeskusteluissa selvitetään virkamiehen digitaitoja ja seurataan, että on osallistuttu pakollisiin digikursseihin. Pohjanmaan ELY-keskus toimii pilottina Valmentavassa johtamisessa. Esihenkilöt tukevat henkilöstöä aktiivisesti mm pitämällä säännöllisesti ns. Valmentavia vartteja, jolloin sovitaan virkamiehen tavoitteista ja toimenpiteistä. Henkilöstöllä on mahdollisuus melko laajaan etätyöhön, mikä tuo joustavuutta työelämään ja takaa paremman työhyvinvoinnin. Henkilöstötilanne on melko tiukka ja ensi vuonna on tulossa muutama eläköityminen. Tulostavoitteiden saavuttamiseksi on erittäin tärkeää, että on riittävästi henkilöstöresursseja ja että löytyy uutta osaavaa työvoimaa. Panostamme uusien virkamiesten perusteelliseen perehdyttämiseen. Käytössä olevat sähköiset järjestelmät antavat enemmän joustovaraa henkilökunnan käytön osalta. Työtilanteesta riippuen hakemuksia voidaan joustavasti siirtää henkilöltä toiselle, ottaen huomioon eriyttämiseen ja tehtävien jakoon liittyvät vaatimukset. Panostamme jatkuvasti palvelujen laadun parantamiseen valvontapöytäkirjojen sekä asiakas-, sidosryhmä- ja muuta palautetta käyttäen. Seuraamme käsittelyaikoja säännöllisesti. Panostamme myös petosten torjuntaan, tietoturvaan, tietosuojaan, hallintolain ja virkamieslain vaatimusten tuntemiseen sekä sosiaalisen median käyttöön. Yksikön lakimies tulee järjestämään henkilöstölle koulutusta petosten torjunnasta. Erityistä huomiota on kiinnitetty eturistiriitojen ennaltaehkäisyyn, ja lakimiehemme on pitänyt tietoiskun tästä henkilöstölle.
POP	Henkilöstön tehtävänkuvia muokataan säännöllisesti tarvetta vastaavaksi. Näköpiirissä on eläköitymisiä, mihin pyritään varautumaan ennalta suunnitellusti. Rekrytoinneissa kiinnitetään huomiota tarkoituksenmukaiseen koulutuksen ja osaamiseen. Ohjaavien tahojen järjestämään koulutukseen osallistutaan säännöllisesti. Asiakokonaisuuksia käydään läpi yhteisissä valtakunnallisissa tilaisuuksissa sekä yksikkö- ja ryhmäpalavereissa yhdessä henkilöstön kanssa. Muutoinkin ELY-keskus panostaa henkilökuntansa osaamisen kehittämiseen ja uudistumiseen. ELY-keskus toteuttaa laadun varmistukseen liittyviä toimia ohjaavien virastojen ohjeistuksen mukaisesti huomioiden mm. petosten ja rikollisuuden torjunta. Henkilöstö osallistuu Ruokaviraston ja Keha-keskuksen nettikoulutuksiin ja -tentteihin. Teknisellä avulla palkattujen resurssien osalta on laadittu suunnitelma loppuohjelmakaudelle ja siirtymäkaudelle sekä alkavalle rahoituskaudelle huomioiden myönnön ja maksatusten painottuminen. Tätä suunnitelmaa on päivitetty kolmannen erän haun yhteydessä ja päivitetään neljännen erän haussa. Lisäksi on suunniteltu alkavan rahoituskauden tarve Ruokaviraston pyynnön pohjalta.
KAI	Työt on tehty ja tehdään pääosin vakituisella ja osaavalla väellä, jonka osaamista pidetään ajan tasalla.

LAP	ELY-keskus pitää yllä ajantasaista henkilöstösuunnitelmaa sisältäen mm. resurssit määräaikaisiin valvontatehtäviin (max. 2 htv/v). Porotalouden lisääntyneisiin tehtäviin rekrytoidaan esittelijä. Henkilöstö osallistuu kaikkiin ohjaavien tahojen koulutuksiin sekä myös muihin ammattitaitoa lisääviin koulutuksiin aikataulunsa ja yksikön resurssien puitteissa. Yksikössä tuetaan omaehtoista opiskelua. Rekrytoinnit tehdään asianmukaisesti ja korostaen tehtävässä vaadittavaa osaamista.

	13. Toimintamenomäärärahojen riittävyys maatalouden, maaseudun kehittämisen ja elintarviketurvallisuuden tehtävissä vuonna 2023	
ELY	**ELY-keskuksen arvio toimintamenomäärärahojen riittävyydestä maaseudun kehittämisen sekä maa- ja elintarviketalouden tehtävissä vuonna 2023 (ei sisällä teknistä apua).**	**ELY-keskuksen arvio toimintamenomäärärahojen riittävyydestä maaseudun kehittämisen sekä maa- ja elintarviketalouden tehtävissä kehyskaudella 2023–2026 (ei sisällä teknistä apua).**
UUD	Toimintamenomäärärahat riittävät todennäköisesti.	Toimintamenomäärärahojen riittävyyttä ei ole mahdollista arvioida.
VAR	Toimintamenomäärärahat riittävät todennäköisesti.	Toimintamenomäärärahojen riittävyyttä ei ole mahdollista arvioida.
SAT	Toimintamenomäärärahat riittävät todennäköisesti.	Toimintamenomäärärahojen riittävyyttä ei ole mahdollista arvioida.
HÄM	Toimintamenomäärärahojen riittävyyttä ei ole mahdollista arvioida.	Toimintamenomäärärahojen riittävyyttä ei ole mahdollista arvioida.
PIR	Toimintamenomäärärahat riittävät todennäköisesti.	Toimintamenomäärärahojen riittävyyttä ei ole mahdollista arvioida.
KAS	Toimintamenomäärärahat riittävät hyvin.	Toimintamenomäärärahat riittävät todennäköisesti.
ESA	Toimintamenomäärärahojen riittävyyttä ei ole mahdollista arvioida.	Toimintamenomäärärahojen riittävyyttä ei ole mahdollista arvioida.
POS	Toimintamenomäärärahat riittävät hyvin.	Toimintamenomäärärahojen riittävyyttä ei ole mahdollista arvioida.
POK	Toimintamenomäärärahat riittävät todennäköisesti.	Toimintamenomäärärahojen riittävyyttä ei ole mahdollista arvioida.
KES	Toimintamenomäärärahat eivät varmuudella riitä.	Toimintamenomäärärahat eivät varmuudella riitä.
EPO	Toimintamenomäärärahat riittävät todennäköisesti.	Toimintamenomäärärahat riittävät todennäköisesti.
POH	Toimintamenomäärärahat riittävät hyvin.	Toimintamenomäärärahat riittävät todennäköisesti.
POP	Toimintamenomäärärahat riittävät todennäköisesti.	Toimintamenomäärärahojen riittävyyttä ei ole mahdollista arvioida.
KAI	Toimintamenomäärärahat riittävät hyvin.	Toimintamenomäärärahat riittävät todennäköisesti.
LAP	Toimintamenomäärärahat riittävät todennäköisesti.	Toimintamenomäärärahojen riittävyyttä ei ole mahdollista arvioida.